

**T.C.
ADYAMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

TÖRE VE NAMUS CİNAYETLERİ ŞANLIURFA İLİ ÖRNEĞİ

Mehmet TAHİROĞLU

**Danışman
Doç. Dr. Bekir KOCADAŞ**

ADYAMAN- 2020

BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Töre ve Namus Cinayetleri Şanlıurfa İli Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

27/07/2020

MEHMET TAHİROĞLU

İMZA

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Töre ve Namus Cinayetleri Şanlıurfa İli Örneği

Mehmet Tahiroğlu

Adıyaman Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Temmuz, 2020

Töre ve namus cinayetleri toplum içerisinde kadınlar için belirlenen cinsiyet rollerinin dışına çıkmış kadınlara uygulanan şiddetin en ağır türüdür. Özellikle Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Şanlıurfa İlinde görülen bu şiddet türü toplumun namusunu omuzlarına alan kadının katledilmesi ile son bulmaktadır.

İnsan hakları ihlali olarak var olan töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi kadınların haklarının güvence altına alınması ile toplumun en büyük probleminin önüne geçilmesi sağlanacak ve kadınların ölümleri engellenmiş olacaktır. Bu amaçla töre ve namus cinayetlerinin nedenlerini ortaya koymak için literatür taraması yapılmış ve konunun daha derinine inmek için mülakat tekniği kullanılmıştır. Yapılan mülakatların değerlendirilmesi sonucunda töre ve namus cinayetlerine toplumun bakış açısının değişmeye başladığı görülmüş önlenmesi için bilinçlendirme çalışmalarının, eğitim seviyesinin yükseltilmesi gibi sonuçlara varılmıştır.

Anahtar Kavramlar: Namus, Töre, Şeref, Bekâret, Sosyoloji.

ABSTRACT

Master's Thesis

The case of honor and honor killings in Şanlıurfa province

Mehmet TAHIROĞLU

Adıyaman University

Graduate School of Social Sciences

Department Of Sociology Program

July, 2020

Honor and honor killings are the most severe form of violence against women who are outside the gender roles defined for women in society. This type of violence, especially in the province of Şanlıurfa in Turkey's southeastern Anatolia region, ends with the massacre of women who take the honor of society on their shoulders. In the Prevention of honour killings as a violation of human rights by securing the rights of women will prevent the deaths of women and society the biggest problems will be prevented. For this purpose, a literature review was conducted to reveal the reasons for honor and honor killings and interview technique was used to delve deeper into the subject. As a result of the evaluation of the interviews, it was observed that the perspective of society on honour and honour killings began to change and conclusions were reached such as raising the level of education and raising awareness efforts to prevent them.

Keywords: Honor, virginity, sociology

ÖNSÖZ

Toplumsal değişme sürecinde birçok olumsuz gelenek değişime uğramakta ve ya ortadan kalkmaktadır. Bununla birlikte bazıları ise halen varlığını sürdürmektedir. Özellikle kadına yönelik olan töre ve namus cinayetleri ülkemizde halen varlığını sürdürmekte olup, feodal toplum yapısının etkisinde kalan bireylerin bu geleneği halen devam ettirdiği görülmektedir. Çok boyutlu bir olay olan töre ve namus cinayetlerinin etkinliğini sürdürmesinin nedenleri incelenmesi gereken önemli bir konudur.

Araştırmamın planlanması ve raporlaştırılmasında rehberlikleriyle çalışmanın ortaya çıkmasında büyük paya sahip olan saygı değer hocam Doç. Dr. Bekir KOCADAŞ'A sonsuz teşekkürlerimi sunar ve benden desteğini esirgemeyen arkadaşım Pınar ÇELİK'e, Mehmet Muhammed ERKAYA'ya, İngilizce katkılarından dolayı Hilal YILMAZ'a, aileme ve iş arkadaşlarıma sonsuz saygılarımı sunarım.

Adıyaman, Temmuz, 2020

Mehmet TAHİROĞLU

ARAşTIRMANIN ÖNEMİ VE LİTERATÜRE KATKISI

Erkeğin karşı cinsi olan kadına şiddet uygulaması, kadın ve erkeğin içinde doğup büyüdüğü ve yetiştiğı ataerkil toplum yapısına bağlıdır. Ataerkillik toplum yapısında yetişen insanların doğuştan getirdikleri cins farklılıklarını doğal/kültürel ayrımlarına oturtur. Erkeğin kadına karşı olan üstünlüğünü doğadan erkeğe bahşedilen bir özellik olarak yansıtır. Erkeğin ev içindeki üstün konumunu, kadının erkeğe bağımlı zayıf ve narin bir varlık olarak anlaşılması yaşanan şiddetin “normal”, “doğal” karşılanmasına sebep olmaktadır. Kadına şiddetin bir türü olan töre ve namus cinayetlerinin sosyolojik olarak, nedenlerinin ortaya çıkarılması ve cinayetlere neden olan zeminin tam olarak anlaşılması ve tedbirlerin buna göre alınması yönünden araştırmanın önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vi
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE LİTERATÜRE KATKISI.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.KAVRAMSAL AÇIDAN TÖRE VE NAMUS CİNAYETLERİ

1.1.1. Töre Kavramı	4
1.1.2. Namus Kavramı	7
1.1.3. Şeref Kavramı	11
1.1.4. Aşiret Kavramı	12
1.1.5. Kan Davası	13
1.1.6. Berdel.....	14
1.1.7. Bekâret Kavramı.....	16

1.2.SOSYOLOJİK AÇIDAN KADIN VE AİLE

1.2.1. Türkiye’de Kadın.....	18
1.2.2. Türkiye’de Namus Anlayışı.....	21
1.2.3. Türk Aile Antropolojisi	23
1.2.3.1.Aile Tipleri	25
1.2.3.1.1.Büyük Aile (Geleneksel Aile, Geniş Aile)	26
1.2.3.1.2. Küçük Aile (Çekirdek Aile, Kent Ailesi.....	27
1.2.3.1.3. Geçiş Ailesi.....	27
1.2.3.1.3.1.Gecekondu Ailesi.....	28
1.2.3.1.3.2.Taygeldi Ailesi.....	28
1.2.3.1.3.3.Berdel Ailesi	29

1.2.3.1.4. Otorite Bakımından Aile.....	29
1.2.3.1.4.1. Ana Hukukuna Bağlı (Maderi Aile)	29
1.2.3.1.4.2. Baba Hukukuna Bağlı (Pederi) Aile Tipi	30
1.2.3.1.5. Evlilik Şekillerine Göre Aileler	30
1.2.3.1.5.1. Monogami (Tek Eşle Evlenme)	30
1.2.3.1.5.2. Poligami (Birden Fazla Eşle Evlenme), Polijini.....	30
1.2.3.1.5.3. Poliandri.....	31
1.2.3.1.5.4. İçten Evlenme (Endogami)	31
1.2.3.1.5.5. Dıştan Evlenme (Exogami)	31
1.2.3.1.5.6. Levirat	31
1.2.3.1.5.7. Sorarat	32
1.2.3.2. Türk Ailesinin Nitelikleri	32
1.2.3.2.1. Misafir Sevgisi.....	32
1.2.3.2.2. Terbiyede Doğallık	32
1.2.3.2.3. Doğa Sevgisi	32
1.2.4. Kuramsal Yaklaşımlar	33
1.2.4.1. Yapısal İşlevsel Kuram.....	33
1.2.4.2. Sembolik Etkileşimci Kuram	35
1.2.4.3. Sosyal Çatışmacı Kuram	36
1.2.5. Töre ve Namus Cinayetleri.....	38
1.2.5.1. Namus Cinayeti	38
1.2.5.2. Töre Cinayeti	41
1.2.6. Töre ve Namus Cinayetlerinin Nedenleri	46
1.2.7. Töre Cinayetlerinde Uygulanan Başlıca Yöntemler.....	48

İKİNCİ BÖLÜM

TÖRE VE NAMUS CİNAYETLERİ ŞANLIURFA İLİ ÖRNEĞİ

2.1. ŞANLIURFA İLİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

2.1.1. Şanlıurfa'nın Tarihsel Gelişimi	50
2.1.2. Şanlıurfa'nın Coğrafi Konumu.....	52
2.1.3. Şanlıurfa'nın Sosyo-Ekonomik Durumu	53

2.2. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

2.2.1. Araştırmanın Yöntemi.....	54
2.2.2. Araştırmanın Konusu.....	54
2.2.3. Araştırmanın Amacı.....	55
2.2.4. Araştırmanın Önemi	55
2.2.5. Araştırmanın Temel Problemi	56
2.2.6. Hipotezler	56
2.2.7. Araştırmanın Metodu.....	56
2.2.6. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	58

2.3. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

2.3.1. Görüşme Formları ve Değerlendirme.....	58
2.3.1.1. Görüşme Formlarının Değerlendirmesi.....	58
2.3.1.1.1. Yaş, Cinsiyet ve Eğitim Durumu.....	58
2.3.1.1.2. Töre Kavramı ve Töre Kuralları.....	59
2.3.1.1.3. Namus Algısı.....	60
2.3.1.1.4. Aşiret Yapısı ve Toplum.....	61
2.3.1.1.5. Töre ve Namus Ölümler.....	62
2.3.1.1.6. Kadın Olgusu.....	64
2.3.1.1.7. Erkeğe Uygulanan Ceza.....	66
2.3.1.1.8. Namusu Temizleme Görevi ve Yaş.....	66
2.3.1.1.9. Verilen Cezaların Uygulanmayışı.....	66
2.3.1.1.10. Töre ve Namus Cinayetlerinde Kullanılan Yöntemler.....	67
2.3.1.1.11. Kadının Katledilme Kararının Nedenleri.....	67
2.3.1.1.12. Töre ve Namus Cinayetleri ve Yasalar.....	67
2.3.1.1.13. Töre ve Namus Cinayetlerinin Engellenmesi.....	68

2.3.1.2. Görüşme Formları	68
2.3.1.3. Yaşanılan Örnek Olaylar	86
2.3.2. Tespit ve Öneriler	91
SONUÇ.....	93
KAYNAKÇA	97
ÖZ GEÇMİŞ.....	103
EKLER.....	104

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1 Yaş	58
Tablo 2 Cinsiyet.....	59
Tablo 3 Eğitim Düzeyi.....	59

KISALTMALAR LİSTESİ

Doç. : Doçent

Dr. : Doktor

Çev. : Çeviren

Akt. : Aktaran

Haz. : Hazırlayan

Av. : Avukat

GİRİŞ

İnsanlık tarihi incelendiğinde kuralların ortaya çıkması insanların bir arada yaşamaya başlamasıyla gerçekleşmiştir. Ortaya çıkan bu kurallar toplum içinde düzeni sağlayan yazılı ve yazısız kurallar olarak iki bölüme ayrılmıştır. Genel itibariyle yazısız kuralları oluşturan töre toplumun düzenini uzun yıllar sağlamış ve toplumdan topluma değişiklik göstermiştir. Göçebe hayatın önemli bir parçası olan töre kuralları, zamanla etkisinin azalmaya başlamasına rağmen toplum içinde bireylerin birbirlerine karşı olan davranışlarını yönlendiren sosyal bir bilinç olarak önemini korumaktadır. Töre tarafından yönlendiren bireyin davranışları, töre kuralları ve yasalar açısından suç olarak değerlendirilmeye alındığında farklılık göstermektedir. Töre kurallarına uyan birey yasa önünde suç işlemiş sayılabilmektedir.

Türkiye’de yasa yönünden suç sayılan ama belli bir kültür üyeleri tarafından suç sayılmayan bazı davranışlar vardır bunlar namus cinayetleri ve kan davalarıdır. Bu iki davranış da töre kurallarına dayalı olan suçlardır.¹

Töre kurallarına dayalı olan bu suçlardan kan davası erkeklerin ölmesini, töre ve namus cinayetleri ise kadınların ölmesini gerektiren suçlardır. Toplum tarafından benimsenmiş olan töre kuralları toplum içerisinde yaptırımları olan yasalar halini almıştır. Bu yaptırımlar yasa nezdinde suç sayılmaktayken töre kuralları nezdinde suç olarak kabul edilmemektedir. Özellikle kadına yönelik olan namus cinayetleri, suç değil yerine getirilmesi gereken bir zorunluluk olarak görülmektedir. Toplum tarafından eskiden beri uygulanan ve yazısız olan töre kurallarındaki bu uyma zorunluluğunun zaman içinde etkisini yitirmemesinin en büyük etkilerinden biri kuşkusuz toplum içinde önemli bir otorite ve güç olan aşiret yapılarının, devamlılıklarını ve çıkarlarını korumak amacıyla uyguladıkları kurallardır. Bu kurallar zaman içinde toplumda kan davası, töre ve namus cinayetleri ve berdel gibi sosyal olayları da meydana getirmiştir. Özellikle töre ve namus cinayetleri kadına uygulanan en ağır şiddet türü olarak karşımıza çıkmakta ve toplumdan topluma değişiklik arz etse bile bütün toplumlarda görülmektedir.

Toplumların “namus” konusunda sahip oldukları farklı anlayışları, beraberinde “namus” dolayısıyla işlenen cinayetlerinde ne olduğu sorusunu gündeme getiriyor. Namus deyince toplumlar ne anlıyor diye sorulduğunda alınan yanıt birbirinden çok farklıdır. Bu farklılığın temelinde yatan asıl nedenin ise; toplumların ve bireylerinin

¹ Mahmut Tezcan, Türkiye’de Töre (Namus) Cinayetleri, Naturel Yayınları, Ankara, 2003, (TÖRE), s.1.

sahip oldukları kültürlerinde, ahlak anlayışlarında ve kadına karşı yaklaşımlarında yattığı görülecektir.² Toplumun sahip olduğu kültür ve ahlak anlayışı kadının yanlış davranış kalıbı yüzünden kadını cezalandırabilmekte iken erkeğin yapmış olduğu davranışta herhangi bir sakınca görmemektedir.

Bir şahıs; hırsızlık yapması, uyuşturucu ve insan ticareti suçu işlemesi dolayısıyla kendisini “namussuz” olarak görmüyor, ama aynı kişinin örneğin kız kardeşi kendi seçtiği ve beğendiği bir erkekle evlenmek istediği için, “tüm ailenin namusu” ayaklar altına alınmış olarak görüyor. Bu basit örnek bile, toplumların ve üyelerinin kadınlara ve namus anlayışına bakışlarındaki farklılığı netleştirmeye yetecek kadar açıktır.³ Toplumdaki bu farklı bakış açısı uygulanan cezalarında farklılaşmasını sağlamaktadır. Bireyin davranışı namussuzluk olarak değerlendirilmediği için ceza almaz iken namussuzluk olarak algılanan kadının davranışı ölüm ile cezalandırılabilir. Bunun en büyük sebeplerinden biri ise toplumun kadına olan bakış açısıdır.

Tarihsel süreç içerisinde ataerkil yapının, topluma hâkim olmasıyla beraber kadının toplum içindeki konumunun değişmesine neden olduğu görülmektedir. Feodalite ve ataerkil yapı beraberinde kadının erkeğin hakimiyeti altında olması gerektiği düşüncesini toplum içinde yer edinmiş ve bu düşünce ile kadının özgürlük alanı kısıtlanıp erkeğe ait bir obje olarak görülmesine neden olmuştur. Kadın erkeğin hâkimiyeti altında olduğu için sorumluluklarını yerine getirmeli namusunu erkeğine teslim etmelidir. Namus artık kadının değil erkeğin namusudur ve yapılacak en ufak bir yanlışlık erkeğinin namusuna leke olarak görülecek bunun sonucunda ise gerekli cezaya çarptırılacaktır. Verilen cezaların genelde kadının öldürülmesi ile sonuçlandığı görülmektedir. Bu ceza ile erkeğin toplum içinde zedelenen saygınlığının ve şerefının yerine gelmesi sağlanmaktadır. Kadının ölümü ile sağlanan bu saygınlık ve şeref kadına yüklenen namus anlayışıyla ilişkilidir. Erkeğin namusunu korumakla yükümlü olan kadın erkeğin namusunu koruyamadığı takdirde bunu canı ile ödemekte ve bu sayede erkeğin şerefi ve namusu temizlenmiş olmaktadır.

Yaşanan töre ve namus cinayetlerini sadece bir bölgeyle sınırlandırmak mümkün değildir. Özellikle batı bölgelerinde töre ve namus cinayetlerinin yoğun bir şekilde

² Aydın Fındıkçı, Töre Cinayetleri, İmaj Yayınevi, Ankara, 2010, s.104-105.

³ Fındıkçı, s.105.

işlendiği görülmektedir. Bunun en büyük nedeni, sosyal ve ekonomik nedenlerden ötürü yaşanan göçler ve beraberinde göç eden bireylerin kültürel ve ahlaki anlayışlarının göç ettikleri yer ile çatışma yaşaması ve kendi kültürel yapısından kopamamasından kaynaklıdır. Özellikle töre ve namus cinayetlerinin en büyük sebeplerinden biri olan aşiret yapısı, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde varlığını hala sürdürmektedir.

Yapılan çalışmada; Şanlıurfa'da hala geçerliliğini koruyan töre kurallarının kadınlar üzerindeki etkileri ve bu etkiler sonucunda ortaya çıkan eylemler ve bu eylemlerin nedenlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Çalışmalar örnek olay tekniği ile mülakat çalışmasına dayandırılmıştır. Örnek olaylar çeşitli yayınlardan ve kişilerden dinlenip derlenmiştir.

Yapılan çalışma genel olarak 2 bölümden meydana gelmektedir. Her bölümde kendi içinde bölümlere ayrılmıştır. Birinci bölüm kavramsal çerçeve ve kuramlar olup töre, namus, aşiret, bekâret, berdel gibi kavramların konunun daha iyi anlaşılabilmesi için açıklamaları yapılmıştır. Ardından birinci bölümün ikinci kısmında konu ile bağlantılı olarak sosyolojik açıdan kadın ve aile başlığı adı altında Türk aile yapısı, Türkiye'de kadın, Türkiye'de ve Avrupa'da kadın, Türkiye ve Avrupa'daki namus anlayışları ve konuyla bağlantılı olarak sosyoloji kuramları irdelenmeye çalışılmıştır. Töre ve namus cinayetlerinin tanımlamaları yapıldıktan sonra töre ve namus cinayetlerinde uygulanan başlıca yöntemler üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde, çalışmanın yapıldığı Şanlıurfa ilinin tarihsel gelişimi, coğrafi konumu ve sosyo-ekonomik durumu gibi ilin özellikleri açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra çalışma ile ilgili olarak çalışmanın amacı, problemi, metodu, evren ve örneklem kısımları açıklanmıştır. Çalışmanın bulgular ve değerlendirme kısmında, kavramsal çerçeve bölümünde açıklanmış olan kavramlar arasında ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın son kısmında yapılan görüşmeler değerlendirilmeye alınıp elde edilen tespitler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmamızın birinci bölümünde töre ve namus cinayetlerinin kavramsal boyutu ele alınarak kavramların tanımları yapılmış olup konunun daha iyi incelenebilmesi için Türkiye'nin aile yapısı ve kadın konuları ele alınıp incelenmiştir.

1.1. KAVRAMSAL AÇIDAN TÖRE VE NAMUS CİNAYETLERİ

Töre ve namus cinayetlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için töre, namus, bekâret, kan davası, aşiret, şeref kavramların daha iyi anlaşılabilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin değişen aile yapısı aşiret yapısını etkilemiş olup töre ve namus cinayetlerinde de etkili olmuştur.

1.1.1. Töre Kavramı

Töre, bir toplumun tamamının ya da toplumdaki bireylerin bir bölümün beraber benimseyerek sürdürdüğü, kabul ettiği, gelenek ve görenek gibi toplumsal kurumlardan meydana gelen davranış kalıplarını içerir.⁴ Töre toplumsal kurallar içinde yer alır. Toplum içinde benimsenmiş olan kurallara aykırılık toplum tarafından yaptırımlar uygulanmasına neden olmaktadır. Toplum tarafından benimsenmiş olan kurallar olması nedeniyle yaptırımları genelde toplum tarafından suç olarak görülmemektedir. Hatta yaptırımlar yerine getirilmediği takdirde suç işlenmiş sayılır. Bu nedenle bireyler toplumsal huzur için kurallara uyma eğilimi göstermektedir.

Bireyler bazı temel ve önemli olan davranış örüntülerini, öyle yapmak zorunda olduklarını düşünerek, yerine getirirler. Yapılan bu davranış örüntülerinin, toplumun huzuru için çok önemli olduğu kabul edilir.⁵ Bu davranış örüntülerinin toplumsal düzen

⁴ Umuç Canay: Töre Cinayetlerinin Basına Yansımaları: Hürriyet,Radikal, Zaman Gazeteleri 2000-2006, <https://www.ulusaltezmerkezi.net/tore-cinayetlerinin-basina-yansimalari-hurriyet-radikal-zaman-gazeteleri-2000-2006-yillari-arasi/17/> (29.10.2019).

⁵ Joseph Fichter, Sosyoloji Nedir?, Çev.: Nilgün Çelebi, 9. Baskı , Anı Yayıncılık, Ankara, 2009, s.100.

ve huzuru sağladığına inanılır. Kurallara uyulmadığı takdirde toplumsal düzen ve huzurun bozulduğu düşünülerek gerekli cezalar uygulanmaktadır.

Töre, geçmişten günümüze kadar varlığını sürdürmüş ve toplumdan topluma değişiklik göstermiştir. Bu nedenle etnologların da inceleme alanına girmiş ve farklılıkların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Etnologlara göre, töreler din ya da büyü adı altında uygulanan, biçimlendirilmiş ve stereotip hareketler dizisi olarak tanımlanabilir. Aslında etnologlar bütün sosyal yaşamın din ve büyüyle iç içe olduğu toplumları inceler. Dinsel ve kutsal olandan giderek bağımsızlaşan toplumlarda töreleri dinsel bir bağlamda kısıtlamak yanlış olur. Endüstriyel toplumlarda en belirgin töreler dindışı törelerdir. Protokol, tören düzeni ve kısacası bütün davranış bilgileri ve nezaket kuralları, aynı bayram kutlamalarında olduğu ritüelleşmiş davranışların emrettiği ölçüde dikkate alınabilir. Aile ile akşam yemeği yemek 19. Yüzyıl burjuvazisinin tipik töresidir. Bütün hareketler önceden belirlenmiştir. Bireyin masadaki yeri gruptaki hiyerarşik durumunu anlatır: Büyükanne ve büyükbabadan torunlara kadar herkes masadayken hizmetçiler masada bulunmaz, cinsiyetler arasındaki ilişki oturma sırasıyla belirtilir, sırayla bir kadın bir erkek oturulur. Nesnelerin düzeni ve yemek listesi ev sahipleri arasında geçen uzun ve detaylı fikir alışverişleri sonucunda ortaya çıkan titiz kurallara göre belirlenir. Kıyafet de çok önemlidir: Akşam yemeği için özel olarak giyinilir. Bu kurallar bugün yürürlükte değildir. Ama kökeni gece yarısı ayinini beklemek için geceleri oturmaya dayanan ve hediye değiş tokuşu için Noel ağacı etrafında akşam yemeğine dönüşen Noel arifesi yemeği gibi aynı türde başka törenler oluşturmaktadır. Yılbaşı gecesi kutlamaları ise; bu törenin yakın zamanda ortaya çıkan bir benzeridir, yalnız bu törene gece yarısı olduğunda insanların birbirleriyle kucaklanması eklenmiştir: Gece yarısını bekleme ve hediyeler ritüeller arasında sık sık tekrarlanan bir süreç halini almıştır, 1 Kasım'da kutlanan Azizler Günü de buna örnektir.⁶

Töre kavramı eski Türkler de çok önemli bir yer edinmekteydi. Göçebelik hayatın, bir parçası olarak töreye bağlılık şarttı. Töre kağanın da uymak zorunda olduğu kuralların bütünü oluşturmaktaydı. Töre kuralları; kağanın kuralları kurultayın kuralları ve göreneklerin toplamından meydana gelmektedir. Töre, aynı zamanda devletin işleyişini de sağlamaktaydı ve töre kurallarına uymayan kağanın devletin

⁶ Henri Mendras, Sosyolojinin İlkeleri, Çev. Buket Yılmaz, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008, s.120-121.

başında durmasına izin verilmezdi. Töre kelimesi, Türk toplumunda hayatın her alanında olmuştur ve hayatın düzenini sağlamıştır. Bu yüzden sosyolog Ziya Gökalp, töre kavramının Türk kavramıyla aynı kökenden olabileceğini söylemektedir.⁷ “Töre”, kavramı daha detaylı olarak Türk halkının kendi hayat şeklinin yasalaştırılmasının; özel olarak Türk ve Moğolların izlemek zorunda kaldıkları “yol”dur. Bu “Yol” töreden farklı bir şey olması mümkün değildir. Bu “birincil” kişiler değil, “soylu” olmayan her Moğol ve Türk’te, töre’ye eylemsel olarak uymak gerektiğinden de söz ederek bir çeşit “manevi cihazlanma” içerisinde olmuşlardır.⁸ Türk Töresi, devletin başındaki de dâhil bütün halk tarafından uyulması gereken kuralların bütününden meydana gelir. Devletin sürekliliği ve hakanın iktidarı için kurallarının konulması, bunlara uyulması töreye bağlanmış bu uygulama da töreye verilen değer ne kadar büyük çapta olduğunu göstermektedir. Bu nedenle de, kaynaklarda töreye çok önem atfedildiği, törenin devletten bile üstün tutulduğu, töresini koruyamamış ve yitirmiş bir milletin yok olarak görüleceği söylenilerek, hakanlardan her daim töreye yakışır bir biçimde hareket etmeleri istenmiştir. Töre kurallarına uygun hareket etmeyen ve toplumu yönetmede başarı sağlamayan hakanların görevlerine devam edemedikleri görülmektedir.⁹ Törenin, Türk toplumunda ortaya çıkması kuşkusuz Türklerin göçebe yaşam tarzı etkili olmuştur. Yerleşik hayata geçtikten sonra töre kuralları yerini yasalara bırakmış olsa da tam olarak etkisini yitirdiğini söylemek mümkün değildir. Özellikle aşiret yapısının devam ettiği bölgelerde töre kuralları varlığını hala sürdürmekte ve yasalardan daha üstün durumda tutulmaktadır.

Töre, yerleşik düzenden önceki devrin değerler sisteminin sembolüdür. İnsanlar, aşiret halinde hayatlarını sürdürürken, töre kurallarına bağlı bir biçimde yaşarlar. Töre, aşiret üyesi olan bireyi aşiret üyesi olmayan bireyden üstün tutar. Aşiretin sağlığı; aşiret reisinin ve aşiret halkının töreyi devam ettirmesi ile olanaklı hale gelir. Töresi olmayan bir boy, bir aşiret, tarihten silinip yok olmaya mahkûmdur. Bu yüzden ‘töre kurallarına olan bağlılık’, göçebelik hayatını sürdüren insanlar için bir ‘ölüm–kalım’ meselesidir.¹⁰

⁷ <http://www.nemutlurkumdiyene.org/index.php?topic=723.0> (29.10.2019).

⁸ Ümit Hassan, Eski Türk Toplumuna Üzerine İncelemeler, 3.Baskı, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2009, s.121.

⁹ Aybars Pamir, “Orta-Asya Türk Hukukunda Töre Kavramı”, <https://dergipark.org.tr/tr/>, (03.07.2020).

¹⁰ M.Cengiz Yıldız, “Türkiye’de Töre Baskısına Bağlı İntiharlar ve Töre Cinayetleri”, <https://dergipark.org.tr> (03.07.2020).

Töre kavramını etimolojik olarak değerlendirilirse bu töre kavramının iki farklı kökü vardır. İlk anlamı, adet ve ahlak anlamına gelecek şekilde kullanılır. Moğol dilinden aktarılmış ve geleneksel Moğol hukuku anlamına gelir. Bununla birlikte Moğolca’da *tör* sözcüğünün devlet anlamını taşıdığı da ifade edilmektedir. Eski Türkçe’de bu sözcük *törü* şeklinde geçmektedir. Bu sözcük yasa, nizam ve görenek anlamlarındadır. *Törü* ya da töre kavramı, gerçek anlamını kelime olarak *Torah* yani *Tevrat* kelimesinden alır. Töre kavramı aynı zamanda “*anane, ahlak, adet, fazilet, erdem, şeref, namus, teamül, örf*” gibi birçok sözcük ile eş anlamlı olarak karşımıza çıkar. Törenin iki farklı boyutu ortaya çıkmaktadır. Birinci boyut; bizi korkutmayan, masum olan, ölümlere sebep olmayan ve ağıtlar yaktırmayan boyutu yani; kötü olmayan, olumlu töreyken, bir diğer boyutu bakire olmaması nedeniyle, radyo programından aşk şarkısı armağan etmesi sebebiyle, kot pantolonla sinemaya gitmesi, sevmediği bir kişi ile evlenmektense sevdiği kişi ile evlenme isteğini söylemesi, sevdiği kişi ile cinsel bir birliktelik yaşanması, ailesinin isteklerine boyun eğmemesi nedenlerinden cezasını ölüm olarak belirleyen kötü, olumsuz veya negatif töre.¹¹

Göçebe yaşam tarzının bir sonucu olarak ortaya çıkan töre kuralları toplumsal düzeni sağlamada son derece önemli bir yere sahip olmuştur. Yerleşik hayata geçişle töre kuralları yerini yasalara bırakmaya başlamıştır. Bunun yanında bazı yörelerde töreler varlığını hala korumakta olup yasalar gibi toplumsal düzeni sağlamada halen etkilidir.

1.1.2. Namus Kavramı

Namus kavramı, genel bir kavram olmakla birlikte toplumların kavrama yüklemiş olduğu anlamlar bakımından farklılık göstermektedir. Yani namus kavramı evrensel fakat içerdiği anlamlar bakımından toplumdan topluma değişiklik göstermektedir.

Namus, iffet, şeref ve haysiyet gibi sözcüklerin karşıladıkları değerler, kadın ve erkeğin kişiliklerini birbirinde ayrı ama birbirleriyle sıkı bir ilişki içerisinde temsil etmektedir. Böyle bir ayırım sonucunda namus sözcüğü erkeğin sahip olmuş olduğu toplumsal değerleri, iffet ya da utanç kavramları ise kadının davranışlarında sergilemesi

¹¹ Zeynep Burcu Akbaba, “Töre, Namus ve Töre Saikiyle Kasten Öldürme”, TBB, 75, 2008, s.334.

gereken içeriği içerir. Ancak bu ayrıma rağmen, ataerkil yapıya sahip toplumlarda kadının iffeti erkeğin şerefi ve namusu sayılmaktadır.¹²

Namus kavramı ataerkil yapı ile beraber kadınla eş değer görülmüştür fakat erkeği için koruması gereken bir hale dönüşmüştür. Çünkü kadının namusu demek erkeğin namusu demektir kadının namusu kirlendiğinde erkeğin namusu kirlenmiş olmaktadır. Bununla beraber namus kavramını köken bakımından incelediğimizde çok farklı anlamlar ile karşılaşmaktayız.

Bugün dilimizde kullanılan ‘namus’ kavramı dilimize Arapça’dan geçmiş olmakla beraber kavramın esas kökeni Yunanca’daki *nomos*dur.¹³ Eril bir sözcük olan Nomos sözcüğünün kökü “*nemo*” sözcüğünden gelmektedir. “*Nemo*” parçalara ayırmak anlamındadır. Genellikle hayvanların otladıkları ve ya yemekleri için söylenilen bir sözcüktür. Nomos’un tanımı; yerleşik bir biçime getirilmiş herhangi bir şey, gelenek, norm, kullanım, yorum aracılığıyla kazanılan herhangi bir şey şeklindedir.¹⁴ Nomos sözcüğünün dönüşmüş hali olarak Arapça’da yer alan namus kavramının İslam tarihi içindeki gelişimi de ‘kurucu ilke’ anlamına gelen bir yol izlemiştir. Bu açıdan namus kavramı, peygamberlere vahiy aracılığıyla ile gelen ve peygamberler tarafından bildirilen ‘ilahi yasa’ olarak karşımıza çıkmaktadır. İslam Ansiklopedisi’nde namusun “bir sırra vakıf olan kimse, mahrem-i esrar” anlamlarını taşıdığı ve bu taşıdığı anlamlarıyla da Cebail’i ifade etmek için kullanıldığı vurgulanmaktadır. Cebail’in peygambere vahyi getiren görevli melek olarak kabul edilmesinden yola çıkarak namusun ‘esrar sahibi’ ya da ‘bir sırra vakıf olan kimse’ anlamlarının da yine ilahi yasa anlamıyla, bu nedenlerle kurucu ilke olarak *nomos*la bağlantılı olduğunu söylemek mümkündür.¹⁵

Namus, Türk Dil Kurumunun Türkçe sözlüğünde;

- 1) Bir toplumda ahlak yasalarına beslenen bağlılık,
- 2) Dürüstlük, doğruluk olarak tanımlanır.

Namus sözcüğün kuralı, cinsel saflık ve cinsel korunmadan meydana gelir.

Bu saflığı korumak, kadına yüklenen sorumluluklardan birisidir. Kadının namusu, bekâretini ve temizliğini evlilik öncesi bütün bireylere karşı sakınma, korunma

¹² Mustafa Şeker, “Töre Cinayetlerinin Türk Medyasında Sunumu: Mardin Katliamı”, globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/...6.../pdf/Seker_Toruk_Sine.pdf, (11.05.2020).

¹³ Pınar Ecevitoğlu, *Namus Töre ve İktidar*, Dipnot Yayınları, Ankara, 2012, s.282.

¹⁴ Zeynep Burcu Akbaba, “Töre, Namus ve Töre Saikiyle Kasten Öldürme”, TBB, 75,2008, s.334.

¹⁵ Ecevitoğlu, s.296-97.

şeklinde belirlenir. Evlilik sonrası korumuş olduğu cinsel saflığını sadece kocasına takdim etmek zorundadır. Bunun dışında kalan bütün cinsel davranışlar namussuzluk olarak belirtilir. Töre ve namus cinayetleri bu tür durumlarda devreye girer. Çünkü kadın, cinsel saflığını koruyamamıştır.¹⁶

Namus kavramı sadece cinsel davranışları kapsamamakla birlikte zaman içerisinde değişikliğe uğramış ve bugün ki anlamını kazanmıştır. Sadece cinselliğe ve kadına yönelik olarak anlam kazanan namus kavramı toplum içerisinde sadece cinsel yönüyle algılanmaya başlanmıştır.

Namus; kişilere toplumda uygulanan hangi davranışların doğru, hangi davranışların yanlış olduğunu göstererek yaşamın birçok alanını düzenleme iddiasında iken; zaman içinde yaşanan tek tanrılı dinler, kültür ve ataerkil yapının etkisi ile erkeğin kadın bedeni üzerinden tanımladığı bir kavram olarak algılanmaya başlanmıştır. Örnek olarak vergi kaçırmanın doğru olarak kabul edildiği herhangi bir topluluk ya da devlet bulunmadığı halde vergi kaçırın kadın veya erkek namussuz olarak değerlendirilmez iken, evlenmeden erkeklerle cinsel bir birliktelik yaşayan (cinsel saflığını koruyamayan) kadın namussuz olarak değerlendirilir ve çoğu zaman ağır yaptırımlarla karşı karşıya gelir.¹⁷ Namus sözcüğünün, diğer pek çok toplumsal değerlerde olduğu gibi geçerliliğini koruyamadığı savunulan yani zaman ve mekân içinde değişebilen ve yorumlanmaya açık değerler olduğu kabul edilir. Türkiye açısından ise, namusun, cinsiyetçi bir sözcük olduğu görülmektedir. Bu değerler açısından, namusu bir erkeğin korumasında olmayan kadınlara, genellikle, cinsel açıdan özgür ve saldırgan gözüyle bakılır. Kadınların namusuna yönelik yapılan bir saldırı ailenin erkek üyeleri tarafınca korunur yahut kadın namusunu korumak için üzerine düşen görevi şiddet ve zor kullanarak yerine getirirse, bu şiddet, beklenilir, anlaşılır ve toplum tarafından saygı ile karşılanır.¹⁸

Türkiye, Ortadoğu, Güney ve Doğu Asya'nın büyük bir bölümüyle birlikte, klasik ataerkilliğin yer aldığı kesime yerleştirilmektedir. Yapılan araştırmalar, 'namus', 'intikam', 'şeref' duygularının geleneksel Türk toplumunda daha kuvvetli olduğunu gösteriyor. Koğacioğlu: "Türkiye'de hayatını sürdüren kadınlar olarak bedenimizle ne yapacağımız hususundaki birçok soruyla namus senaryosu üzerinden karşılaşıyoruz.

¹⁶Tezcan, Aile, s.237-238.

¹⁷www.ankarabarosu.org.tr/siteler/ankarabarosu/tekmakale/2008-4/3.pdf, (03.07.2020).

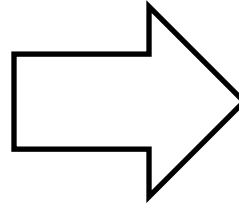
¹⁸Zeynep Burcu Akbaba, "Töre, Namus ve Töre Saikiyle Kasten Öldürme", TBB, 75,2008, s.334.

Kimimiz namus cinayetlerine kurban gidiyor, kimimiz eteğimizin boyu için şiddete maruz kalıyor; başkaları oturma şekillerinden dolayı çalıştığı iş yerlerinde ofis sahibinden uyarı alıyor, kimimiz eşinden ayrılırken çocuğu verilmiyor, kimimizde verilmeyecek korkusuyla yaşıyor, bir başkamıza çalıştığı fabrikada sarkıntılık edilecek diye çalışmasına izin verilmiyor. Örnekleri çoğaltmak çok kolaydır. Namus kavramına göre hareket etmez isek başımıza bir şeylerin geleceğini hepimiz biliyoruz. Namusumuzun hayatımızdaki yerini ve önemini azaltmaya çalışsak dahi, hal ve hareketlerimizi sık sık namusa göre ayarlıyoruz.” der.¹⁹

Namus, sadece cinsel ahlaka yönelik değil aynı zamanda toplumsal düzeni sağlamaktadır. Namusun sadece kadına atfedildiği ve sadece cinsel ahlak ile ilişkilendirildiği toplumumuzda kadınların cinayete kurban giderek namus kavramının bu yöndeki anlamını daha da güçlendirmektedir. Bu düşünce yapısı nesilden nesile aktarılmakta olup günümüzde bile namus kavramının sadece cinsel ahlaka ve sadece kadına yönelik olduğu düşüncesinin halen sürdürüldüğü görülmektedir. Bütün bunlarda hareketle karşımıza şöyle bir denklem çıkmaktadır.

Evlenmeden önce;

Kadının namusu = Ailesinin namusu

NAMUS CİNAYETİ

Kadının namusu = Kocasının namusu

Kadın her zaman erkeğin boyunduruğu altındadır ve namusunu evlenmeden önce bütün erkelerden korumak zorundadır. Evlendikten sonrada sadece kocasına sunmak mecburiyetindedir. Bunun dışındaki bütün eylemler namussuzluk olarak nitelendirilmektedir.

Sonuç olarak namus, toplumda olumlu, kutsal ve değerli kabul edilen ahlaki şeref, haysiyet kurallarına karşı beslenen bağlılık, onur, dürüstlük, doğruluk, temizlik, kanun, nizam, ırz, edep, iffet gibi kavramlarla eş anlamlı kabul edilen bir kavramdır. Ancak, bu o kadar olumlu anlamlar yüklenen kavram, bir o kadar da sorumluluk

¹⁹ Dicle Koğacıoğlu, “Gelenek Söylemleri ve İktidarın Doğallaşması, Namus Cinayetleri Örneği Feminist Yaklaşımlar”, panel.stgm.org.tr/.../e/gelenek-soylemleri-ve-iktidar-dogallasmasi.pdf,(03.07.2020).

gerektirmekte ve tehlike yaratmaktadır. Av. Dr. Kadir GÜNDOĞAN'ın hükümlüler üzerine yapmış olduğu töre ve namus cinayetleri araştırmasında hükümlüye “Namus nedir?” sorulduğunda “karanlık” diye cevap vermiştir. Neden karanlık diye sorulduğunda ise verilen cevap namus kavramının erkeğe yüklediği sorumluluğu göstermesi açısından dikkat çekicidir;

“Anamın namusu, karımın namusu, kız kardeşimin namusu, ailedeki hatta mahalledeki kadınların namusu hep benim sorumluluğumda. Bunların namusuna en ufak bir zarar gelirse ben zarar getireni döver ya da öldürürüm. Bunu yapınca da hapse girerim. Hapis de karanlık...”²⁰

1.1.3. Şeref Kavramı

Genel olarak toplumsal itibarı ifade etmektedir. Daha çok ahlaki değerlerle ilişkilidir. Bireyin ya da ailesinin toplum içerisindeki ahlaki saygınlığı, itibarı ve yeri olarak tanımlanabilir. Şeref sözcüğünü etimolojik olarak incelediğimizde bir çok dildeki karşılığı prestij, yücelik, itibar anlamlarına geldiği görülmektedir.

Fransızca'da *honneur*, İngilizce'de *honour*, İspanyolca'da *honor*, Almanca'da *Ehre* ve *honra*, İtalyanca'da *onore* sözcükleriyle karşılanan şeref etimolojik kökeni itibarıyla klasik Latince'de saygınlık, hürmet ve itibar anlamlarına gelen *homos* ve *homoris* sözcükleriyle ilişkilidir.²¹

Akdeniz havzasının az gelişmiş toplumları hâlâ kırsal yaşamın sosyal değerlerin etkisini taşır ve sürdürür. Bu bölgelerde yerleşmiş olan kanıya göre bir erkek, kendi şerefini ve üyesi olduğu ailenin şerefini korumakla yükümlü ve kadının da cinsel temizliğini ya da namusunu korumaya zorunlu kılar. O zaman her iki cinsiyetin görev ve sorumlulukları şu şekilde belirtilir:

Erkek tarafından erkekçe davranmak ve erkekçe davranışlar sergilemek; kadınlar tarafından cinsel saflığı önemsemek, davranışlarını hayâ sözcüğüne uygun sınırlamalar getirmek bir namus borcudur. Bu namus borcu, önce aileye karşı borç, sonrada topluma yönelik olan borçtur. Buradan hareketle erkek, kendi namusunu ve ailesindeki

²⁰Kadir Gündoğan, Akı Olmayanın Akı Töre, Sözkese Matbaacılık, Ankara, 2013, s.67.

²¹J.C.Baroja, “HonourandShame: A HistoricalAccount of SeveralConflicts”, HonourandShame: TheValues of MediterraneanSociety; Akt.: Pınar Ecevitoğlu, s.318-19.

kadınların namusunu (cinsel temizliğini) korur.²² Ataerkil sistemde erkek egemenliği altında yaşayan kadın, toplum tarafından belirlenen cinsel ahlak kurallarına aykırı harekette bulunması erkeğinin şerefini zedelemektedir. Toplum içerisinde zedelenen bu şerefin tekrar onarılması için erkeğin kadına yönelik bir eylemde bulunması gerekmektedir. Bu eylem genelde kadının hayatının son bulması şeklinde gerçekleşmektedir.

Namus ve şeref kavramları birbirine bağlı iki kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Namusunu koruyamayan kadın ailenin şerefini de yerle bir etmiş sayılmaktadır. Yani ailenin toplum içerisindeki itibarı zedelenmiş ve bu itibarım yeniden sağlanması gerekmektedir. İtibarın yeniden sağlanması ise bazı yaptırımlar ile mümkün olmaktadır. Bu yaptırıma maruz kalan genelde kadın ve yaptırımı uygulayan ailenin şerefini kendi şerefini kurtaran ise erkektir.

1.1.4. Aşiret Kavramı

Aşiret aralarında kan bağı bulunan birkaç büyük ailenin bir araya gelerek oluşturduğu bir yapıdır. Bu yapı kendi içinde bir bütünlük meydana getirmektedir. Bu yapı içerisinde akraba evlilikleri yaygın olarak görülmektedir. Bu evliliklerin amacı mirasın bölünmesini engellemek ve bütünlük yapısını korumaktır. Dayanışma, birlik beraberlik, sevgi, aile ve akraba bağları aşiret yapısında son derece önem arz etmektedir. Aşiret içerisinde töre kurallarına uyulmakta uyulmadığı takdirde gerekli müeyyideler ile karşı karşıya kalınmaktadır. Bu yapı içerisinde kadının rolü ise erkeğine hizmet etmek, çocuk doğurmak, çocuklarına bakmak, erkeğinin namusunu ve şerefini korumaktır. Ataerkil yapıya sahip olan bu yapı içerisinde kadın ikinci planda kalmakta ve hiçbir söz hakkı bulunmamaktadır.

Aşiret, sosyal birlikleri bulunan, sosyo-kültürel temelli olan siyasi, idari ve sosyal bütünlüktür. İçinde fonksiyonel bir sistemi bulunan aşiret, aşiret üyeleri için yemek, barınma, savunma, adalet gibi ihtiyaçların karşılanacağı, üzüntü ve mutluluklarının paylaşılabileceği bir dayanışma çevresi, kendi içerisinde öncüleri, ileri gelenleri ve kurumsallaşmış bir takım ilişkileriyle de idari ve siyasi bir birlik görünümünü arz eder. Aşiret üyelerinin kan akrabalığı düşüncesi ile yerleşmiş bu

²² T.C Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Töre Cinayetleri Paneli, Beyda Basımevi Ofset ve Tipo Tesisleri, Ankara, 1999, s.21-22.

sistem töre ve geleneklerle de devam ettirilir.²³ Aşiretler birbiri içine geçmiş gruplara benzerler, ama bu gruplar mülki ve mesleki değildir. Bu gruplar “etnik gruplar” denilir. Bunlar bir taraftan aileye, diğer taraftan siyasi bir topluluğa benzedikleri için “ailevi siyasi gruplar” olarakta adlandırılır.²⁴ Uzaktan bakanların çok da anlam veremediği pek çok konudan biridir aşiret sistemi. Bu öyle bir sistemdir ki içinde derin ve kuvvetli aile bağlarını, koşulsuz sevgi, saygı ve dayanışmayı barındırır. Yine içinde akraba evliliklerini, küçük yaşta evlendirilen insanları, gencecik insanları kara toprağa gönderen kan davasını, kaçak hayatını ya da cezaevinde geçen yılları barındırır. Bir yandan toprakla mücadele eden insanların bir yandan kendi aralarındaki çekişmeleri, mücadelelerini içerir.²⁵

Aşiret yapısı zaman içerisinde birçok yerde çözülmeye başlamasına karşın Türkiye’nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde hala varlığını sürdürmektedir. Özellikle Şanlıurfa ilinde bu yapı geçerliliğini korumakta ve bu yapının getirmiş olduğu kan davası, töre ve namus cinayetleri gibi olumsuzluklar devam etmektedir.

1.1.5. Kan Davası

Kan davası, kolektif bilincin esas alınarak adaletin yerine getirilme şekli olarak tanımlanabilir. Daha çok merkezi otoritenin olmadığı ilkel topluluklar da ve değerlerin etkin olduğu devletlerde görülmektedir.

Kan davası, zümreler arası ilişkilerde, yabancı bir zümrenin üyesinden gelen ve haksız kabul edilen saldırıya karşı misilleme ya da etkiye karşı verilen tepki eylemi olarak, erken tarihlerde ortaya çıkmıştır. Kan davası, failin yaşadığı toplumsal çevrenin içinde yatan, ama onun pek seyrek bilincine varacağı şiddete karşı şiddet dolu bir yanıtıdır.²⁶

Anadolu’nun kırsal kesimlerinde güvenlik güçleri sayısal olarak yetersiz kalmakta, istenilen etkinliğe ve hıza ulaşamamaktadırlar. Otoritenin bölgede zayıf kalması birinci olarak, hayatlarını güvenceye almak isteyen bölge insanlarını “etnik ve

²³ Ahmet Çetintaş, “Sosyal Değişme Sürecinde Aşiret Sosyal Yapıları”, Toplumsal Yapı, (Edt. Yaşar Kaya), Turan Yayıncılık, İstanbul, 2003, s.263.

²⁴ Ziya Gökalp, Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler, 2.Basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2009, s.24.

²⁵ Hamit İzol, Aşiret ve Öteki Yüzü, 2.Baskı, Destek Yayınevi, İstanbul, 2010, s.5.

²⁶ Artun Ünsal, Anadolu’da Kan Davası , Çev.: Niyazi Öktem ve Emre Öktem, 2.Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2003, s.31.

dinsel temelli” kendi kendine yetebilen küçük gruplara, aşiretlere ve geniş aile sistemlerine kökten bağlılığa doğru itmektedir. İkinci olarak, otoritenin gücünün yetersiz ve zayıflığına bağlı olarak bölgede genel bir güvensizlik ve huzursuzluk ortamının meydana gelmesi bölge insanlarını silahlanmaya zorlamaktadır. Üçüncü olarak ise; hukuksal ve siyasal denetim mekanizmasının olmayışı, bölge insanlarının otoriteden bağımsız bir hukuk sistemi oluşturmalarına, var olan suç tanımından bağımsız bir suç tanımı yapmalarına ve bu suç tanımına bağlı işlenmiş eylemleri, kendilerinin cezalandırmasına zemin hazırlamaktadır.²⁷

Anadolu’da kan davası, “ulusal sınırlar içinde bulunan farklılaşmış sentez birimi” olarak tanımlanan “alt-kültür”ün kendini göstermesi olarak ele alınmalıdır.²⁸ Kan davası gelişmiş bölgelerde az sayıda, gelişmişlik düzeyi orta ya da az olan bölgelerde ise daha çok görülmektedir.²⁹ Güney Doğu’ya oranla biraz daha gelişmiş olmasına karşın Doğu Anadolu bölgesinde daha az kan davası görülmektedir. Bu durum, bu bölgede aşiret geleneklerinin pek yaygın olmaması ve nüfusun çok daha heterojen insan gruplarından oluşmasıyla açıklanabilir.³⁰ Toplumun, şehirleşmeyle beraber gelişme göstermesi, heterojen yapıya sahip olmaya başlaması beraberinde kan davası gibi eski geleneklerin ortadan kalkmaya başlamasına neden olmuştur.

1.1.6. Berdel Kavramı

Berdel, yoksulluk nedeniyle iki ailenin kızlarını değişme usulü ile gerçekleşen bir evlilik türüdür. Bu evlilik türü aynı zamanda aileler arasında var olan kan davasının sonlandırılması içinde kullanılan bir yöntemdir. Aileler kız alıp vererek aralarında bir kan bağı meydana getirmekte ve aynı kan bağına sahip olan ailelerin birbirlerini öldürme eylemi son bulmaktadır.

Bu evlilikte evlenecek iki erkek, evlilik çağına gelmiş kız kardeşlerini değiş tokuş işlemine tabi tutarlar. Yaşıt oğlu ve kızı olan iki aile, aralarında anlaşarak kızlarını oğullarına alacak kızın ailesine verirler. Bu evliliklerdeki temel amaç ailede var olan otorite ve çocuklar üzerindeki denetimin devamını sağlamak ve takı, başlık

²⁷Mehmet Devrim Topses, “Türkiye’de Kan Davası Geleneğinin Sosyolojik Çözümlemesi”, <https://dergipark.org.tr> (03.07.2020).

²⁸ Ünsal, s.47.

²⁹ Ünsal, s.87.

³⁰ Ünsal, s.89.

parası gibi düğün masraflarının yarattığı ekonomik zorluklardan kurtulmak, aileler arası ilişkilerin devamını ve düzenini sağlamaktır. Kızlardan birinin ölümü durumunda eşi ölen erkeğin eşinin kız kardeşi ile evlenme hakkı doğar. Baldızıyla evlenmek istemeyen erkek bir başka kadınla evlenme durumu söz konusu olduğu durumda ölen karısının ailesinden başlık parası isteme hakkı vardır. Bu evlilik türü her ne kadar sosyal sorunu iki ailenin çözümü olarak ortaya çıkmış olsa da evlendirilen gençlere söz hakkı vermeyerek sosyal bir soruna dönüşmektedir.³¹

Kürtçe berdel kavramı tümüyle dişiliği çağrıştırmaktadır. Ber ve del sözcüklerinin bir araya gelmesinden oluşmuştur. Berdel kavramına en yakın kavram bertil'dir. Bertil, rüşvet anlamına gelmektedir; buna göre berdel 'Onun rüşveti' ya da 'Onun yerine' gibi anlamları içermektedir. Arapça'da ise berdel'e bedel denmektedir.³² Köken olarak ise berdel ile ilgili olarak net bir bilgi söz konusu değildir. Fakat işaretlerin çoğu, berdel'in İslam'dan sonra başlık parası ve çok eşlilikle paralel biçimde doğduğunu göstermektedir.³³

Berdel geleneği ile toplumsal bir sorun olan başlık parasının çözüme kavuşturulması hedeflense de beraberinde yepyeni bir toplumsal sorunu meydana getirmektedir. Gençlere söz hakkının verilmemesiyle istenmeyen evlilikler ve beraberinde sağlıklı bir aile biçimi ortaya çıkmaktadır. Toplumun en küçük yapı taşı olan ailenin sağlıklı olması beraberinde birçok problemi de getirmektedir.

Hasan Yarıcı'nın başına gelen vahşet de aile meclisinin aldığı bir kararın sonucudur. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan tarım işçiliği yapmak için Çukurova'ya gelen, sağlıklı çadırlarda bin güclükle ekmek parası kazanan tarım işçileri, geleneklerini de gittikleri yere kadar beraberlerinde götürüyorlar. Güç yaşam koşullarına rağmen her çadırda en az sekiz-on çocukla yaşayan, çocuk sayısı 10 ve üzerindeki çöğunlukta olduğu çadırlardan birinde aralarında 13 yaş fark bulunan İsmet Yarıcı ile Hasan Yarıcı yaşamaktadır. Hasan Yarıcı kız kardeşim, karımın erkek kardeşiyle evlendi, bu yüzden başlık parası vermediler. Bizde berdel yapmak zorunda kaldık. Ben, kız kardeşimle evlenen kişinin kardeşiyle benden 13 yaş daha büyük

³¹ İsmail Doğan, Sosyolojik Kavramlar ve Sorunlar, Geliştirilmiş 8.Baskı, Pegem Akademi, İstanbul, 2008, s.212-13.

³² Müslüm Yücel, Berdel, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2006, s.1.

³³ Yücel, s.10.

olmasına karşın evlendim. Berdel olduğu için “sevdiği” ya da “beğendiği” için değil “parasız” olduğu için “aldım” diyor.³⁴

Eğer başlık parası ile evlilik para ile yapılan bir alışveriş ise (Ver parayı al (karıyı) gelini); Berdel veya Barter usulü evlilik, paranın kullanılmadığı dönemlerden kalma, parasız bir değişim, aynî değiş-tokuş’tur. Ver gelini, al gelini. Belki biraz daha hakça, eşit ve insani bir çözüm; insana karşı, mal veya para değil, insan! İnsanca güvenceye karşı, insanla güvence. En değerli varlığa karşı, yine en değerlisi! Başlıktaki, mal ve para karşılığı verilmek (satılmak) sakıncasına yol açmıyor. Buradaki tek sorun, değiş-tokuşa giren bir çiftin gönüllü olduğu varsayılırsa, öteki çiftin istemedikleri halde, yakınları (kardeşleri) tarafından evlenmeye zorlanmaları olasılığıdır. Ağabeyin evlenebilmesi için, kız kardeşinin istemediği bir eş adayına peki demek zorunda kalması gibi. Alabilmek için vermek, verebilmek için alabilmek; yapısal antropolojinin karşılıklılık (resiprosite) ilkesine tümünden uygun olduğu gibi, oluşturulan aileler arasında hem kan (kardeşlik) hem de hısımlık dayanışması (gelin-görümce ve yenge; kayınbiraderler ve enişte yeğen) kurulmaktadır. İbrahim Yasa’nın bulup adlandırdığı “Taygeldi Ailesi” (Kız ile erkek evlendikten sonra dul ana ve babaların evlenmesi) Türk usulü Berdel çeşitlemesidir.³⁵

1.1.7. Bekâret

Toplumsal değer yargılarından olan bekâret kavramını, ilk olarak İbn-i Sina kullanmış ve kadının içinde bir zarar olduğunu ifade etmiştir. Toplumun önemli değer yargılarından olan bekâret kavramı kızların saflığını ve temizliğini simgelemektedir. İlk gece kanı olarak bilinen bekâret kadının el değmemişliğinin ve namuslu oluşunun göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Bekâret, el değmemişlik, hiç cinsel ilişkide bulunmamışlık demektir. Bekâretin tanımı kızlık zarı gibi anatomik bir ölçü ile yapıldığı halde, sözcük olarak bekâret ancak üstlendiği toplumsal değerler ve içinde barındığı sosyo-ekonomik koşullar çerçevesinde açıklanabilir. Bekâret kavramı toplumda özellikle kızlar için kullanılır.³⁶ Gelinler beyaz

³⁴ Fındıkçı, s.74.

³⁵ Güvenç, Bozkurt: “Geleneklerden Kalıntılar: Başlık, Berdel, Kız-Kaçırma, Kuma ve Amca-Kızı Evliliği”, <https://dergipark.org.tr> (03.07.2020).

³⁶ birkadinfenomeni.com/bekaret-nedir.html, (Update: 05.06.2020).

giyiyor, beyaz tül yüzlerini gölgeliyor. Böylesi bir görünümle pekişen “saflık” geleneksel olarak dünyanın her yerinde farklı ölçülerde geçerli. Kadın bakireliğiyle yüceliyor, evlilik öncesi bekaretini yitirmesiyle horlanıyor, aşağılanıyor.³⁷

Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bekâret kızın tamamıyla temizliğini ve aile namusunu temsil eder. İlk gece akacak kan kızın namuslu olduğunun göstergesi olacaktır. Bu anlayış özellikle ataerkil yapının hâkim olduğu toplumlarda kendini gösterir. Kadın ve erkeğin eşit olduğu açık toplumlarda bekâretin evlilik öncesi sonlanması pekte önem teşkil etmemektedir. Çünkü kadında erkekte eşittir ve kadında erkekte evlenmeden önce bir birliktelik yaşamış olabilirler. Ataerkil toplumlarda ve dinin baskın olduğu durumlarda kadının evlilik öncesi birlikteliği pek hoş karşılanmamakta ve ayıp olarak görülmekte olup sonu ölüm ile sonuçlanmaktadır. Ataerkil yapının hâkim olduğu toplumlarda kadının tecavüze uğraması demek namusunun kirlenmesi demektir. Tecavüz olayından sonra kadının kirlenmiş olması sebebiyle evlenmeme durumu ortaya çıkmaktadır. Bu durumun engellemek içinde kadınlar genelde kendisine tecavüz eden erkek ile evlendirilir. Bu durum ise kadınlar üzerinde ağır psikolojik bozukluklara ve travmalar yol açmaktadır.

Tarih boyunca tartışılan ve toplumdan topluma değişiklik gösteren bekâret kavramı ilkel toplumlarda farklı idi. Günümüzde bekâretin korunması ön plana iken ilkel toplumlarda erkeklerin korunması amacıyla farklı yöntemler ile kızlık zarları delinmekte idi. Çünkü akan ilk kanın zehirli olduğuna inanılıyordu. Tarihsel süreç içerisinde bu yargı yerini ilk gece kanının saflığa ve temizliğe işaret etmesine bırakmıştır. Tarih boyunca bekâret üzerine yapılan uygulamalarından en ilginç olarak şüphesiz bekâret kemeri uygulamasıdır. Erkeğin namusunu koruması için uygulamış olduğu bu uygulama daha sonraki süreçlerde filmlere konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Haçlı Seferleri sırasında kullanılan bekâret kemerlerini, babaları kızlarının, nişanlılar nişanlılarının, kocalar karılarının savaşın getirdiği uzun ayrılıklar sırasında bir başkasıyla cinsel ilişkide bulunmasını önlemenin en garanti yolu olarak görüyorlardı.³⁸ Bu yöntem ile namuslarını korumuş olmaktadırlar. Toplumdan topluma değişiklik göstermesine karşın bazı toplumlarda bekâretin kadının saflığı ve temizliğini

³⁷ Bekâret Toplumsal Bir Sorun, Nokta Dergisi, 38, 1985, s. 40.

³⁸ Bekâret Toplumsal Bir Sorun, Nokta Dergisi, 38, 1985, s. 40.41.

simgelediği düşüncesi yaygın olmakta ve bu saflığın kirlenmesi durumunda kadına yönelik cezaların uygulandığı bilinmektedir. Uygulanan cezalarda kadın ya ölmekte ya da istemediği bir evlilik ile hayatını devam ettirmektedir. Kadının cinsel saflığının göstergesi olarak kızlık zarının gösterilmesi bazı durumlarda yanıltıcı olabilmektedir.

1.1. SOSYOLOJİK AÇIDAN KADIN VE AİLE

Aile toplumun temel taşıdır. Toplumda meydana gelen değişimler beraberinde aile içi değişiklikleri de meydana getirmiştir. Aile ilişkileri, ailenin boyutu ve yaşama şekillerindeki bu değişimler aynı zamanda kadının da konumunu değiştirmiştir. Ataerkil dönem ile beraber yaşanan birçok değişim kadının konumunu değiştirmiş ve toplumun namusunu üstlenen bir konuma getirmiştir. Bu da beraberinde töre ve namus cinayetleri gibi sorunları ortaya çıkarmıştır.

1.2.1. Türkiye’de Kadın

Tarihin başlangıcında itibaren, kadınların dünyasında hak ve eşitlik arayış mücadelesi devam etmektedir. Doğal koşulların fizyolojik olarak, erkek ve kadın ve arasında yarattığı farklılıklar, kimi kültürlerin, dinlerin yükseldiği tortularla derinleşmiştir. Geleneksel kültürlerin güçlenmesi ve teolojik faktörlerin kültürlerle mutabakatı sonucunda, kadının erkeğin daha gerisinde kalışı, daha da katı bir noktaya varmıştır. Göreli olarak ilk devirlerde daha eşitlikçi bir yapıda olan erkek kadın ilişkileri, belirtilen süreçlerin meydana gelmesi ile birlikte kadının aleyhine olarak daha da bozulmuştur. Kimi kültürlerin ve dinlerin, bu eşitsizliği bir ölçüde olsun ortadan kaldırma girişimleri olmuştur. Buna karşın yine de kadının statüsündeki geriye gidişin son yüz yüzeli yıla kadar devam edip gelmiştir.³⁹ Eski Türklerde toplumsal hayat içinde kadının durumu, erkekle eşit olarak değerlendirebilmekle birlikte; kimi yönlerden, erkeklere ait rolleri üstlendikleri de olurdu. Örneğin, bir erkeğin bir kızla evlenebilmesi için, o kızla görüşmesi ve kızı yenmesi şartı aranırdı. Ahlaki değerlere çok önem verilen Türk sosyal yaşantısında, bir zina durumu olduğu zaman, zina suçundan erkek

³⁹ Leyla Kırkpınar, Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Kadın, T.C Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, Ankara, 2001, s.29-30.

de cezalandırılırdı.⁴⁰ Kadın erkek gibidir. Onun gibi ata biner, ok atar, kılıç kullanır ve düşmanla savaşır. Hun egemenliğinin sürdüğü dönemlerden, hun devletini başkan ve karısı birlikte temsil ederlerdi. Halktan olan Hun kadınları, erkeklerin yanında dövüşebilmek için iyi bir eğitim alırlardı ve silahlandırılırlardı. Toplumsal ilişkilerde kadın her zaman kocasının yanında yer alırdı ve erkekle aynı sorumluluğu paylaşırdı.⁴¹

8. yüzyılın ortalarında Türkler'in İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte toplumsal hayatın her alanında değişimler meydana gelmiştir. Yeni din ile beraber aile, değer yargıları, toplumsal hayatları yeniden şekillenmeye başlamıştır. Özellikle kadınlar İslamiyet ile birlikte önceki dönemlerdeki aktifliğini kaybetmeye başlamış ve toplumsal hayat içinde pasif duruma gelmiştir.

İslamiyet'in kabulü ile birlikte yeni esaslar Türk kadınının hayatında bazı değişikliklere yol açmıştır. Doğal olarak bu gelişme içinde ilişki içinde bulunan Bizans, İran ve Arap kültürlerinin de etkilerini de unutmamak gerekir. Ancak, bu yeni öğeler, Türk kadınının sosyal, siyasi ve iktisadi faaliyetlerini devam ettirmesinde engel teşkil etmemiş görünmektedir.⁴² Cumhuriyetin ilk yıllarında genel eğilim Fransız ve İngiliz kadını tipine doğrudur. Buna birazda Alman kadınının dinamizmi karıştırılabilir.⁴³ Kadınlar, davranışlarında, giyimlerinde Avrupalı kadınları taklit etmeye başlarlar. Kadının toplumdaki yeri karmaşık bir görüntü içine girmiştir. Özellikle kent kadını diğer yerleşim yerlerindeki kadından oldukça farklılaşmış, daha avantajlı, toplumda yer alan, çeşitli mesleklere dağılmış, özgür, çağdaş bir durumdadır.⁴⁴ Cumhuriyet kurulduğunda yeni devlet, ekonomik olanaklar yönünden güçsüz olduğu için, reformlara paralel olarak, gündelik hayatın önemli bir yanı olan çalışma hayatı içinde kadının durumunun, sıçrama biçiminde bir iyileşmeye gittiği sanılmamalıdır. Siyasal, Sosyal ve kültürel yönde kadın alanındaki iyileşmeler daha hızlı ve sıkı olmakla birlikte, ekonomik düzeyde ise bu iyileşmenin gözle görülür bir seviyeye ulaşması, ancak uzun vadede gerçekleştirilebilmiştir. Bununla birlikte, laikleşmeyle birlikte, dinsel ideolojinin yükümlendiği cinsiyete dayalı iş bölümü biraz daha yumuşamış, gerekli ekonomik ilerlemeler, modernleşme ve gelişme yolunda bir

⁴⁰ Kırkpınar, s.55.

⁴¹ Mahmut Tezcan, Türk Ailesi Antropolojisi, İmge Kitabevi, Ankara, (Antropoloji), 2000, s.231.

⁴² Şefika Kurnaz, Yenileşme Sürecinse Türk Kadını 1839-1923, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 2011, s.16-17.

⁴³ Aytunç Altındal, Türkiye'de Kadın, 8.Basım, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004, s.139.

⁴⁴ Tezcan, Antropoloji, s.232.

değişime yol açmıştır. Bu iki etkenle beraber, kadınların anne, eş ve iş gücünün üyeleri olarak, eğitim gereklerini artırmıştır.⁴⁵ Türkiye’de kadınların eğitim düzeylerine bakıldığında, sistematik bir şekilde olumlu gelişmelerin olduğu görülecektir. Buna rağmen erkeklerle kadınlar arasındaki fark azımsanmayacak seviyededir. Kadınların okuryazar olma hızında rekor artış, 1980-1958 yılları arasında olmuştur. Bu yıllara bakıldığında ekonomik olarak Liberal ekonomik sistemin hâkim olduğu, dış piyasaya yönelik açılımların bulunduğu, Avrupa Birliğine girme konusunda Türk toplumu tarafından olmasa da, hükümetin ilk kez bu kadar istekli olduğu bir döneme denk gelmektedir. Ayrıca, 1980 öncesi karmaşa ortamının sakinleşmesi ile birlikte, kadınların eğitimleri konusunda azda olsa güvenilir ve elverişli bir ortamın oluşmasına neden olmuştur.⁴⁶

Kadınların eğitimlerindeki artış iş gücüne katılımlarıyla paralellik göstermektedir. Eğitimin artmasıyla beraber kadının iş gücüne katılma oranı artmaya başlamıştır. Özellikle kentlerde yaşayan kadınlarda okur-yazarlık seviyesinin artmasıyla beraber aile içinde kadının konumu değişmesini sağlamış ve iş gücüne katılımını daha da arttırmıştır. Buna karşın cumhuriyetin ilk dönemlerinde kadının iş gücüne katılımı sınırlı olmuştur. Bunun temel sebebi ise; kentlerde iş olanaklarının fazla olmasına karşın verilen ücretlerin yetersiz olması ve kadının erkek gibi tam olarak bağımsız hareket edememesidir.

Tarihsel süreç içerisinde kadının konumu yaşayan gelişmelere bağlı olarak sürekli bir değişim göstermiştir. Kültürel ve dinsel faktörlerin etkisi ile kadının konumu sürekli bir gerileyiş içerisinde olmuş ve kadın erkek arasındaki eşitsizlik belirgin bir hal almıştır. Yaşanan gelişmelere bağlı olarak kadının konumunun yükseltilmesi ve haklarının genişletilmeye çalışılması da kadının erkek önünde eşitliğini tam olarak sağlayamadığını görmekteyiz. Özellikle feodal sistemin ve feodal sistemin doğurduğu düşünce sisteminin hâkim olduğu yerlerde kadın halen ikinci planda kalmakta ve birçok şiddet türüne maruz kalmaktadır. Yaşanan töre ve namus cinayetleri feodal düşüncenin göstergesi olmaktadır.

⁴⁵ Kırkpınar, s.148.

⁴⁶ Mustafa Orçan, Kır ve Kent Hayatında Kadın Profili, Harf Eğitim Yayıncılığı, Ankara, 2008, s.35.

1.2.2. Türkiye’de Namus Anlayışı

Türkiye’de yaşanan töre ve namus cinayetlerinin temelinde toplumun namus anlayışı yatmaktadır. Türkiye toplumunun heterojen bir yapıya sahip olması da genel bir namus anlayışının olmamasına neden olmaktadır. Bu yüzden yaşanan cinayetlerin sebepleri birbirinden farklılık göstermektedir.

Türkiye gibi, birbirinden bölgesel gelişmişlik özellikleri, kültürel alışkanlıkları, sosyal davranış biçimleri, toplumsal yapı, mezhep, tarikat ve cemaat ilişkileri gibi alanlarda farklılıkların yaşandığı bir ülkede, “namus nedir?” sorusuna ortak bir yanıt bulmak çok zordur. Türkiye’nin özellikle ataerkil yapısının çok yoğun olarak yaşandığı bölgelerinde ve ailelerinde kadının yeri, ataerkil geleneksel yapı içinde değerlendirildiği için, bu geleneksel anlayıştan meydana gelen özellikle namus sözcüğüyle tanımlanan cinselliğe yönelik kadından beklenen rollere (kocasına sadık kalan, ailesinin istediği erkekle evlenme, evlilik öncesi temiz aşk duygularını yaşamaması vb.) uygun davranmamasıyla veya başka bir deyişle cinselliğe yönelik geleneksel toplumsal kanunlardan ciddi sapmalar halinde, ailenin ve erkeğin namusu “kirlenmiş” sayılıyor. Demek ki, “ailenin namusu”, kadının kendi özel hayatına ve cinselliğine ilişkin kararına bağlıdır. Avukat Vildan Yirmibeşoğlu haklı olarak “namus dürüstlüktür, düzgün ahlaktır” dedikten sonra, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaşanan şu hazin olayı “namus” konusunda örnek veriyor: “Namus bazıları için ilk gece kanı. 45 yaşında ikinci eşi olarak 15 yaşında bir kızı düğünle dernekle alıp evine getiriyor. Mevcut eşi onlara yan odayı gerdek gecesini iyi geçirmeleri için yemekleri dahi hazırlıyor. Bir şey talep ederlerse diye kapısında bekliyor, çocuklarına ses çıkarttırmıyor. Ama ilişkide kan gelmedi diye kızı bodrum kata götürüp kafasına kurşunu sıkıp öldürüp, bir kuyuya atabiliyor bu namus anlayışı. Hatta kızı öldürmeden kızın ailesine telefon açıyor ve “aldığım mal bozuk çıktı” manasında, “kız bozuk çıktı” diye. İşte bu “namus” anlayışı bir kültürün doğal sonucu olarak Türkiye’nin sırtında kocaman bir kambur olarak halen yaşatılmaktadır. Dolayısıyla halen sahip olduğu ahlak ve toplumsal değerleri de birbirinden farklılık gösterdiği için, bütün toplumlar için ortak ve bağlayıcı bir ahlak, namus ve iffet tanımını bulmak da zordur.⁴⁷

⁴⁷ Yasemin Arpa, “Töre Cinayetlerini Ancak Bıyıklılar Çözer”; Akt.: Aydın Fındıkçı, Cinayet, s.87-88.

Namus Cinayetleriyle ilgili anket ve mülakatlar, 2000 yılında, Diyarbakır, Batman, Gaziantep, Şanlıurfa, Kilis, Mardin, Adana, Van olmak üzere 8 şehirde 13-65 yaş aralığının da 240 kadın 320 erkekle yüz yüze görüşülerek yapılmıştır. “Namus Nedir?” sorusuna cevap olarak şu yanıtlar verilmiştir:

- Kadının namusu, cinselliğini toplumun onayladığı biçimde yaşaması (%39)
- Yaşam biçimi, baskı altına alan toplumsal yargılar, (%16,42)
- İnsanın her şeyi, ailesi olmazsa yaşamak olmaz (%15,71)
- Dinen gerekli olan (%12,85)
- Dışa karşı korunma mekanizması (%9,65)
- Kadın cinselliğiyle dedikodu yapılmaması (%3,35)⁴⁸

Vildan Yirmibeşoğlu’nun anketinde de “namus” kavramı yine “kadın” ile ilişkilendirilmiştir. Demek ki kadın yoksa namusta olmaz gibi bir sonuç çıkıyor.

Yine Aytekin Sır’ın aynı çalışmasında, ‘Namussuzluğun ne olduğu?’ sualine ise yanıt olarak şu karşılıklar verilmiş:

1. Kadının bekâretini kaybetmesi (%10,6)
2. Kadının açık bir biçimde gezmesi;
3. Karşı cins ile gezmesi;
4. Âşık olması;
5. Ailenin onaylamadığı birey ile evlenmek istemesi;
6. İzin almadan dışarı çıkması;
7. Zina yapması(%48,5);
8. Dedikoduya sebebiyet verecek hal ve hareketleri sergilemesi;
9. Kadının dilinin gereğinden uzun olması;
10. Bekâretini kaybetmesi, zina yapması (%12,3)

Diyarbakır ve Mardin illerinde yapılan bu ankete katılan şahısların cevapları, namus kavramının kadına odaklandığını ve kadının ise erkeğin namusu olduğu düşüncesine dayanmaktadır.⁴⁹

Günümüz Türkiye’sinin de için de yer aldığı, Müslüman olan Arap milletleri ve diğer birçok kabile usulü örgütlenen toplumlarda yaşatılan ve kadının cinselliğine indirgenen namus anlayışı günümüz Avrupası’nda yaşatılmamaktadır. Toplamların “modernleşmesi” o toplamların sanayisi, şeffaflığı, demokratlığı, dış dünya ile

⁴⁸ Vildan Yirmibeşoğlu, Toprağa Düşen Sevdalar, Hürriyet Gazetesi, İstanbul, s.96-97.

⁴⁹ Fındıkçı, s.88-91.

ilişkisinin yoğunluğu, diğer kültürlerle ve inançlara yaklaşım gibi değerlerle ölçülüyor. Toplumlar modernleştikçe, algıladıkları namus kavramı de buna göre şekillenmekte ve eskisinin yerini yeni kavramlar, yeni değerler, yeni normlar ve dolayısıyla yeni kültürel değerler almaktadır.⁵⁰

1.2.3. Türk Aile Antropolojisi

Aile, toplumun temel kurumlarından birisidir. Toplumun ayakta kalmasını sağlayan temel öğelerdendir. Soyun devamını sağlama en önemli işlevlerindendir. Üretim-tüketimde bulunmak gibi ekonomik, çocuğun toplumsallaştırılması, eğitimi, korunması, sevgi, serbest zamanların değerlendirilmesi gibi pek çok işlevleri olan, bütün toplumlarda en fazla evrensellik gösteren kurumdur.⁵¹ Her ailenin kendine özgü özellikleri olduğu gibi, benzer yönleri de vardır. Örneğin her ailenin yemek yeme alışkanlıkları, konuşma tarzları, kendi aralarında yaptıkları espriler vardır. Bunlar, genelde başka insanlar için bir şey ifade etmeyebilir, fakat o aile için özeldir.⁵²

Aile kavramının herkes tarafından kabul edilebilir bir tanımını yapma olanağı pek bulunmamaktadır. Tarihsel dönemler boyunca toplumlar nasıl ki değişimlere maruz kalmışa, aile de hem yapısı, boyutları ve işleyişi bakımından büyük değişiklikler göstermiştir.⁵³ Bugün dünya genelinde aile kelimesi çok farklı kombinasyonların, yakın ve etkili ilişkilerin kalıcılık miktarına bağlı olarak içine almaktadır. Kelime ne kadar sık kullanılırsa kullanılsın, aile kavramının tanımı konusunda ne toplumdaki insanlar ne de aile ile ilgili akademik veya mesleki olarak uğraşanlar arasında bir fikir birliği bulunmamaktadır.⁵⁴

Winch'e göre aile; "kuşaklar arası ilişkilerine göre anne, baba ve çocuklardan meydana gelen bir zümredir."⁵⁵ Nimkoff'a göre ise "karı-koca ve çocuklardan ya da sadece karı-kocadan meydana gelen az veya çok süreklilik gösteren bir birliktir."⁵⁶ M. Erkal'a göre, "toplumsal kültürü taşıma, aile toplumun devamlılığını sağlama, çocukları

⁵⁰ Fındıkçı, s.91.

⁵¹ Tezcan, Antropoloji, s. 13.

⁵² İbrahim Dönmezer, Ailede İletişim ve Etkileşim, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 2003, s.1.

⁵³ Önal Sayın, Aile Sosyolojisi; Akt.: Bekir Kocadaş, s.141.

⁵⁴ Gülerce, A.: Aile Terapisinin Psikolojiye Getirdiği Epistemolojik Yenilik; Akt.: Serap Nazlı, Aile Danışmanlığı, 8. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara, 2012, s.19.

⁵⁵ Winch The Modern Family; Akt.: Latife Kabaklı Çimen, Türk Töresinde Kadın ve Aile, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008, s.17.

⁵⁶ Samuel Koerning, Sociology; Akt.: Latife Kabaklı Çimen, s.17-18.

sosyalleştirme, ekonomik ve psikolojik tatmin fonksiyonlarının yerine getirildiği bir müessesedir.⁵⁷ Aile biyolojik ilişkiler sonucu insan türünün sürekliliğini sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı, o güne dek toplumda oluşturulmuş maddi ve manevi zenginlikleri kuşaktan kuşağa aktaran biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, hukuksal yönleri bulunan toplumsal bir birimdir.⁵⁸

Nurşen Adak, toplum bilimcilerin aile kurumuyla yakından ilgilenmelerinin iki temel nedene bağlamaktadır. Bunlardan birincisi, hepimizin yaşamının bir aile içinde geçmesi ve bu nedenle toplum üyelerinin dünyayı ve toplumu algılayışlarında ailenin büyük bir önemi olmasıdır. İkincisi ise ailenin toplumsal değişimlerden çok çabuk etkilenen bir kurum olmasından kaynaklanmaktadır.⁵⁹ Aile her toplumun her kültürün temel sosyal kurumlarından biridir. İnsanlığın ilk tespit edildiği zamandan bu güne varlığını devam ettirmiştir. Erkek ve kadın fitratları gereği birbirini tamamlama bir ve beraber olma ihtiyacı ile daima aile kurumlaşması denilen bir bütünleşme yaşamışlardır. Boşanmalar ne kadar artarsa artsın, kişilikler birbirleriyle ne kadar çatışırsa çatışsın neslin devamı ihtiyacı sebebiyle insanlar devamlı olarak aile halinde yaşamak durumunda kalmışlardır. Ailenin oluşabilmesi için evliliğin gerçekleşmesi gerekir. Evlilik yetişkin bir kadın ve bir erkek arasında toplum tarafından kabul gören ve tanınan bir birlikteliktir. Aile her toplumun sosyal yapısını yansıtan bir örnek bir göstergedir. Aile toplumların oluşmasını ve gelişmesini sağlayan, ona yön veren en temel müessesedir. Bundan dolayı her toplumun aile yapısı o toplumun özelliklerini yaşatır eğer bir toplumun aile yapısı bozulur ise o toplumun bütün düzeni zarar görür.⁶⁰ Sanayileşme ile birlikte diğer toplumsal kurumlarda yaşanan değişimler gibi aile kurumunda da birtakım değişimler yaşanmıştır. Sanayileşme ile beraber kır ve kentin sosyo-ekonomik yapısını değiştirmiştir, bunun ciddi sonuçlarını da aile üzerinde göstermiştir. Böylece köyün sosyo-ekonomik yapısı içinde birlikte yaşayan aile topluluğu, kentin sanayi ekonomi talebine iş gücü yollarken geleneksel geniş aile yapısını bozmuş, hem kentte (sanayi sektöründe) yeni aile biçimi ve yapısına zemin

⁵⁷ Mustafa Erkal, Sosyoloji, 7. Basım, Der Yayınları, İstanbul, 1996, s.93.

⁵⁸ Önal Sayın: Aile Sosyolojisi; Akt.: Önal Sayın , Aile Sosyolojisi, Doğubatı Yayıncılık, Ankara, 2000 s.33.

⁵⁹ Nurşen Adak, “Toplumun Temel Yapı Taşı: Aile”; Akt.: Gürsen Topses ve Mehmet Devrim Topses, Toplum Bilime Giriş, Anı Yayıncılık, Ankara, 2010, s.135.

⁶⁰ Çimen, s.19-20.

hazırlamış, hem de kendi özgün yapısında değişikliğe uğramıştır.⁶¹ Sanayileşme yaşanmadan önce aile, geniş akrabalık ilişkileri (“geniş aile”)ne sahip ve ekonominin merkeziydi. Ancak ailenin artık bir üretim birimi olmaktan çıktığı sanayi toplumuna geçiş, artık geniş aileyi yapısal olarak kaldırmıştır. Akrabalar arası bağlar “çekirdek aile”ye-baba ve anne konumunda bir birliktelik ve doğacak çocukları- indirgenmiştir.⁶²

Ailenin başlıca fonksiyonlarını dört temel başlık altında toplayabiliriz:

1. Kadın ve erkeğin, kendilerine aktarılan-toplum tarafından kendileri için belirlenen-rolleri en iyi şekilde yerine getirebilecekleri ortamı sağlamak
2. Erkek ve kadının cinsel ihtiyaç ve beraberliklerini toplumca onaylanan bir meşruluk çerçevesine oturtmak.
3. Çocukların bakım ve yetiştirilmesi için en uygun ortamı sağlamak.
4. Topluluğun var olan kültür birikimini bir nesilden diğer nesile aktarmada en etkili kanal olmak.⁶³

Aile bir yönüyle işbirliğinin sembolü, devletin küçük bir minyatürüdür. Toplumda meydana gelen çözümler bireyde başlar ve sonuçları aile gibi diğer bütün kurumları etkiler. Bu sebeple, aile toplumsal yapıyı güçlendirmede ya da çözmede hızlandırıcı, yoğunlaştırıcı bir işlev yüklenir.⁶⁴

1.2.3.1.Aile Tipleri

Aile kavramı evrenseldir. Ancak toplumların değer yargılarına, kültürel özelliklerine ve üretim biçimlerine göre farklılıklar gösterebilmektedir. Bundan ötürü aile tiplerinin tespit etmek için hangi ölçütlerin kullanılacağı hep tartışılmış ve farklı gruplamalar yapılmıştır. Bu gruplandırmalarda üretim şekilleri ve ilişkileri, evlilik bağı, büyüklük, aile fertlerinin birbirleriyle olan ilişkileri, ailenin fonksiyonları gibi özellikler dikkate alınmıştır.⁶⁵

Le Play “Avrupa İşçileri” adlı yapıtında aile monografilerine dayanarak bir aile sınıflaması oluşturmuştur.

Le Play sınıflamasında aileler:

⁶¹ İhsan Sezal, “Toplum Aile”; Akt.:Bekir Kocadaş, s.147-148.

⁶² Antony Giddens, Sosyoloji, Çev. Ülgen Yıldız Battal, 3.Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2010, s.111.

⁶³ Kocadaş, s.145-146.

⁶⁴ Ersin Gündoğan, Kültür ve Sanayileşme; Akt.:Bekir Kocadaş, s.147.

⁶⁵ Çimen, s.28.

1. Ataerkil (Patriarcal) aile,
2. Kök aile,
3. Kararsız aile diye üçe ayırır.⁶⁶

Le Play bu sınıflamasında bireşimli (synthétique) öge olarak mirasın geçiş biçimini ele alır. Ataerkil ailede, aile mirası bir kuşaktan öteki kuşağa, kök ailede de yalnız varis olarak seçilen çocuğa bölmeden olduğu gibi geçtiğinden, miras bölünmez, gelenek bozulmaz; böylece ailede, dolayısıyla ailelerden meydana gelen toplumda toplumsal sükûn elde edilmiş olur. Oysa kararsız ailelerde miras çocuklara eşit olarak dağıtıldığından bölünür, gelenek bozulur, ailede sulh ve sükûn kalmaz, bu türlü ailelerden meydana gelmiş bir toplumda yıkılmaya yüz tutar.⁶⁷

Yeryüzünde tek tip bir aile yapısından söz etmek mümkün değildir. Toplumlar zaman içerisinde değiştikçe ailede değişimler görülebilir. Önemli olan bu değişimlerin ailenin temel yapısını bozmamasıdır. En yaygın olarak kullanılan sınıflandırmada aileler başlıca üç tipe ayrılmaktadır.⁶⁸

1.2.3.1.1. Büyük Aile (Geleneksel Aile, Geniş Aile)

Konsangin, yani diğer akrabaları içeren geniş aile, evli bir çifti, bunların çocuklarını ve bunlara bir akrabalık bağıyla bağlı kimseleri kapsar.⁶⁹ Karı-koca, evlenmiş ve/veya bekâr çocuklar, evli olanların eşleri, dede, nene, amca, hala, teyze, dayı gibi akrabaların bir araya gelerek oluşturduğu bir aile tipidir. Çok sayıda kuşak bir arada yaşamını sürdürür, ortak miras esasına dayanır. Bu tip ailelere geleneksel tipte aileler, tarım toplumu ailesi, köy ailesi gibi isimler de verilmektedir. Toplumsal ilişkileri geleneklere ve göreneklere dayalı normlar sistemi düzenlemektedir. Aile fertlerinin ilişkileri bakımından, erkek egemen yani ataerkil bir yapılanma söz konusudur. Hiyerarşik normlar sıkı bir biçimde uygulanır. Ekonomik güç ve karar verme yetkisi aile erkeğinin elindedir. Gücü elinde bulunduran erkeğin eşi de ailenin

⁶⁶ Nurettin Şazi Kösemihal, *Sosyoloji Tarihi*, 10. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2010, s.305.

⁶⁷ Kösemihal, s.305.

⁶⁸ Çimen, s.28.

⁶⁹ Barlas Tolun, *Sosyoloji*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2005, s. 216.

diğer kadınları üstünde benzer bir güce sahiptir. Geleneksel ailenin dış ortama kapalı bir hayatı tarzı vardır. Bireysellik fazla önem taşımaz.⁷⁰

Bu aile tipi daha çok az gelişmiş toplumlarda ve kırsal alanlarda görülmektedir. Geleneksel aile yapısında ailenin güvenlik, sağlık, üretim, tüketim, soyun devamını sağlama gibi bütün fonksiyonları yerine getirilmektedir. Geleneksel geniş ailenin fonksiyonları özetlenecek olursa; İhtiyaç duyulan mal ve hizmetler aile tarafından üretilir ve tüketilir. Gelir tek elde toplanır ve giderler tek elden yapılır. Aile üyeleri toplumsal statülerini aileden alırlar. Dini eğitim verilmez, üyelerin ibadetleri de denetlenir. Aile üyeleri boş zamanlarını diğer aile üyeleri ile paylaşırlar. Geleneksel ailede, eğitim daha ayrıntılıdır ve nesillerin devamını sağlamak temel işlevdir.

1.2.3.1.2. Küçük Aile (Çekirdek Aile, Kent Ailesi, Modern/Çağdaş Aile)

Konjügal veya dar aile olarak da adlandırılan çekirdek aile, yalnız evli bir çift ile bunların evlenmemiş çocuklarından kuruludur.⁷¹ Çekirdek aile, esasen anne, baba ve çocuklardan oluşan dar ailedir.⁷² Çekirdek aile, aynı zamanda kent ailesi olarakta tanımlanmaktadır. Sanayi toplumunun inşa ettiği kent ortamında gelişen bir aile biçimi. Bu nedenle modern kentin özellikleriyle donanmaktadır. Kentin yaşama tarzı, çalışma biçimi, sosyal ilişkileri, yerleşme düzeni vs. aileye büyük oranda etki etmektedir.⁷³

Bu tür ailede kadının aile içi statüsü yüksektir. Kadın iş gücüne katılımı gerçekleşmiş olup evin ekonomisine katkı sağlamaktadır. Kadın bu ailede hem ev hanımıdır hem de iş kadınıdır.

1.2.3.1.3. Geçiş Ailesi

Sanayi devriminden önceki toplumlara geleneksel toplum, sanayileşmekte olan toplumlara da geçiş toplumları denilmektedir. Bu nedenle aile yapısına da geçiş ailesi denilmektedir. Toplumlar, sanayileşme ve şehirleşme sürecine girdiklerinde toplumsal düzen ve yapısında değişiklikler meydana gelmektedir. Tam olarak ne köy ailesinin ne

⁷⁰ Çimen, s.28-29.

⁷¹ Tolan, s. 216.

⁷² Tezcan, Antropoloji, s.167.

⁷³ Kadir Canatan ve Ergun Yıldırım, Aile Sosyolojisi, 7. Baskı, Açılım Kitap, İstanbul, 2018, s. 76.

de kent ailesinin yapısal özelliklerini gösterir. Her iki aile tipinin özelliklerini bir arada göstermekte ve geçiş halinde toplum şartlarından etkilenmektedir.⁷⁴ Bu aile tipini de kendi içinde sınıflandırabiliriz:

1.2.3.1.3.1.Gecekondü Ailesi

Kırsal ve kentsel etkiler sonucu ortaya çıkan büyük kentlerin fiziksel ve sosyal şartları yeterli olmayan kendine özgü hayat biçimi geliştirmiş aileler gecekondu ailesi olarak tanımlanmaktadır.⁷⁵

Kent hayatında çekirdek aileler uzakta olan ya da yakında olan akrabalarla samimi bir ilişki içinde oldukları görülür. Orta ve alt gelir seviyesindeki aile çevresi ilişkilerde yeni çekirdek ailelerin bebek ve çocuk bakımı ana- baba tarafından halledilir. Bunun yanında ekonomik destekte söz konusudur. Ebeveynin huzur evinde yaşaması toplum tarafından hoş karşılanmayan bir durumdur. Beraber ticaret yapmak, aile işletmeleri kurmak da mümkündür.⁷⁶

Gecekondü ailesi ne tam olarak kent özelliği ne de kır özelliği göstermektedir. Ailenin eğitim seviyesi yüksek değildir. Birincil ilişkiler devam etmektedir.

1.2.3.1.3.2.Taygeldi Ailesi

Türkiye'nin bir bölgesinde rastlanan ve karşı cinsten çocukları olan dulların evlenmesi ile meydana gelen aile şeklidir. Dul olan kadının, eski kocasından olan çocukları da alarak dul bir erkekle ya da dul bir erkeğin eski eşinden olan çocukları da alarak dul bir kadınla evlenme biçimine “taygeldi evlilik (denk geldi)” denmektedir.”⁷⁷ Dulların her yaştaki kız ve erkek çocuklarına tay denilmesi ve ailenin bu çocukları evlendirmek şartıyla kurulmuş olmasından dolayı bu şekilde tanımlanmaktadır. Bu çocuklara tay denmesinin nedeni ise yaşları ilerlemiş olan dul kadın ve erkeğin

⁷⁴ Çimen, s.31-32.

⁷⁵ Birsen Gökçe, “Türk Toplumunda Kadın Üzerine”; Akt.: Çimen, s.32.

⁷⁶ Çimen, Aile, s.32.

⁷⁷ İbrahim Yasa, Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Temel Sorunları; Akt.: Çimen, s.33-34.

yıpranmış ata benzetilerek artık tarım işlerinde çalışamayacakları düşüncesiyle, taylara benzetilen çocukları yaşları yettiğinde tarım işlerinde çalıştırma düşüncesidir.⁷⁸

1.2.3.1.3.3. Berdel Ailesi

Evlenecek çağda kızı ve oğlu bulunan iki ailenin çapraz olarak kız ve oğullarının evlendirilmesi ile kurulan aile biçimine berdel ailesi denilmektedir. Başlık parası usulünün yaygın olduğu yerlerde görülen bir aile tipidir. Bu biçimde meydana gelen bir evlilikte iki tarafta başlık parasından kurtulmakta ekonomik sıkıntılara çapraz takas yoluyla çözülmektedir.⁷⁹

1.2.3.1.4. Otorite Bakımından Aile

Bu aile tiplmesi anne ve baba hâkimiyetine dayanan bir ayrımdır. Babanın soyu üzerine devam eden bir aile yapısı ve bunun tersi annenin soyu üzerine devam eden bir aile yapısı mevcuttur. Tarihsel süreç içerisinde bakıldığında her iki tip ailenin de Türk toplumlarında görüldüğü tespit edilmiştir.

2.3.3.1.4.1. Ana Hukukuna Bağlı (Maderi Aile)

İlkel toplumların ikinci kademesinde bu aile tipine rastlanmaktadır. Toplumların göçebelikten yerleşik hayata geçmeleriyle ana ailesi ortaya çıkmıştır. Birinci kademede görülen sop'lar (klan) yerini ana ailesine bırakmıştır. Sop tek bir ailedir ve bir toteme bağlıdır. Ana ailesinde de totem dinin etkileri devam ettiğinden baba akrabalığı tanınmamaktadır. Çocuk ana evinde oturmakta (Matrilocal) ve ana soyundan akrabalarla ilişkide bulunmaktadır (Matrilenal). Evlenme şekli exogamidir. Baba ana evine misafir olarak gelip gider. Baba önemli değildir. Çocuk annesine bağlıdır. Kadın tarafından biri genellikle dayı aile reisidir. Babayla sosyal ve hukuki ilişkileri yoktur. Eski yunan ailesi böyledir. Maderi ailede miras kızlara kalır.⁸⁰

⁷⁸ İbrahim Yasa, "Taygeldi Ailesi (Ayrı Cinsten Çocuklu Dulların Evlenmesi)", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, No: 2, 1963, s. 307-310.

⁷⁹ Çimen, s.34.

⁸⁰ Çimen, s.35.

2.3.3.1.4.2. Baba Hukukuna Bağlı (Pederi) Aile Tipi

Bu ailede üstünlük babadadır. Evlenen kadınlar kocasının ailesine katılır. Kızlara miras kalmaz. Sosyologlara göre bu iki aile tipinden maderi ailenin daha eski olduğu görüşü hâkimdir. Bazı yerlerde pederi aile tipinin maderi aile tipinden gelişerek ortaya çıktığı iddia edilmektedir. Bir toplulukta ana veya baba hukukunun hâkim olması o toplumun ekonomik yapısıyla ilgilidir. Çifti toplumlarda kadının fonksiyonları fazla iken avcı ve çoban kavimlerde bu durum baba lehine değişmiştir.⁸¹

1.2.3.1.5. Evlilik Şekillerine Göre Aileler

Evlenme iki kişinin toplum tarafından belirlenmiş kurallara göre aile kurumunu meydana getirmesidir. Aile kurumunun toplum tarafından meşrulaştırma biçimi olarakta söylenilebilir.

1.2.3.1.5.1.Monogami (Tek Eşle Evlenme)

Tek bir kadınla evlenme geleneğidir. En yaygın olan evlenme biçimidir. Türk ailesinin karakteristik özellikleri arasında yer alır.

Her toplumda, doğan kız erkek çocuk sayıları birbirine yakındır. Sosyal etkenlerin doğal dengeyi bozmasıyla topluluk içinde dengesizlikler ortaya çıkmıştır. Toplumda meydana gelen bu dengesizlikleri gidermek için insanlar yeni evlenme kuralları oluşturmuştur.⁸²

1.2.3.1.5.2.Poligami (Birden Fazla Eşle Evlenme), Polijini

Bir erkeğin birden fazla kadınla evlenmesidir. Kadın nüfusunun fazla olması, toplumda nüfus temin etmek (çok akrabaya sahip olmak), itibar sağlamak ve miras hukuku (mal-mülk sahibi olmak) bakımından fayda sağlaması sebep olarak gösterilmektedir. Hayvan besleyicileri, avcılar ve savaşçı toplumlarda bu evlilik

⁸¹ Çimen, s.35-36.

⁸² Sayın, s.243-244.

görülmektedir.⁸³ Türk aile yapısı içinde imam nikâhlı eş olarak görülmektedir. Geçmişte yaygın olarak görülmekte iken günümüzde pek sık rastlanmamakla beraber feodal yapının etkisinden kurtulmayan yörelerde görülmektedir.

1.2.3.1.5.3.Poliandri

Bir kadının birden çok erkekle evlenmesidir. Bu tarz evliliğe ancak Tibet'te ve Hindistan'daki Toba'lar arasında rastlanmaktadır.⁸⁴

1.2.3.1.5.4.İçten Evlenme (Endogami)

Evliliğin akraba ya da grup içinden seçilerek yapılmasıdır. Aşiret ya da kabile toplumsal kimliğinin sürdürülmesi, soy içi evliliği gerekli kılmaktadır. Aile içi evlilik bu nedenle tercih edilmektedir. Bu evlilik türü soy birliğinin dayanışması ve siyasal bağı güçlendirme gibi işlevleri yerine getirmektedir.⁸⁵

1.2.3.1.5.5.Dıştan Evlenme (Exogami)

Erkeğin eşini kendi grubu dışından almasıdır. Bilhassa çok yakın olan akrabalarla yapılacak evliliklerin meydana getirebileceği sıkıntı bu evlilik şeklinin yaygınlaşmasını sağlamıştır.⁸⁶

1.2.3.1.5.6.Levirat

Dul kalan kadının, vefat eden kocasının erkek kardeşiyle evlenmesi şeklindeki evlenme türüdür. Bu da iki şekilde görülür. Birincisi kayın biraderin bekâr oluşu (junior levirate), diğeri ise kayın biraderin evli oluşudur.⁸⁷ Bu evlenme biçiminde temel amaç malın dağılmasını önleme ve yeğenlere sahip çıkmadır.

⁸³ Çimen, s.36.

⁸⁴ Çimen, s.36.

⁸⁵ Tezcan, Antropoloji, s.49-50.

⁸⁶ Çimen, s.36.

⁸⁷ Tezcan, Antropolojisi, s.54.

1.2.3.1.5.7.Sorarat

Erkeğin karısı vefat ettiği zaman, karısının bekâr olan kız kardeşi ile yani baldızı ile evlenebilmesi durumudur.⁸⁸

1.2.3.2.Türk Ailesinin Nitelikleri

Tarihsel süreç ile beraber yaşanan aile yapısındaki değişimler Türk aile yapısındaki genel nitelikleri değiştirmemiştir. Bu nitelikler geçmişten günümüze kadar bir takım değişiklikler yaşansa da Türk ailesi bu nitelikleri taşımaya devam halen etmektedir.

1.2.3.2.1.Misafir Sevgisi

Türklerin misafire olan düşkünlüğü ve saygısı dillere destan olacak niteliktedir. İbni Batuta bu hususta şunları yazmıştır: “Burada kadınlar erkeklerden saklanmazlar ve yola revan olacağımız vakit akraba ya da hane halkındanmışçasına bizimle vedalaşırlar. Bu ayrılıktan ötürü üzüntülerini, gözyaşları akıtarak belirtirlerdi.”⁸⁹

1.2.3.2.2.Terbiyede Doğallık

Orta Asya’nın ve Türkiye’nin göçebe Türk oymaklarında ve kırsal yerlerinde, ailede verilen terbiye, hiçbir yapmacıklığa dayanmaz. Ciddi, kişilikli, şahsiyetli, sorumluluk duygusu taşıyan nesillerin yetişmesi için gerekli hassasiyeti gösterirler.⁹⁰

1.2.3.2.3.Doğa Sevgisi

Türk Ailesinde doğaya karşı büyük sevgi beslenir. Göçebe olarak yaşayan toplulukların yaylalara, kışlalara sürekli göçleri, bu sevgiden dolayıdır. Bu, sadece hayvancılığın ve iklim şartlarının zorlamasından değil, doğaya olan sevgidendir.⁹¹

⁸⁸ Tezcan, Antropoloji, s.53.

⁸⁹ Özcan Yeniçeri, İtirazlar, Bilge Oğuz Yayınları, İstanbul, 2006, s.289.

⁹⁰ Yeniçeri, s.289.

1.2.4. Kuramsal Yaklaşımlar

Sosyolojik araştırmalarda kullanılan başlıca yaklaşımlar yapısal işlevsel kuram, sembolik etkileşim kuram ve sosyal çatışma kuramıdır. Yapılan çalışma bu kuramlardan faydalanılarak ele alınmıştır.

1.2.4.1. Yapısal İşlevsel Kuram

Bu yaklaşımın kökleri sosyolojinin kurucusu olan Auguste Comte'un çalışmalarındadır. Comte'a göre sosyoloji, toplumsal statü(yapı-structure)olduğu kadar toplumsal dinamiği (süreç/process-process/function) de çalışmaktadır. Toplum yapısı tartışmasında Comte, "toplum yaşayan bir organizmaya benzer" öndeyişini kabul etmekle beraber bu tezi geliştirme girişimi onda çok azdır. Biyolojik ve toplumsal sistemler arasındaki özel farklılık ve benzerlikleri tartışan kişi, on dokuzuncu yüzyıl ortaları İngiliz sosyologu Herbert Spencer'dir.⁹² Spencer'a göre toplumdaki her bir işlev hayatı idame ettirir ve toplumun idaresine katkı sağlar. Spencer'ın analizine en büyük eleştiri Fransız kuramcı Emile Durkheim yapmış ve Spencer'ı yeniden analiz etmiştir. Durkheim'in temel iddiasına göre toplumun parçaları kolektif bilinç tarafından birleştirilir.⁹³ İki düşünürün ortak bakış açısı topluma organizma olarak bakmaları ve toplumu oluşturan her bir parçanın bedenin ihtiyaçlarını karşılama işlevinin bulunduğu düşüncesidir.⁹⁴ Toplumsal kurum, olay ve olguları, örf ve âdetleri açıklayabilmek için bu öğelerin yerine getirdikleri işlevleri ya da rolleri dikkate almak gerektiği düşüncesi bu kuramın hareket noktasıdır. İlk başta kuramsal bir yaklaşım olarak gelişen işlevselcilik, 1950'li yıllarda savunucuları tarafından sosyolojik bir kuram olarak görülmeye ve tanımlanmaya başlamıştır. İşlevselcilik aslında sosyolojide ilk ortaya çıkan kuramsal yaklaşımdır.⁹⁵

⁹¹ Yeniçeri, s.290.

⁹² Margaret M. Polama, Çağdaş Sosyoloji Kuramları, Çev. Hayriye Erbaş, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1993, s.30.

⁹³ Malcolm Waters, Modern Sosyoloji Kuramları, Çev. Zafer Cihirlioğlu ve Diğerleri, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2008, s. 25-26.

⁹⁴ Jonathan H. Turner ve Diğerleri, Sosyolojik Teorinin Oluşumu, Çev. Ümit Tatlıcan, Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 350.

⁹⁵ [https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/52076848/Sosyoloji_Notlari_Dergisi_3.pdf? \(06.03.2020\).](https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/52076848/Sosyoloji_Notlari_Dergisi_3.pdf? (06.03.2020).)

Yapısal fonksiyonel yaklaşımın temel düşünceleri şöyle açıklanır: her toplum, kurum adı verilen aile, ekonomi, din, siyaset gibi alt sistemlerden oluşan bir bütündür. Toplumu oluşturan her bir parçada meydana gelebilecek her değişim ve gelişme diğer parçaları kaçınılmaz olarak etkiler. Toplumdaki bu alt sistemler kendi içinde görevlerini yerine getirerek toplumun sürekliliğini sağlama işlevini üstlenir.⁹⁶ Toplumsal sistem içerisinde bulunan bütün sistemler kendi içerisinde belli bir hız ve düzen içerisinde işlemektedir. Toplumsal sistemdeki herhangi bir değişme diğer sistemi etkilemekte ve değişime uğramasını sağlamaktadır. Örneğin; toplumda meydana gelen değişme ailenin yapısını değişime uğratmış ve farklı aile biçimlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Meydana gelen toplumsal değişme ile beraber aile yapısındaki değişmeler bireylerin bu değişime ayak uydurma problemini ortaya çıkarmıştır. Özellikle kent ve kır ailelerinde meydana gelen değişmeler ile namus ve töre cinayetlerinin ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur. Farklı hızda değişen toplumsal kurumlar beraberinde çatışmayı doğurmuş ve bu çatışma sonucunda kadın ölümleri meydana gelmiştir.

İşlevselcilik, uzunca bir süreden sonra Robert K. Merton ve Talcott Parsons'un çalışmalarıyla sosyoloji literatürüne geri dönmüştür. Bu düşünürlere göre işlevsel çözümleme sosyolojik kuram ve araştırmanın anahtarı konumundadır. Toplumsal değişimi açıklamada yetersiz kaldığı gerekçesiyle işlevselci kurama çok sayıda eleştiri yöneltilmiştir. Parsons'ın çalışmalarıyla yapısal-işlevselcilik adıyla yeniden canlanan işlevselci kuram da klasik işlevselciliğin değişim dinamiğini açıklamada yetersiz kalışı problemini çözemediği gerekçesiyle eleştirilmeye devam etmiştir. Nitekim yapısal-işlevselciliğin babası kabul edilen Parsons da çalışmalarındaki bu kusuru The Social System adlı yapıtında şu sözlerle itiraf etmiştir: "...açıklığa kavuşturamadığım bir nokta daha var: Toplumsal değişim, yani tarihin oluşumu..." Yapısal işlevselciliğin önemli isimlerinden Merton, yapısal-işlevselci yaklaşımın boşluklarını doldurmaya çalışmıştır. Merton'un modeli, işlevselci ilkelerde bulunan bazı belirsizlikleri açıklama ve işlevsel çözümleme için bazı temel kavramları tanımlama çabasıdır.⁹⁷

⁹⁶ Sevinç Özen, "Aile Kurumuna Bazı Sosyolojik Yaklaşımlar", Aile Yazıları 1: Temel Kavramlar, Yapı ve Tarihi Süreç, (Edt. Beylül Dikeçligil ve Ahmet Çiğdem), T.C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Yayınları, Cilt 1, Ankara, 1990, s.398.

⁹⁷ [https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/52076848/Sosyoloji_Notlari_Dergisi_3.pdf\(06.03.2020\)](https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/52076848/Sosyoloji_Notlari_Dergisi_3.pdf(06.03.2020)).

1.2.4.2. Sembolik Etkileşim Kuramı

Sembolik etkileşim kuramı psikolojik bir gelenekten doğmuş olan Amerikan sosyolojisi ekolüdür. Sosyolojiye kazandırılması açısından en önemli temsilcileri George Herbert Mead ve öğrencisi Herbert Blumer'dir. Sembolik etkileşimci yaklaşım, bireyin içinde yaşadığı toplumda etkileşim içinde bulunduğu kişilere karşı davranışlarında öncelikle karşı davranışları değerlendirerek bir yorumlama sürecinden geçirdiğini ve buna göre davranışını belirlediğini önermektedir.⁹⁸ Bireyin karşıdaki bir bireyin davranışını değerlendirmesi içinde yaşamış olduğu topluma bağlıdır. Birey toplum ile etkileşim durumunda olduğu için davranış değerlendirilmede yaşayış biçimi, algılayışı, tecrübeleri son derece önemli bir yer teşkil etmektedir. Aşiret yapısı içinde yaşayan bireyin kadının hal ve hareketlerini yorumlamada aşiret yapısındaki düşüncelerden bağımsız olması mümkün değildir. Namus ve töre cinayetlerinde bireylerin toplum içindeki yaşayış biçimlerine bağlı olarak namus kavramına yükledikleri anlam ve bununla beraber davranış yorumlamadan kaynaklanmaktadır.

Mead ve Blumer'e göre insanlar önce karşıdaki kişinin davranışlarını yorumlar daha sonra eyleme karar verir. İşaretler ve semboller ise bu yorumlama ve anlamlandırma sürecinde önem kazanır. Bu sebeple bu kuramın adı sembolik etkileşim olmuştur.⁹⁹ İnsanların harekete geçmesi için öncelikle davranışları zihninde anlamlandırması gerekmektedir. Cooley'in etkileşim anlayışı Mead'in anlayışına benzerlik gösterir. Cooley insanların hareketlere- sözler, bedensel ifadeler, yüz ifadeleri veya diğer hareketlere- ortak anlamlar ve yorumlar yükleme yeteneğini etkileşimin temel mekanizması olarak görür. İnsanlar bu yetenekleri sayesinde iletişim ve bu iletişim sayesinde de toplumsal ilişkiler kurabilirler.¹⁰⁰ İnsanların iletişime geçmesi için davranışları, bedensel ifadeleri, yüz ifadelerini yorumlayıp zihinsel olarak anlamlandırması gerekmektedir.

Mead'ın olağanüstü kavrayışı, insan toplumlarını hayvan toplumlarından ayıran en önemli ögenin dil olduğunu savunmaktadır. Hayvanlar direkt uyarıcı olarak jest davranışlarının anlamları aracılığıyla konuşabilirler ama bu iletişimi oluşturmaz. Daha

⁹⁸Serdar Yener, "Sosyolojik Kuramlar Çerçevesinde Aile ve Girişimcilik İlişkisi", Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2018, s. 871.

⁹⁹Aytül Kasapoğlu ve Nadide Karkıner, Aile Sosyolojisi, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 2011, s. 5.

¹⁰⁰Turner ve Diğerleri, s.474.

doğrusu davranış tutalım ki, bir erkek maymunun göğsünü dövmesi saldırgan davranışına bir işarettir. Başka bir maymunun bu uyarıcıya bulunduğu yerden daha uzağa giderek yanıt verebilir ancak anlayamaz ya da davranışın anlamını ve güdüsünü yorumlayamaz.¹⁰¹ İnsan toplumlarındaki dil en önemli iletişim aracıdır. İnsanlar dil aracılığıyla aldığı sembolleri zihinde anlamlandırarak iletişim kurmaktadır.

1.2.4.3. Sosyal Çatışma Kuramı

Toplumsal yapıyı, kurumların yapıya olumlu katkıları ve bütünleşmeye yardımcı olmaları bazında değil, işleyiş sırasındaki çatışma ve hareketliliği çözümleyerek inceleyen çatışma kuramı, bu anlamda işlevselciliğe karşı geliştirilmiş en önemli alternatiftir. İşlevselci yaklaşım bağımlılık ve birliktelikten söz ederken, çatışmacı kuram üstün olma -yani güç mücadelesinden bahseder. Çatışmacı kurama göre uyum yoktur; bir gücün bir süreliğine üstünlük sağlaması vardır. İlk olarak dikkat çeken üç kavram; ortak çıkarlar, güç ve değerlerdir. İnsanların ulaşmak/elde etmek istedikleri ve herkeste var olduğu kabul edilen ortak çıkarlar bütün çatışma kuramcılarının eserlerinde zikredilmektedir. Güç kavramı ise toplumsal ilişkilerin çekirdeği olarak algılanmaktadır. Güç esas olarak zorlayıcı olarak kabul edilir, yani sadece eşitsizce bölündüğü için çatışmaya neden olan kaynak değil, kullanımı açısından da oldukça önemli konumda yer alan bir kavramdır.¹⁰² Karl Marx tarafından ileri sürülen klasik çatışmacı kurama göre toplumda üretim araçlarına sahip olan azınlık grup kapitalist sistemi araç olarak kullanarak diğer grupları sömürmektedir. Modern kapitalist sistemin savunucusu Mills ise insanların toplumsal yapının bir aracı olarak çıkarları için çatıştığını ve bu insanların çatışmanın sürdürülmesine hizmet ettiğini ileri sürmektedir.¹⁰³

Marx'a göre, temel sorun, güç konumundakilerin mevcut durumu sürdürebilmek için inançlar ve normları kullandıkları bir eşitsizlik sisteminin çatışma ve değişme potansiyelini kaçınılmaz olarak nasıl ürettiğidir. Marx çatışma ve değişimin ortaya çıkış nedenlerini kaynaklara farklı düzeylerde sahip olanların farklı ve çatışan çıkarlara sahip olmalarıyla açıklar. Kaynaklara sahip olanların ayrıcalıklarını sürdürmekte

¹⁰¹ Waters, s. 46.

¹⁰² [https://www.academia.edu.\(05.04.2020\).](https://www.academia.edu.(05.04.2020).)

¹⁰³ Yener, s. 873.

çıkarları varken, daha az kaynaklara sahip olanların onları ayrıcalıklarından geri almakta çıkarları vardır. Güç en önemli kaynaktır, diğer kaynakları kazanmak için kullanılabilir, eşitsiz güç dağılımı çatışmanın en büyük göstergesidir.¹⁰⁴

Toplumsal, siyasal, ekonomik alandaki eşitsizlikler gibi aile içinde de eşitsizlikler mevcuttur. Çatışmacı kurama göre aile içinde erkek her zaman kadın üzerinde egemen durumundadır ve güç onun elindedir. Ev işlerini yapmakta kadın her zaman sorumlu tutulmuştur. Kadın günlük olarak işe giderek ilk vardiyasını tamamladıktan sonra eve dönünce ikinci vardiyası başlamakta, çocuk bakma, ev işlerini yapma, yemek yapma gibi görevler üstlenmektedir. Bunun karşılığında ise herhangi bir ücret talebi bulunmamaktadır. Sanayi öncesi geleneksel dönemlerde her toplumda kadın erkeğin malı olarak görülmüş fakat endüstrileşme, demokratikleşme ve kadın hareketleriyle birlikte kadınlar lehine birçok olumlu değişme meydana gelmiştir. Yine de çatışma kuramcıları, siyasal, hukuksal, sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin kadınların aleyhine olacak şekilde varlığını sürdürdüğünü iddia etmektedir.¹⁰⁵ Yaşanan töre ve namus cinayetleri bu iddiayı doğrular niteliktedir. Kadının erkeğin hâkimiyeti altında, erkeğin malı olarak görüldüğü buna karşın kadının namus adına öldürülmesi ve bu ölüm kararının erkekler tarafından verilmesi gücü elinde bulunduranın erkek olduğunun göstergesi ve kadının halen hukuksal, siyasal, sosyal ve ekonomik eşitsizliklerinin devam ettiğinin kanıtıdır.

Bir namus cinayeti, belirli toplumsal katmanlar içinde (özellikle alt ve bir ölçüde orta sınıf) sürüp giden sosyo-ekonomik mücadelenin hem bir sonucu hem de göstergesidir. Bu mücadelede, edinilmiş sosyal kimliğin ve ona ilişkin itibarın korunması ya da arzu edilen kimliğin elde edilmesi için daha etkin başka yöntemler yoksa şiddete başvurulması olağandır. Şiddetin sonuçlarından biri de cinayettir. Başkaca dendiğinde, bireyin, şerefini zora dayanarak yeniden benimsetmesidir.¹⁰⁶ Genellikle eşitsiz toplumlarda, özellikle daha yoksul olan az gelişmiş toplumlarda, mevcut kaynakların (gelir, eğitim, mesleki beceri vs.) dağılımında en şanssız olan alt toplumsal katmanlar arasında birey ve ailelerin şeref merdiveninde tırmanma mücadeleleri son derece sert olmaktadır denmiştir.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Turner ve Diğerleri, S.187-188.

¹⁰⁵ Enver Özkalp, "Aile Kurumu", Davranış Bilimlerine Giriş, 3. Baskı, (Edt. Enver Özkalp), Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 2004, s. 120.

¹⁰⁶ Doğu Ergil, Türkiye’de Terör ve Şiddet, Turhan Kitabevi, Ankara, 1980, s. 202.

¹⁰⁷ Ergil, s.190.

1.2.5. Töre ve Namus Cinayetleri

Töre ve namus cinayetleri toplum içerisinde çoğu zaman aynı anlama gelecek şekilde kullanılmaktadır. Fakat töre ve namus cinayetleri birbirinden farklı iki olgudur. İki olguyu birbirinden ayıran özellikler bulunmakla beraber ikisinin ortak noktası kadındır.

1.2.5.1. Namus Cinayeti

Namus cinayeti; Kıskançlık duygusuna kapılan kadın ya da erkeğin birbirlerine karşı saldırgan davranış göstererek ortaya çıkan münakaşanın ani ölümle sonuçlanması “namus” adına işlenen ani ve bireysel bir cinayettir. Bu tür cinayetlere bazen babaların, annelerin, erkek ve kız kardeşlerin yanı sıra, yakın akraba ilişkisi ile birbirine bağlı olan ve ya olmayan bireylerin de katıldığı görülmektedir.¹⁰⁸

Namus cinayetlerinde eylemciler genellikle ani yaşadıkları şoklarla, bireysel hareket ediyordu. Onları cinayetlere yönlendiren mekanizmanın çarklarını çoğu zaman toplum harekete geçirmiyordu. Kişi, eşini, kız kardeşini ya da ailenin içindeki kadınlardan birini kendi ahlaki düşüncelerinin dışında bir eylem içinde gördüğünde bıçağa ya da silaha sarılıyordu...¹⁰⁹

Namus cinayetlerinin kökleri çok eski tarihlere kadar dayanmaktadır. Birçok ataerki toplulukta zinanın müeyyidesi ölümdür. Ve zina yaptığı düşünülen kişilerin “şüpheli, suçu ispatlanana kadar masumdur” kuralından faydalanmasına izin verilmez.¹¹⁰

Kadının erkeğin şiddetine maruz kalması, kadın ve erkeğin içinde büyüdüğü ataerki cinsiyet düzenine bağlıdır. Ataerkillik insanoğlunun doğuştan getirmiş olduğu cinsiyet ayrımcılığını doğal/kültürel farklılıklarına oturtur. Erkeğin üstünlüğünün doğadan erkeğe sunulan bir özellik olarak gösterir. Erkeğin ev içerisindeki üstün konumunu, kadının erkeğine bağımlı kuvvetsiz bir varlık olarak pekiştirilmesi meydana gelen şiddetin “normal”, “doğal” karşılanmasına sebep olmaktadır. Kadın ve erkek

¹⁰⁸ Fındıkçı, s.105.

¹⁰⁹ Mehmet Faraç, Töre Kıskaçında Kadın, 3. Basım, Günizi Yayıncılık, İstanbul, 2004, s.183.

¹¹⁰ Derleyenler: ShahrzadMojab-NahlaAbdo, çev. Güneş Kömürcüler, Namus Adına Şiddet, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006, s.18.

cinsiyetlerine yönelik rollerin toplumsal olarak geniş anlamda kabul görmüş bazı stereotipleriyle; kadınların yumuşak başlı, sessiz, rahatlatıcı, sorunları giderici, bakım sağlayıcı, huzur verici, fedakâr vb. özellikleri bulundurması gereken ideal modelleri, erkeklerin koruyucu, denetleyici, bilgi sahibi, başarılı, güçlü vb. özellikleri taşıması gereken ideal modelleriyle adeta iki karşıt kutup oluşturmaktadır. Gerçekte kadınlar bu biçilen rollerden uzaklaştıkça toplum tarafından kendilerinden istenilenlere karşı kayıtsız kalmakta ve sözü edilen modellere uymayan özellikler şiddetle bastırılmaktadır.¹¹¹

Şiddete neden olan namus kavramında, grupta oluşan şiddet veya öldürme beklentisi, namusun kolektif kimliğin bir parçası olarak kabul edilmesi ve namusun kadınların cinsel masumiyetiyle özdeşleştirilmesi düşüncesinden kaynaklanır. Özellikle paralel veya çapraz kuzen evlilikleri yoluyla akrabalık ilişkilerinin ve kolektif kimliğinin muhafaza edildiği ve herkesin birbiriyle akraba olduğu topluluklarda, kolektif kimliği temsil eden kadınlardan birinin namusuna yönelik tehdit veya şüphe, aynı zamanda tüm topluluğun namus ve kimliğine yönelik bir tehdittir. Dolayısıyla tehdidin ortaya çıkışıyla birlikte, bu tehdidin bir an önce ortadan kaldırılması yönünde hemen hemen tüm toplumdan gelen bir baskıyla karşılaşır. Namusa yönelik tehdidin ortadan kaldırılması girişimi ise genelde namusu kirlettiği düşünülen kadının öldürülmesi ile sonuçlanır.¹¹² Namus anlayışının güçlü olduğu kültürlerde, erkeğin namusu aslında daha çok çevrede bulunan kızların cinsel çekimserliği ile korunur. Bir kız ya da kadından ailesinin tehlikeye sokmaması için sürekli belli kurallara uyması bir zorunluluk olarak beklenir. Bir kızın ve ailesinin namusu ancak o kız bakire olarak evliliğe girmesi ya da cinselliğe zeval getirmeyecek hareketlerde bulunması ile sağlanabilir.¹¹³

Birleşmiş Milletlerin (BM) bir araştırmasına göre, dünya genelinde 14 ülkede işlenen “namus” cinayetleri dolayısıyla her yıl 5000 kadın ve genç kız hayatını kaybetmektedir. Bu insanların hayatlarını kaybetmelerinin nedeni güya erkeğin veya ailenin namusunu kirletmiş olmalarıdır. Özellikle bazı ülkelerde ve bazı toplumlarda çok daha sıklıkla görülen “namus” cinayetleri dolayısıyla her yıl hayatını kaybeden

¹¹¹Yasemin İnceoğlu ve Altan Kar, Dişilik, Güzellik ve Şiddet Sarmalında Kadın ve Bedeni, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2001, s.42-43.

¹¹²Recep Doğan, Namus, Töre ve Eril Şiddet, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2016, s.90.

¹¹³Mazhar Bağlı ve Ertan Özensel, Türkiye’de Töre ve Namus Cinayetleri, Destek Yayınları, İstanbul, 2011, s.56.

kadınların, kızların ve erkeklerin sayısı 5000 rakamının çok daha fazlasını meydana getirdiği hakikatini görmemezlikten gelmemek gerekir. Çünkü “namus” dolayısıyla kadınları katletmenin sonucu alacakları cezadan kurtulmak maksadıyla kadınların intihara sürüklenmesi sonucu hayatını kaybettikleri ya da katledildikten sonra intihar süsü de verildikleri de dikkate alındığında, resmi rakamların açısından her sene “namus” adı altında hayatını kaybeden kadınların sayısı resmi rakamların çok daha fazlasıdır.¹¹⁴

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu’nun “Türkiye’de Namus Cinayetlerinin Dinamikleri” adlı çalışmasında namus cinayetlerinin nedenlerini şöyle sıralamaktadır:

- a) Evlilik dışı ilişki yaşayan evli bir kadın
- b) Bir erkek ile kaçan evli bir kadın
- c) Kocasını terk eden veya boşanan evli bir kadın
- d) Başka bir erkek ile ilişki kuran boşanmış bir kadın
- e) İlişki yaşayan genç, bekâr kız
- f) Bir erkek ile kaçan genç, bekâr kız
- g) Kaçırılan ve/veya tecavüz edilen (evli veya bekâr) kadın.¹¹⁵

Namus cinayetlerinin sebepleri kadınlara bağlandığı görülmektedir. Buda toplum içerisinde namusun kadınla özdeşleştiğinin bir kanıtıdır. Namus kadına yüklenmiş ve kirlenmesi durumunda temizlenmesi erkeğe verilmiştir. Toplum içerisinde namus ve töre cinayetlerinin ayrımını yapmak oldukça güçtür. Töre ve namus kavramları birbiri içine geçmiş durumdadır. Bunları birbirinden ayırmak sanıldığı kadar kolay değildir. BM töre ve namus cinayetlerinin farklılıklarını ortaya koymuştur.

Namus ve töre cinayetleri arasında BM’e açısından çok büyük bir ayrım vardır. Bundan ötürü, “namus cinayeti” ile “töre cinayetini” birbirinin aynısı gibi göstermek doğru olmadığı gibi, hedef şaşırtıcıdır da. Namus cinayetini ve töre cinayetini birbirinden ayıran temel özellikler şunlardır:¹¹⁶

- 1) “Namus cinayeti”nin katili, kurban olan şahsın hali hazırdaki ya da bir önceki eşidir, babası, kardeşi, amcası, dayısı, sevgilisi veya beraber yaşadığı kişidir. Bu cinayete taraf olan kişilerin bağlı oldukları aileleri, sülaleleri, aşiretleri ve diğer fertleri olaya karışmaz

¹¹⁴ Fındıkçı, s.106.

***¹¹⁵ Birleşmiş milletler insan hakları fonu sayfa 23.

¹¹⁶ Fındıkçı, s.108.

ve bulaşmaz. Buradaki “namus cinayeti” sadece iki kişi arasında olan bireysel bir meseledir.

2) Kendini terk eden ya da başka birisiyle aldatan insanın; onurunun ve haysiyetinin incindiği gerekçesiyle diğerine karşı kullandığı şiddet (öldürme ve yaralama gibi) bireysel bir vakadır. Yani birbirlerine karşı “namus” dolayısıyla şiddet uygulayan kişiler bunu başkalarının kararı sonucu değil, kendi iradeleri doğrultusunda uygulamaktadırlar.

3) Katil işlediği cinayeti genelde daha önce planlamamıştır, yani ani bir refleks sonucu işlemiştir.

4) Katil ya da saldırganın suçunun karşılığı olan ceza mahkeme yoluyla belirlenir. Suçlu olan taraf verilen cezayı çekip bitirdikten sonra, tekrardan toplum içine çıkabilmekte, bir başkasıyla evlenmekte ya da bir başkasıyla beraber yaşamaya devam etmektedir.

5) Kadının ve erkeğin şahsi onuru ve namusu mevzu bahis olduğu için, işlenen cinayet aileler arası kan davasına dönüşmez. Hiç tanımadığı ya da daha henüz yeni tanıdığı insanın ani bir olay dolayısıyla ani bir hırs sonucu öldüren ya da yaralayan insan dünyanın her ülkesinde, her kesiminde her daim vardır.

6) Bazı toplum ve çevreler “namus cinayetini” kınarken ve onaylamazken, “töre cinayetini” “helal olsun, ailesinin namusunu kurtardı” türünden bir yaklaşımla teşvik etmektedir.

7) Katil, işlediği cinayet dolayısıyla pişmanlık duymaktadır.

Yukarıda bazı temel özellikleri sıralanan ve Türkiye’nin de içinde bulunduğu dünyanın bütün bölgelerinde ve her daim olabilecek cinayet türü olan “namus cinayeti”, “töre” adına işlenmemektedir.¹¹⁷

1.2.5.2. Töre Cinayeti

Bireyin eylemini belirleyen değişik etkenler vardır. Olması gereken, bireyin eylemini aklın belirlemesidir. Ancak, bazen bir nesneye, bazen bir davranışa, bazen de bir söze değer yüklenmesi, değer atfedilmesi, bireyin eylemini belirlemede etkili olabilmektedir. Bireyin eylemini belirlemede etkili olan bir başka olgu da, geçmişten

¹¹⁷ Fındıkçı, s.108-109.

gelen, zamanla şahsın kişiliğini şekillendiren değer yargılarıdır. Bu değer yargılarının bir kısmı, toplumsal yaşamın daha güzel ve hoş olmasına katkıda bulunurken, bir kısmı da suçların işlenmesini azaltıcı bir etkiye sahiptir. Bir başka açıdan bu değer yargılarının bir kısmı, geçmişte suç olarak değerlendirilmezken, kişilerin temel hak ve hürriyetlerini koruma sorumluluğunu üzerine almış çağdaş hukuk devletlerinde, ağır suçlar olarak nitelendirilmeye ve bir şekilde ortadan kaldırılmaları için benzeri eylemlerden daha ağır cezalandırılmaya başlanmıştır. Bu durumun en açık örneklerini, töre cinayetleri olarak ülkemizde görmek mümkündür.¹¹⁸

“Töre cinayeti” nedir sorusuna, “Ehrenmorde. de” adlı internet sitesinde verilen yanıt özet olarak şu şekildedir: “ Bir cinayetin töre cinayeti olarak algılanabilmesi için bu cinayeti işleyenin motif olarak aile namusunu ileri sürmesi gerekmektedir... Töre cinayeti kural olarak ailenin erkek üyesi tarafından işlenir: Baba, erkek kardeş, amca, yeğen, koca ya da eski koca, istisnai hallerde ise başka bir erkek kadını öldürüyor. Kadının suçu (genellikle çok minimal) ailenin bir kuralına karşı gelmeden ibarettir. Böylelikle ailenin erkek üyelerinin otoritesine gölge düşürülmüş olunur. Erkeklerin otoritesini tekrardan kurmak için kurala karşı gelen kadın öldürülür. Toplum bu cinayeti uygun bir muamele şekli olarak görmektedir ve hatta bundan dolayı da gurur duymaktadır. Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere töre cinayeti, hırs ya da ani bir kızgınlık sonucu işlenmiyor. Erkekler toplumun baskısı altında kalıyor, kendilerin toplumun ‘nasıl bir namussuz erkeksin, kadın nasıl öyle tek başına kafasına göre takılır’ türünden lafları duyduklarında genelde çaresizlik içinde nefret hissi yaşıyorlar. Böylesi bir toplumda yaşamak istemeyen bir erkek ya bu toplumu terk edecek ya da bu toplumda kalacaksa kurallara uyacaktır. Bireysel özgürlük yerine ailenin her şeyi üzerinde olduğu bir toplumda, sülalenin tümü töre cinayetinin planlanmasında görev alırlar. Yani kadını, ailenin tüm üyeleri ele verebilir. Bu durumda olan bir kadın kendi öz bacısına bile güvenemiyor. Çünkü anneler bile kendi öz kızlarına tuzak kurabiliyorlar. Sadece erkekler yardımcı olabiliyor ama kadın aileden olmayan erkeklerle ilişki kurması zaten yasak, aksi takdirde ailenin namusunu kirletmiş sayılır. Bu durumda kadının başvuracağı iki kişiden biri babası diğeri de erkek kardeşidir ve bu her iki şahısta törenin uygulanmasını şart koşanlardır. Bazı hallerde ise erkekler de töre

¹¹⁸Gündoğan, s.97.

cinayetine kurban gidebiliyorlar.¹¹⁹ Töre cinayetlerinin başında yer alan kadınlar ataerkil toplum içerisinde düşük bir statüye sahiptir. Kadının cinselliği erkeğin şerefi ve namusu sayılır. Kadının cinselliği bekâretidir. Kadın bu sistem içerisinde bekâretini sisteme uygun bir biçimde yitirmesi gerekir. Normlara uygun olmadan kaybedilen bekâret kadın ölümlerine neden olmaktadır.

Töre ve namus cinayetlerine kadının kurban gitmesinin başlıca nedenleri;

- 1) Kızın, ailesinin isteği dışında birisiyle duygusal ilişkiye girmesi.
- 2) Gayri meşru bebek doğurması.
- 3) Genç kadının kocasını terk edip başkası ile kaçması.
- 4) Kızın bir gence sevdalanması.
- 5) Kızın evlilik öncesi hamile kalması.
- 6) Kızın sevdiği gençle kaçması.
- 7) Kızın kötü yola düşmesi.¹²⁰

Bütün bu nedenler namus ile ilişkili olup töre kurallarına ters düşmekte olup kadının öldürülmesi ile sonuçlanmaktadır.

Toplumda kadının namusundan aile sorumludur. Kadın ailesinin istediği erkekle evlenmeye mecburdur. Zina yapamaz. Evlilik dışı ilişkide bulunamaz. Düşman aileden birisi ile evlenemez. Kendisi evlenmeye karar veremez. Kaçarak evlenemez. Böyle durumlarda ailenin namus ve şerefi, lekelenmiş olur ve cezası ölümdür. Hukukun vereceği ceza onlar için önemli değildir kendi cezalarını kendileri verir, kendi adaletlerini kendileri sağlar. Bu cinayetleri işleyenlerin topluluk tarafından katil değil, namusunu temizleyen bir şahıs olarak değerlendirilir.¹²¹

Töreler elbette ki olacaktır. Ama adam öldürmek için olmasın, sevgi ve saygı için olmalıdır. Ancak bu özellikleri taşıyan törelerin korunmasında yarar var. Örneğin.¹²²

- 1) Fakir insanlar, töre kuralları gereği toplum tarafından ortaklaşa evlendirilir.
- 2) Babasız ve annesiz olan çocuklar töre kuralları gereği zengin olan insanlar tarafından sünnet ettirilir.

¹¹⁹ Fındıkçı, s.110-111.

¹²⁰ Tezcan, Antropoloji, s.241.

¹²¹ Çimen, s.618-619.

¹²² Tezcan, Töre, s.17.

3) Kan davaları barışma yoluyla son bulmaktadır. Bu barışmadan ötürü yemek davetleri verilir.

4) Annelerin kız çocukları için erken yaşlarda başlayan çeyiz hazırlığı da aile içi yardımlaşmayı ve dayanışma sistemini devam ettiren bir Anadolu töresidir. Bu iyi töreler de Urfa’da var. Bunların sürdürülmesi gerekir.¹²³

Kadının cinsel tercihinine yönelik attığı her adım ya da sergilediği sanılan her tür davranış nedeniyle işlenen vahşet aile meclisi tarafından karara bağlanması, “töre cinayetlerinin” en belirgin özelliklerinin başında gelmektedir.¹²⁴

“Töre cinayet”inin başlıca özellikleri şunlardır:

1) Ailenin namusu (kadına biçilen rol), her şeyin üzerindedir ve tüm aile fertlerince korunmalı ve savunulmalıdır, zira bir ailenin yaşadığı toplum içindeki konumu onun namusu (kadının gönül ilişkisi ve cinsel yaşamı) tarafından belirlenir.

2) Aile içinden bir kız ya da kadın, kendisine biçilen rolün dışında her hangi bir davranış biçim göstermesi durumunda tüm ailenin namusunu kirletmiş sayar ve bundan dolayı da aile meclisi tarafından ölüm cezasına çarptırılır.

3) Aile namusunun temizlenmesi adına işlenen cinayet, “aile içi mesele” olarak görülür ve başkalarının olaya karışmaması ve müdahale etmemesi istenir.

4) Öldürülecek şahsın (genelde kurban kadındır) ölüm kararı aile meclisince verilir. Yani ölenin ve öldürenin de aynı aileden ya da aile meclisinin belirlediği bir başka kişinin katil olması şartı vardır.

5) Cinayet kimin, nerede ve ne zaman işleyeceği daha önceden planlanır ve müsait bir zaman ve uygun bir mekân tespit edilir.

6) Cinayette kullanılacak alet (silah, tabanca, ip, bıçak, satır, ustura, tel vb.) yine aile meclisince önceden tespit edilir.

7) Töre cinayetini işleyen kişi ailenin namusunu kirletenin öldürülmesi vahşetini kendisine göre “delikanlıca” ve de “namusluca” bir davranış olarak görmektedir.

8) Töre cinayetlerini ceza kanununa göre daha az ceza aldıkları için, 18 yaşın altında olanlar, yani çocuklar tarafından işlenmektedir.

9) Cinayete kurban edilen şahsa cinayet öncesi gösterilecek tavır da (işkence, hakaret, tecavüz, kulak, burun, dil, ya da cinsel organ kesme ya da dağlama, yakma gibi.) önceden aile meclisince belirlenir ve katil tarafından uygulanır.

¹²³Tezcan, Töre, s.17.

¹²⁴ Fındıkçı, s.112.

10) Kadının kendi cinsel tercihi ve özel yaşamı ile ilgili olarak kendisinin vermiş olduğu karar ve ya sergilediği davranış nedeniyle ölüm cezası vermeyen aile, yaşadığı toplum tarafından dışlanır, horlanır ve hatta “namussuz” olarak damgalanır. Ailenin yeniden toplum nazarında “namuslu” olmasının tek kistası, “aile namusunun” kirlenmesine neden olan kadını katletmekten geçmektedir.

11) Bir insanın hayatına kast etmek suretiyle işlenen cinayetin “töre” adına işlenmesinin bir başka nedeni de, erkeğin kadını kendi özel mülkiyeti olarak görmesi ve buna göre davranmadığı için öldürülmesidir.¹²⁵

Yukarda verilen nedenler töre cinayetinin toplumsal içerikli olduğunu ortaya koymaktadır. İşlenen cinayetler ailenin toplum içinde bozulan konumunun tekrar düzeltilmesi amacıyla yapıldığı görülmektedir. Kadının kirlenen namusundan bütün erkekler mesul olup kadın öldürülmeden namus temizlenmemiş olacak ve toplum içinde dışlanma gerçekleşecektir.

Olay yeri: İstanbul. Kurbanın adı: Dilber Kına. Ailesinin geldiği yer: Siirt. Dilber’in hazin öyküsü ve ölüm gerekçesi şöyle: “Ailesi Siirt’teki köylerinden sekiz yıl önce İstanbul’a taşındığında Dilber Kına beş yaşındaydı. 15 üyesiyle küçük bir apartman dairesine tikişan aileye geçim sağlamak için evin erkekleri taksi şoförlüğü yapmaya başladı. Dilber ne kadar bu kalabalık, gürültülü evden ve baskıcı babasından kaçmaya çalışsa O, o kadar öfkeleniyordu. Dilber’in kanlarını banyodan temizleyen yengesi Birgül Kına, Dilber’in babası için “Dilber sürekli evden kaçıyordu. O da gittikçe deliye dönüyordu” diyor. Sait Kına’nın kızını hangi sebepten ötürü öldürdüğün sorusuna ise, “Bunu onun kendi huzuru için yaptım” diyor. Dilber’in annesi Aynur konuyu tartışmaktan kaçınıyor. “Dilber gitti, öldü, bütün her şey bitti” diyor ellerini silkelerken, kadın hakları avukatları ve polisler göre genellikle namus cinayetleri planlı bir şekilde gerçekleştiriliyor. Kadının namusunun ailenin tek varlık ölçüsü olduğu, feodal ve ataerkil düzenle işleyen kırsal kesimin fakir toplumunda, ailedeki erkekler kadının ölüp ölmemesine oy vermek için bir araya gelir. Burada cinayeti kimin işleyeceğine de karar veriliyor. Genellikle ağır ceza almaması için bu kişi 18 yaşın altında olan çocuklardan seçiliyor”.¹²⁶

Günümüzde Töre cinayetleri adı altında işlenen cinayetlerin yanında birde töre cezalandırma metotları ile ilgili yeni uygulamalar gündeme getirilmektedir. Gazetelerde

¹²⁵ Fındıkçı, s.113-114-115.

¹²⁶ Molly Moore, “Yüzyılın Sancısı Töre”, Akt.: Aydın Fındıkçı, s.126.

bir kadın, kocasının ailesi tarafından çok gezdiği için töre kuralları gereği burnu kesilerek cezalandırıldı gibi haberler yer almaktadır. Cinayetlerin gerçekleştirildiği bölgelerde burun, kulak veya meme kesme, ateşle dağlama, sakat bırakma gibi ceza uygulama törenleri oluşmuş ve bölgede yaşayanlar tarafından doğal bir şekilde uygulanmakta gibi gösterilmektedir. Bu durumda töre cinayetleri dışında bir de töre ceza biçimleri konusunda problem ortaya çıkmıştır. Ancak bu güne kadar gerçekleşen uygulamalara bakılarak bu cezalandırma biçimlerinin düzenli ve yaygın uygulamalar olduğunu iddia etmek mümkün değildir.¹²⁷

1.2.6. Töre Ve Namus Cinayetlerinin Nedenleri

Töre ve namus cinayetleri “Bazı ailelerin erkeklerin, duygu ve bedenleri üzerinde belirleyici hakka sahip olduklarına inandıkları aile üyesi kadın, kız, kardeş, eş ve hatta yakın akrabalarından birini, kendi iradesi veya iradesi dışında karşı cinsle yaşadığı bir olay veya ilişkiyi, ailenin veya bulunduğu törel değerlerine aykırı sayarak, namus ve şereflerine leke sürüldüğü gerekçesiyle aile meclisi kararı veya aile büyüklerinden birinin ya da bunlardan bağımsız olarak erkeğin (istisna durumlarda kadın akrabasının) karar vererek öldürülmesidir. Feodal yapılanmaların yoksulluğun ve geri kalmışlığın töre cinayetlerine etkisi inkâr edilemez.¹²⁸ Feodal yapılanma içinde kadın ikinci planda tutulmakta olup namus ve töre cinayetlerinin kadına karşı işlenmektedir.

Yaygın ataerkil düzenin bir kontrolü sağlama açısından ortaya çıkmış bir yargısız infaz türüdür. Bu sebeptendir ki namus cinayetlerine hayatlarını içinde devam ettirdikleri toplumun törelerine, adetlerine ve kültürel uygulamalarına ters düşen değerlere ve standartlara inanan veya inandığı düşünülen kişiler maruz kalır. Özellikle de buna maruz kalan bireylerin büyük çoğunluğunun kız çocukları ve ya kadın olması namus cinayetlerinin kadının yaşamı ve bedeni üzerindeki özerkliğinin denetlenmesi, feodal sistemin sürdürülmesi olarak algılandığının göstergesidir. Namus cinayetlerinin ana sebebi, mekanik dayanışma ya da kolektif bilinç; kadın grup üyelerinin cinselliğin tatmin aracı olarak sınırlı varlık oluşu; toplumun kadın grup üyelerindeki beklenen

¹²⁷ Çimen, s.654-655.

¹²⁸ Mazhar Bağlı ve Ertan Özensel, s.32-33.

davranışları ve kadının aile içindeki statüsü; yoksulluk ve itaat kültürü; iffetin ve namusun her şeyden üstün toplumsal bir değer olarak ele alınması ve eğitim seviyesinin yeterli olmaması öne sürülmektedir. Namus cinayetlerinin sebebi sadece bekâret olmayıp, asıl nedeni kadınların gelenek ve kültürün onlar için ortaya koyduğu kurallara uyulmamasıdır. Çoğu zaman kadının bu kurallara uymayacağını söylemesi bile bu cinayetlerin işlenmesine sebep olabilmektedir. Bu nedenle erkek egemenliğine itaat etmemenin, erkeğin sözünden çıkmanın bu cinayetlerin ana sebebi olduğu ifade edilmektedir.¹²⁹

“Ailenin namusu kirlendi” gerekçesiyle işlenen “töre cinayeti” vahşetinin hangi hallerde işlendiğini daha iyi anlayabilmek ve bunun temelinde kültürün ve bu kültüre ait bir “namus” anlayışının yattığını daha da netleştirmek için, aşağıda sıralanan nedenlerin bilinmesi zorunluluğu vardır.

- 1) Kadın’ın kendi ailesinin istemediği, ancak kendisinin istediği ve sevdiği bir erkekle evlilik amacıyla kaçması,
- 2) Kadın’ın, sevdiği bir erkekle evlilik öncesi ya da evliyken de bir başka erkekle kendi rızasıyla cinsel ilişkiye girmesi,
- 3) Kadın’ın tecavüze uğraması,
- 4) Kadın’ın sevdiği erkekle el ele veya yan yana parkta, sokakta, mahallede vb. yerlerde yürüyüşe çıkması,
- 5) Kadın’ın, sevdiği erkekle herhangi bir mekânda oturup muhabbet etmek, sinemaya gitmek, bir pastanede beraber çay, kahve içmesi,
- 6) Kadın’ın, hiç tanımadığı bir erkekle tesadüfen göz göze gelmesi, onunla yol ortasında iki kelime konuşması,
- 7) Kadın’ın, tek başına sinemaya, çarşıya, pazara, arkadaş ziyaretine gitmesi, pantolon giymesi, bisiklete binmesi ve spor yapması,
- 8) Kadın’ın, koca dayağından hayatını kurtarmak için bir sosyal kuruma, polise veya komşuya sığınması,
- 9) Kadın’ın, kendince haklı nedenlerden dolayı (örneğin sürekli kötü muamele yapan, döven, aşağılayan ve hatta hayvanlarla beraber bir ahırda yaşamaya mahkûm eden kocasından kurtulmak için) boşanmak istemesi ve özetle Uluslararası Af Örgütünün deyimi ile kadının

¹²⁹ Zeynep Burcu Akbaba, “Töre, Namus ve Töre Saiğiyle Kasten Öldürme”, TBB, 75,2008, s.334.

10) Ailenin istediği bir erkekle evlenmeyi kabul etmemek, kendisine kötü davranan eşinden boşanmak istemesi, zina yapması, zina sonucu gebe kalması, aile içinde cinsel ilişkiye kurban edilmesi ve tecavüze uğrama.¹³⁰

Töre ve namus cinayetlerinin en büyük nedeni ataerkil yapı içerisinde erkek egemenliğinde olan kadının, toplumun belirlediği davranışlara aykırı davranmasıdır.

1.2.7. Töre Cinayetinde Uygulanan Başlıca Yöntemler

Toplumda büyük infale yol açan töre cinayetleri TBMM Araştırma Komisyonu'nda ele alındı. Töre cinayetlerinde erkeklerin hem namus ölçütünü ortaya koyan hem de cezasını veren rolünde olduğuna dikkati çeken Kültür ve Turizm Bakanlığı uzmanları, TBMM Töre Cinayetlerini Araştırma Komisyonu'na verdikleri bilgide, cinayetlerin ardında feodalitenin kanun hükmünde gördüğü ve yüzyıllardır acımasızca uygulanan kurallar olduğu belirtildi. Töre mağdurları adeta ölümlerden ölüm beğeniyor. Hakkında "töre" uygulanacak kişinin öldürülmesinde en çok kullanılan yöntemler ise "traktör ile ezme, boğulup nehre atılma, kurşunlanma ve gırtlaklarından kesilme" olarak sıralandı.¹³¹ Cinayetlerin nedeni çoğu zaman cinsellik ya da namus meselesi olarak sıralanıyordu... Öyle ki, bazen yerel bir radyodan “sevip te kavuşamayanları” anlatan şarkıyı isteyen kişiler arasında ismin geçmesi bile cinayet sebebi olabiliyordu. Ailenin ya da erkeklerin aldığı “ölüm kararı” genellikle, ailenin 18 ve ya 15 altındaki erkek çocukları yerine getiriyordu. Cinayeti işlemiş olan çocuk yaşındaki kişinin cezasında ise çoğu kez “toplumun manevi yapısı” dikkate alınarak ağır tahrik düşüncesi ile indirimle gidiliyordu. Bazı durumlarda hükümlü, infaz yasası gereği cezasını 2-3 yılda bile tamamlayabiliyordu. Bu cinayetler genellikle iyi planlanıyor ve kaza süsü veriliyor ve suçu işleyenler cezadan tümüyle kurtulmaya çalışılıyor.¹³²

Kızlar;

1. Boğulup nehre atılma,
2. Traktörle ezilme,

¹³⁰ Fındıkçı, s.115-116.

¹³¹ Karataş, Aslıhan Altay: “Töre Kadını Traktörle Eziliyor”, <http://yenisafak.com.tr/arsiv/2005/ekim/21/g08.html>, (03.07.2020).

¹³² Faraç, s.175-176.

3. Gırtlaklarından cedde ortasında kesilme,
4. Kurşunlanma,

Gibi biçimlerde cezalandırılmaktadır. Bu yöntemlerin hepsi Şanlıurfa töre cinayetlerinde uygulanan başlıca yöntemlerdir.¹³³

¹³³ T.C Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Töre Cinayetleri Paneli, Beyda Basımevi Ofset ve Tipo Tesisleri, Ankara, 1999, s.25.

İKİNCİ BÖLÜM

TÖRE VE NAMUS CİNAYETLERİ ŞANLIURFA İLİ ÖRNEĞİ

Bu bölümde töre ve namus cinayetlerinin yoğun bir biçimde yaşandığı Şanlıurfa ili ele alınmış, ilin tarihsel gelişimi, coğrafi konumu ve sosyo-ekonomik durumu hakkında genel bilgilere yer verilmiştir.

2.1. ŞANLIURFA İLİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Şanlıurfa Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan ve tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bir ildir. Peygamberler şehri olarak anılan il Kurtuluş Savaşı sırasında gösterdiği üstün başarıdan ötürü “Şanlı” ünvanını almıştır.

2.1.1. Şanlıurfa'nın Tarihsel Gelişimi

Arkeolojik bulgulara göre Urfa, dünyanın en eski kenti, insanlık tarihinin başlangıcı, tüm insanlığın ortak ata yurdudur. Urfa, taşı toprağı tarihle yoğrulmuş ve tarihin her döneminde mutlaka izi bulunan; il genelinde ortaya çıkan her arkeolojik bulguda, tarihin yeniden yazılmasına vesile olup tarihe kaynaklık eden, tarihin gelecekle buluştuğu kadim bir şehirdir.¹³⁴ Urfa ve çevresi, medeniyet tarihi açısından önemli bir yere sahiptir. Urfa şehri tarih boyunca farklı isimlerle anılmıştır. Aynı şekilde Urfa şehrinin bulunduğu bölgenin de tarih boyunca farklı isimlerle anıldığını görmekteyiz.¹³⁵

Toplum arasındaki kısa ismiyle Urfa, Türkiye'nin nüfus kalabalıklığı yönünden 9.şehridir. Nüfusu 2.035.809 kişidir. Batı tarafında Gaziantep, doğu tarafında Mardin, Kuzeydoğu tarafında Diyarbakır ve kuzey tarafında Adıyaman şehirleri bulunmaktadır. Bununla beraber güneyinde Suriye ile sınırı vardır. Şanlıurfa'nın tarihsel süreç içindeki

¹³⁴Selami Yıldız, “Kültür Ve İnançlar Diyarı Şanlıurfa” *Şanlıurfa Kültür ve Turizm Rehberi*, (Edt. M.Sait Rızvanoğlu ve Davut Cenak), Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Altın Özyurt Matbaacılık, 2017, Yayın.5, s. 10.

¹³⁵ Abdullah Ekinci ve Kazım Paydaş, “Tarihte Urfa” *Geçmişten Günümüze Şanlıurfa'da Dinî Hayat*, (Edt.Yusuf Ziya Keskin), Türkiye Diyanet Vakfı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2011, Ankara, s.23.

isimleri Ur, Urhoy, Urhei, Orhei, Orhayi, Ruhai, Ruhha, Ar-Ruha, Reha ve Edessa'dır. Urfa, Kurtuluş muharebeleri sırasında elde ettiği başarılarından ötürü 1984 yılında “Şanlı” ünvanını almıştır.¹³⁶

13 ilçesi bulunan Şanlıurfa'nın ortalama yükseltisi 518 metredir ve yüz ölçümü bakımından Türkiye'nin 7. büyük şehridir. 18.765 km²'lik yüz ölçümüne sahip olan şehir 1919 yılında, İngilizler tarafından işgale uğramış İngilizlerin burayı daha sonra Fransızlara bırakmasıyla şehir bu seferde Fransızların işgaline uğramıştır. Urfa, 11 Nisan 1920 tarihinde Urfalı milislerin göstermiş olduğu üstün başarılar sayesinde işgalden kurtarılmıştır. Kurtuluş Savaşı sırasında göstermiş oldukları kahramanlıktan ötürü Urfa'nın isminin *Şanlıurfa* olarak değiştirilmesine yönelik kanun teklifi TBMM tarafından 6 Aralık 1984 tarihinde kabul edilerek kanunlaşmıştır. 2016 yılında ise İstiklal Madalyası ile Şanlıurfa halkı Kurtuluş Savaşı'ndaki kahramanlıktan ötürü onurlandırılmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) açıkladığı 2011 yılına ilişkin "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları" dikkate alınarak nüfusu 750.000'i aşan Şanlıurfa, 12 Kasım 2012 tarihli ve 6360 sayılı kanun ile büyükşehir oldu. Dünya'nın en eski tapınağı olarak bilinen M.Ö.11.000 yıllarında kullanılan Göbekli tepe Şanlıurfa sınırları içerisinde yer almaktadır. Peygamberler şehri olarak bilinen Urfa Eyüp peygamber ve İbrahim peygamberin doğum yeri olarak kabul edilir.¹³⁷

Mezopotamya'nın en eski yerleşim merkezlerinden biri olan Şanlıurfa, su kaynaklarına yakın olması ve ticaret yolları üzerinde bulunmasından dolayı tarih boyunca stratejik bir öneme sahip olmuştur. Kentin 11 bin yıllık bir tarihi geçmişi vardır. Merkeze bağlı Örencik köyü sınırları içinde yer alan Göbekli Tepede yapılan kazılarda ele geçen buluntular bu tarihi geçmişi kanıtlamaktadır. M.Ö. 9 binli yıllara uzanan bu süreçte; Ebla, Akkad, Sümer, Babil, Hitit, Hurri-Mitanni, Arami, Asur, Pers, Makedonya, Roma, Bizans gibi uygarlıkların egemenlikleri altında yaşayan Urfa 1094 yılında Selçuklu topraklarına katılmış, 1098'de Haçlı kontluğu idaresine girmiştir. Eyyubi, Memluk, Türkmen aşiretleri, Timur Devleti, Akkoyunlular, Dulkadir Beyliği, Safevilerden sonra da Osmanlı sınırları içine katılmıştır.¹³⁸

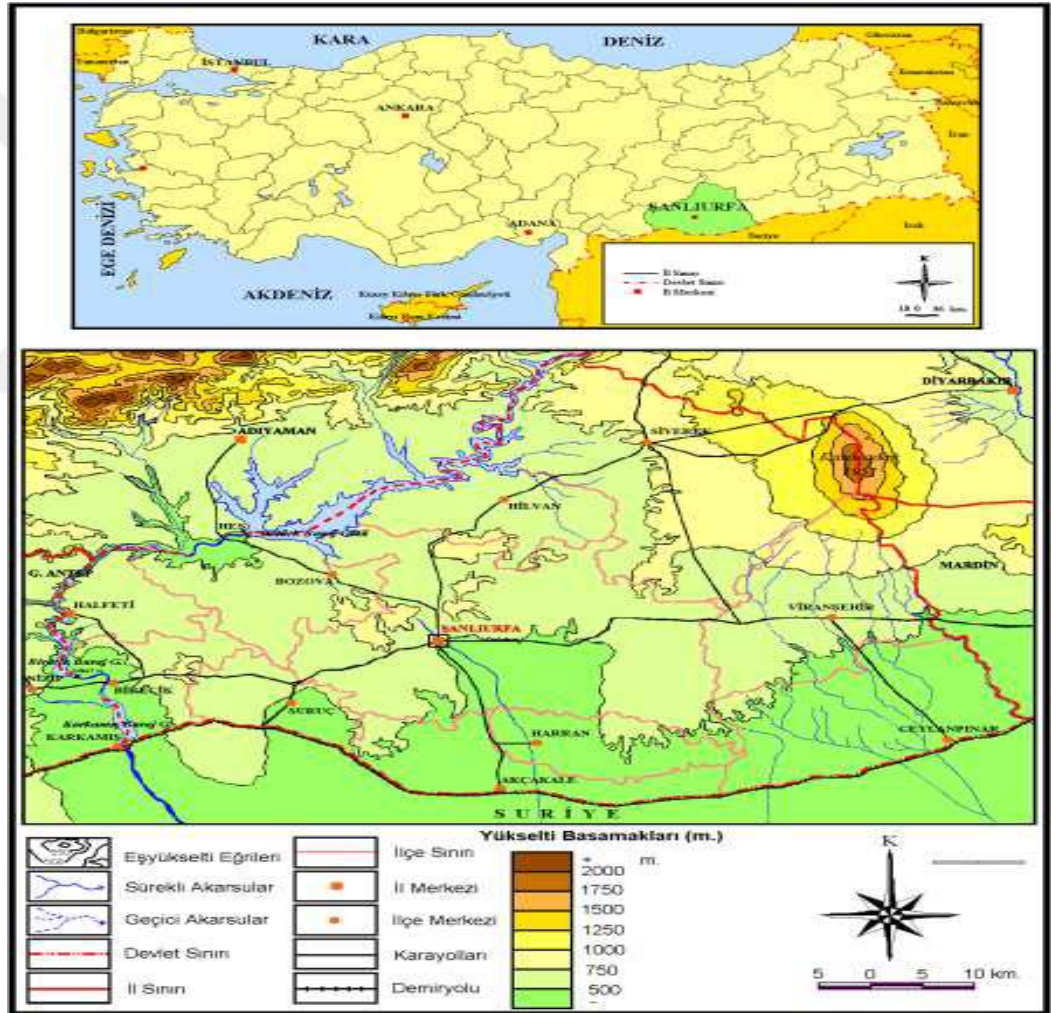
¹³⁶ <https://www.wikizero.org/> (18.02.2019).

¹³⁷ <https://www.wikizero.org/> (18.02.2019).

¹³⁸ <http://web.harran.edu.tr/tarih/tr/makaleler/sanliurfa-tarihi/> (06.05.2020).

2.1.2. Şanlıurfa'nın Coğrafi Konumu

Şanlıurfa şehri, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Orta Fırat Bölümü'nde Şanlıurfa ilinin il merkezi durumundadır. Şanlıurfa şehri, il idari alanı içerisinde kuzeyden Hilvan, kuzeydoğudan Siverek, kuzeybatıdan Bozova, güneyden Harran ve Akçakale, batıdan Suruç ve doğudan Viranşehir ilçeleriyle çevrelenmiş olan Merkez ilçede yer almaktadır. Merkez ilçenin merkez bucağında yer alan şehrin kuzeybatısında Karaköprü, kuzeyinde Maşuk ve Aşık, güneyinde Yenice, batısında Küçükler ve Köksüren, güneydoğusunda Konuklu, doğusunda da Dağ eteği köyleri yer almaktadır.¹³⁹

Şanlıurfa Şehri'nin Lokasyon Haritası.

¹³⁹ M.Sait Şahinalp, "Şanlıurfa Şehri'nin Kültürel Fonksiyonu, <https://www.academia.edu> (15.03.2020).

Şehir güney, kuzeybatı, kuzey, kuzeydoğu ve doğudan Fatik ve Germüş platolarıyla çevrelenmiştir. Güneydoğuda ise bir graben alanına denk gelen Harran ovası bulunmaktadır. Şanlıurfa şehrinin kuzey kesimlerinde yükselti değerleri 800 m civarında iken, kuzeydoğuya doğru Karacadağ civarlarında 2000 m'ye yaklaşır. Güneyinde bulunan ovalık alanlarda ise 400 m'nin altına düşer. Dolayısıyla yörede yükselti değerleri kabaca şehrin güney kesimlerinden kuzeye ve batısından doğuya doğru artmaktadır. Şehrin kuzeyinden önce batıya doğru sonra da güney ve güneydoğuya doğru Fırat nehri akmaktadır. Fırat Nehrinin şehre en yakın olduğu yer (kuş uçuşu yaklaşık 25 km) kuzeyde Atatürk barajı civarındadır. Fatik ve Germüş platoları büyük oranda kireçtaşından meydana gelirken, şehrin hemen kuzeydoğusundaki alanlar ile Karacadağ ve yakın çevresi bazaltlarla örtülmüştür. Kabaca şehrin güneyinde uzanan ovalık sahalar ise alüvyal dolguludur.¹⁴⁰

Şanlıurfa, yazları sıcak ve kurak, kış ayları ılıman ve yağışlı geçmekte olan kontinental yani kara iklim özelliği taşımaktadır. Şanlıurfa denizin etkisinden uzak bir bölgede yer alması sebebiyle kara iklim özelliği göstermektedir ve matematik konumu itibarıyla ekvatora daha yakındır. Şanlıurfa'da günlük ve yıllık sıcaklık farkları oldukça fazladır. Türkiye'de en yüksek sıcaklık Şanlıurfa Ceylanpınar'da 46.5 C (Temmuz) ölçülmüştür. Şanlıurfa'da en soğuk -12.4 C (Şubat) ölçülmüştür. Şanlıurfa'da yıllık ortalama yağış 462 mm olarak hesaplanmıştır. Yıllık ortalama sıcaklık 18.6 C, buharlaşma 2048 mm, rüzgâr hızı 2.8 m/sn'dir.¹⁴¹

2.1.3. Şanlıurfa'nın Sosyo-Ekonomik Durumu

Şanlıurfa verimli topraklara sahip olan bir şehirdir. Ekonomik faaliyet olarak tarım birinci sırada yer almaktadır. Hayvancılık, sanayi ürünleri ve turizm tarımdan sonra gelen diğer ekonomik faaliyetlerdir. Tarımsal faaliyetin gelişmiş olduğu Şanlıurfa'da pamuk, fıstık, mercimek ve buğday gibi tahıl tarımı yapılmaktadır. Son yıllarda sulama olanaklarının gelişmesiyle beraber mısır da yetiştirilen önemli ürünler arasına girmiştir. Şanlıurfa'nın Karaali bölgesinde sera tarımı da yapılmaktadır. Hayvancılık alanında küçükbaş hayvancılık yaygındır. Özellikle koyunun sütünden

¹⁴⁰ M.Emin Sönmez ve Veysel Akgül, Şanlıurfa Şehrinin Alansal Gelişiminin Tarihi Yapıların Konumları ve Uydu Görüntüleri ile Belirlenmesi, <http://static.dergipark.org.tr> (15.03.2020).

¹⁴¹ <https://www.wikizero.org/> (18.02.2019).

yoğurt ve peynir elde edilmekte olup bu yönüyle Siverek İlçesi'nin meşhur olduğu bilinmektedir. Sanayi olarak son 15 yıllık süreç içerisinde hızlı bir gelişim göstermiştir. Başta tekstil fabrikaları olmak üzere çırçır fabrikaları, ayakkabı üretim fabrikaları, deterjan fabrikaları, iplik fabrikaları, cam fabrikası, plastik fabrikası, tarımsal olarak da fıstık fabrikaları, salça fabrikaları ve zeytinyağı fabrikaları bulunmaktadır.¹⁴² Kaplıcaları ile “Termal Turizmi”, Karacadağ ve Tektek Dağlarındaki özgün flora, faunası ve bozkırlarda gezen ceylanlarıyla “Doğa ve Yayla Turizmi”; Cennet suyunun karıştığı durgun ve serin Fırat suyuyla buluşan sahil şeritleri ve Saklı Cennet Halfeti tekne turları ile “Göl, Sahil ve Su Sporları Turizmi”; Urfa'ya özgü kelaynak, keklik ve güvercinleri ile “Ornitoloji Turizmi”; Geleneksel el sanatları... Mutfak zenginliği ve damak lezzeti... Dünyaya nam salmış musiki ustaları... Yaşanan ve yaşatılan otantik ve mistik yapısıyla “Kültür ve Folklor Turizmi” gibi turizm çeşitliliğinde önemli bir potansiyele sahiptir.¹⁴³

2.2. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

2.2.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde araştırma ile ilgili genel bilgilere yer verilmiş olup, araştırmanın amacı, araştırmanın problemi, araştırmanın metodu ve araştırmanın evren ve örnekleme değinilmiştir.

2.2.2. Araştırmanın Konusu

Kan davaları ile namus cinayetleri Türkiye’de yasa yönünde suç sayılan ama belli bir kültür üyeleri tarafından suç sayılmayan fiillerdir. Bu fiiller töreye bağlı olan suçlardır. Şiddet gücün sarsıldığı durumlarda ortaya çıkar. Sosyo-kültürel yapımızda erkeğin konumunun önemli ölçüde zarar gördüğü durumlardan biri de, kuşkusuz, namusunun kirlendiği durumlardır. Şanlıurfa’da hala geçerliliğini koruyan töre

¹⁴² <https://www.wikizero.org/> (18.02.2019).

¹⁴³ Selami Yıldız, “Kültür Ve İnançlar Diyarı Şanlıurfa” *Şanlıurfa Kültür ve Turizm Rehberi*, (Edt. M.Sait Rızvanoğlu ve Davut Cenak), Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Altan Özyurt Matbaacılık, 2017, Yayın.5, s.12.

kurallarının kadınlar ve onlar üzerindeki etkileri ve bu etkiler sonucunda ortaya çıkan eylemler ve bunların sebepleri ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Dünya genelinde “namus” nedeniyle binlerce kadın ve erkek karşılıklı olarak birbirlerinin katletmektedir. Avrupa’nın geçmişinde, kadın dolayısıyla kirlenen “namus”, bir erkeğin kanı ile “temizlenirdi”. Günümüzde ise, “ailenin kirlenen namusu” kadının kanı ile erkekler tarafından temizleniyor. Bu farklılık toplumların dâhil oldukları sosyolojik, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel özellikleri ile bu vahşeti işleyen kişilerin sosyalleşmesinin evrelerinde yaşadıkları, dini inancın yorumlanması, mezhebi, töresi ve yaşattığı kültür ile kültürel ve ahlaki değerleri ve “namus” kavramına bakış açıları gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır.

2.2.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada töre ve namus cinayetlerinde toplumun düşünce yapısının, kadına olan bakış açısının, sosyal yapı içinde var olan aşiret yapısının etkisi, töre ve namus kavramlarına olan bakış açılarının tespit edilip bu bağlamda töre ve namus cinayetlerinin nedenlerinin ortaya konması ve önlenmesi için alınacak tedbirlerin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

2.2.4. Araştırmanın Önemi

Erkeğin karşı cinsi olan kadına şiddet uygulaması, kadın ve erkeğin içinde doğup büyüdüğü ve yetiştiği ataerkil toplum yapısına bağlıdır. Ataerkillik toplum yapısında yetişen insanların doğuştan getirdikleri cins farklılıklarını doğal/kültürel ayrımlarına oturtur. Erkeğin kadına karşı olan üstünlüğünü doğadan erkeğe bahşedilen bir özellik olarak yansıtır. Erkeğin ev içindeki üstün konumunu, kadının erkeğe bağımlı zayıf ve narin bir varlık olarak anlaşılması yaşanan şiddetin “normal”, “doğal” karşılanmasına sebep olmaktadır. Kadına şiddetin bir türü olan töre ve namus cinayetlerinin sosyolojik olarak, nedenlerinin ortaya çıkarılması ve cinayetlere neden olan zeminin tam olarak anlaşılması ve tedbirlerin buna göre alınması yönünden araştırmanın önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

2.2.5. Araştırmanın Temel Problemi

Şanlıurfa’da yaşanan ve hala devam eden töre ve namus cinayetleri üzerinde düşünce yapısının etkisi var mıdır?

Alt Problemler

- Eğitim seviyesinin artması töre ve namus cinayetlerine olan bakış açısını etkiler mi?
- Yaşlı nüfusun töreye bağlılık oranları diğer yaş gruplarına göre daha fazla mıdır?
- Namus kadına aittir düşüncesi zamanla değişmekte midir?
- Kadına yüklenen geleneksel motifler(kocasına hizmet etmek, çocuklara bakmak, ev işlerini yürütmek) zamanla değişime uğramakta mıdır?
- Toplumun düşünce yapısındaki töre ve namus kavramlarının tanımları zamanla değişmekte midir?

2.2.6. Hipotezler

Araştırmanın Temel Hipotezi

Şanlıurfa’da yaşanan ve hala devam eden töre ve namus cinayetleri üzerinde düşünce yapısının etkisi değişime bağlı olarak azalır.

Alt Hipotezler

- Eğitim seviyesinin yükselmesi töre ve namus cinayetlerine olan bakış açısını değiştirir.
- Yaşlı nüfusun töreye bağlılık oranları genç nüfusa göre daha fazladır.
- Namus kadına aittir düşüncesi zamanla değişmez hala devam etmektedir.
- Kadına yüklenen geleneksel motifler(kocasına hizmet etmek, çocuklara bakmak, ev işlerini yürütmek) zamanla değişmemektedir devamlılığını halen korumaktadır.
- Toplumun düşünce yapısındaki töre ve namus kavramlarının tanımları zamanla değişime uğramaktadır.

2.2.7. Araştırmanın Metodu

Şanlıurfa’da eskiden beri yaşanan ve halen varlığını sürdüren töre ve namus cinayetlerinin nedenleri ve töre-namus cinayetlerine neden olan ailesel ve çevresel etkilerin analizini ortaya koyabilmek için araştırma yöntemi olarak *nitel araştırma*

*yöntemi, sahada bilgi toplama aracı olarakta mülakat (görüşme) tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırma; sosyal olguları içinde yer aldıkları ortamda doğal görünüşleriyle görüşme, gözlem, ya da belgeleri değerlendirmek yoluyla bilgi edinme ve bu bilgileri inceleyerek kuram geliştirme olarak tanımlanabilir.*¹⁴⁴ Görüşme, çağdaş toplumbilimlerinin araştırmalarında en sık başvuru bilgi toplama tekniği, gözlem tekniğidir. Görüşme yapmak demek, karşılıklı konuşmaya açıklık, kesinlik ve güvenirlik kazandırmak demektir.¹⁴⁵ Nicel olarak isimlendirilen görüşme, yapılaşmamış ya da yarı yapılaşmış görüşme olarak adlandırılmaktadır. Nitel araştırmaların ana özelliği, araştırmaya dahil olan bireylerin bakış açılarını, anlam dünyalarını ortaya koymak ve araştırmacının dünyayı araştırma öznelerinin gözleriyle görebilmesidir. Bu nedenle görüşülen duygu ve düşüncelerini anlamak, kişilerin anlam dünyalarını, nicel görüşmelerden farklı olarak yüzeysel değil daha derin bilgi edinmek esastır.

Tanımlayıcı ve açıklayıcı araştırma yöntemi ile Töre ve namus sözcüklerinin tanımı, töre ve namus cinayetleri ile ilgili kavramlar, kadın, Türk aile yapısı, töre ve namus cinayetlerinin nedenleri, engellenmesi için yapılacaklar ve töre-namus cinayeti olgusu ile ilgili tanımlamalar ve açıklamalar yapılmıştır. Konu ile ilgili Adıyaman Merkez Kütüphanesi, Adıyaman Üniversitesi Kütüphanesi, internet adresleri yoluyla kaynaklara ulaşılmıştır. Araştırma veri aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilmiş görüşme formu kullanılmıştır.

Nitel araştırma teknikleri ile yürütülen bu çalışmada önceden hazırlanmış açık uçlu sorular kullanılmıştır. Bunun yanı sıra görüşme sırasında araştırmaya ışık tutacak sorular, görüşmecilerin konuşmalarına bağlı olarak türetilmiş ve yeniden yönlendirilerek uygulanmıştır. Bu sayede görüşmeye alınan katılımcıların kendilerini daha fazla ifade etme, düşünce ve duygularını birbirleriyle paylaşma imkânı tanınmıştır.

Görüşme sırasında elde edilen veriler not tutularak rapor edilmiştir. Bu kayıtlar daha sonra detaylı bir biçimde analiz edilmiştir. Analiz, araştırmanın konusu, amacı ve görüşme sırasında yöneltilen sorularla ilintili bir biçimde oluşturulan kısımlara göre yapılmıştır.

¹⁴⁴ Ahmet Hamdi İslamoğlu, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, 2.Baskı, İstanbul, 2011, s.186.

¹⁴⁵ Muzaffer Sencer, Toplum Bilimlerinde Yöntem, 3.Baskı, İstanbul, 1989, s.141.

2.2.8. Araştırmanın Evren Ve Örneklemi

Araştırmanın evreninde Türkiye'nin Güneydoğu'sunda bulunan 2.073.614 nüfuslu (2019 TÜİK verilerine göre) Şanlıurfa ili seçilmiştir. Örneklem ise ilçelerden göç alıp karma yapıya sahip olduğu için Şanlıurfa ilinin merkezi seçilmiştir. Araştırmada 7 kadın 5 erkek toplam 12 kişi ile görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde yaş, eğitim durumu gibi faktörler göz önüne alınarak yapılmıştır. Konunun hassasiyetinden dolayı örneklemimiz sınırlı sayıda kalmıştır.

2.3.Bulgular ve Değerlendirme

Bu bölümde kavramsal çerçeve kısmında ele alınan kavramların birbiri ile olan ilişkileri ele alınmıştır. Bu bağlamda töre ve namus cinayetlerinin daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır.

2.3.1. Görüşme Formları ve Görüşme Formlarının Değerlendirilmesi

Araştırma bağlamında 5 erkek ve 7 kadın ile toplamda 12 kişi ile görüşme yapılmıştır. Ulaşılan görüşmecilerin eğitim seviyesine ve yaşlarına bakılarak görüşmeler yapılmıştır. Konunun hassasiyetinden dolayı ve görüşmecilerin görüşme konusunda konuşmak istememelerinden kaynaklı olarak görüşmeler kısıtlı tutulmuştur.

2.3.1.1.Görüşme Formlarının Değerlendirilmesi

2.3.1.1.1.Yaş, Cinsiyet ve Eğitim Durumu

Tablo:1 Yaş

YAŞ			
20-30	31-40	41-50	51-65
5	3	-	4

Tablo:2 Cinsiyet

CİNSİYET	
KADIN	ERKEK
7	5

Tablo:3 Eğitim Düzeyi

EĞİTİM DÜZEYİ						
Okur-Yazar Değil	İlkokul	Ortaokul	Lise	Ön Lisans	Lisans	Yüksek Lisans
2	1	-	2	3	3	1

2.3.1.1.2.Töre Kavramı ve Töre Kuralları

Yapılan görüşmelerde töre kavramının tanımı olarak; gençlerin daha çok cehaletin getirdiği kurallar olarak tanımladığı görülmüştür. Yazılı kuralların olmadığı dönemde toplumsal düzeni sağlamakta olduğu fakat yazılı kuralların ortaya çıkmasıyla beraber geçerliliğini yitirmeye başladığı, yaşlı kesim içinde geçerliliğini hala koruduğunu kuşaktan kuşağa aktarıldığını şeklinde yorumladıkları tespit edilmiştir. Yaşlı kesimin ise; töre ve aşireti bir olarak gördüğü ve ölümle bağdaştırdıkları, sürdürülen bir gelenek olarak tanımladıkları tespit edildi. Töre kavramının zamanla insanlar içinde önemsizleşmeye başladığını, cehalet olarak tanımladıkları ve yeni neslin düşünce yapısı olarak değişmeye başladığı tespit edilmiştir. Yaşlı kesimin gelenekleri sürdürme alışkanlıklarına karşın gençlerin artan eğitim düzeyi ile birlikte düşünce yapısını ve gelenekleri değiştirmekte oldukları tespit edilmiştir.

Töre kurallarına uyumun toplumdan kaynaklı olduğu, toplumdan dışlanmamak ve toplumsal müeyyidelere maruz kalmamak için töre kurallarına uyumun olduğu tespit edilmiştir. Aşiret yapısının etkisi, feodal sistemin devamı, cehalet ve alışkanlık töre kurallarına uyumu artıran diğer etkenler arasında sayıldığı tespit edilmiştir. Yaşlı kesimin töreye bağlılık oranının gençlere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bunun en büyük sebebinin ise eğitim düzeyi ve yaşlı nüfusun alışkanlıklarından vazgeçmelerinin kolay olmaması olduğu anlaşılmıştır. Yaşlı kesimde aşiret her şeyden üstündür ve aşirete mensup olmak bir var olma ve statü kazanma aracıdır. Aşiretten dışlanmak toplum için büyük bir ceza sayılmakta olup aşirete mensup olmayan bir bireyin toplum içinde var olmasının mümkün olarak görülmediği tespit edilmiştir.

Toplum içinde töre kurallarının yasalara göre daha etkin olduğu görülmüştür. Bunun temel sebebinin toplumda var olan aşiret yapısı, ataerkil yapı ve feodal yapının etkisi olduğu saptanmıştır. Feodal yapı ile beraber ortaya çıkan aşiret yapısı kendi varlığını sürdürebilmek için kendine has kuralları ortaya koymuş ve bunlara uyulmasını zorunlu hale getirmiştir. Bununla beraber merkezde şehirleşme ve nüfusun heterojenleşmesi nedeniyle yasaların daha etkin olduğu kırsal kesimlerde ise; töre kurallarının halen etkinliğini koruduğu tespit edilmiştir. Bunun temel nedenlerinden biri de inanç sistemiyle kurulan bağ olduğu belirlenmiştir. Toplum töre kuralları ile inanç arasında bir bağ oluşturmuştur ve inanç kurallarına göre töre kurallarının belirlendiği fikrinin olması saptanmıştır. İnanç ve töre kuralları arasındaki bağlılığın yaşlı kesim arasında daha fazla olduğu genç kesimin ise inanç sistemi ile zıt olduğu görüşünün hâkim olduğu saptanmıştır. Genç kesimin bu düşüncesi, töre kurallarına bağlılığın ve töre kuralları hakkındaki yanlış düşünce yapısının git gide değiştiğinin göstergesidir.

2.3.1.1.3. Namus Algısı

Namus kavramıyla ilgili genel bir tanımın yapılmadığı yapılan görüşmelerde saptanmıştır. Yaşlı kesimin namusu; silah, eş, mal olarak gördüğü ve halen namusun kadın demek olduğu gözlemlenmiştir. Genç kesimin ise; bu bakış açısının dışına çıktığı, insanın kendisine karşı saygısı, edep, ahlak, vicdan gibi kavramlarla bağdaştırdıkları tespit edilmiştir. Namusun cinsellik ile sınırlandırmadığı fakat temelinde halen cinselliğin yattığı, korunması gereken en önemli şeyin olduğu

görüşünün tamamen ortadan kalmadığı gözlemlenmiştir. 2000 yılında yapılan anket çalışmalarında namusun kadının cinselliğinin toplumun uygun gördüğü biçimde yaşaması cevabının en yüksek oranda çıkması ve şuanda günümüzde de namus hakkında farklılaşma görülmesine rağmen cinselliğin tamamen silinmediği ve kadına mal edildiği görüşünün devam ettiğinin bir kanıtıdır.

Namusun sadece kadına özgü bir durum olduğu konusunda görüşmecilerin ortak bir yanıt verdiği belirlenmiştir. Namusun sadece kadına özgü bir durum olmadığı söylenmiş olup “eğer sadece kadına özgü bir durum olsa idi Hz. Yusuf’u sakındığı şey neydi?” örneği ile konu hakkındaki görüşlerini daha da pekiştirdikleri saptanmıştır. Namusun cinsiyetinin olmadığı ama bunun yanında toplumda kadına özgü bir durum gibi algılandığı belirlenmiştir. Toplum tarafında halen kadının topluma göre cinsel hayatını yaşaması bir namus göstergesi olarak geçerliliğini korumaktadır. Erkeğin namusu kadına tarafından korunmaktadır.

Kadının namus göstergesi yaşlı kesim arasında daha katı olduğu saptanmıştır. Yaşlı kesim için kadının gülmesi, sakız çiğnemesi, makyaj yapması, ortamlara girmesi bile namussuzluk göstergesi olabilmektedir. Genç kesim ise; daha çok karşı cins ile olan iletişimi, edep, ahlak, güven, sadakat olarak kabul etmiştir. Görüşmelerde göze çarpanın ise lisans mezunu iki erkek görüşmecinin kadının namus göstergesinin bekâreti ile bağlantılı olduğunu ve evlilik dışı her türlü birlikteliği namussuzluk olarak belirtmeleri olmuştur. Kadının namus göstergesinin karşı cins ile olan iletişimi olarak algılanması halen devam etmekte olduğu saptanmıştır. Toplum tarafından aktarılan düşünce yapısı tam olarak etkisini kaybetmediği gözlemlenmiştir. Eğitim olmasına rağmen kadının namus göstergesinin bekâret ile bağdaştırılmasının kültürel öğelerin nesilden nesile aktarıldığının bir kanıtıdır.

2.3.1.1.4. Aşiret Yapısı ve Toplum

Aşiret kavramını üzerinde ortak bir tanımlamaya varıldığı belirlenmiştir. Yapılan ortak tanımlamada; aşiretin birkaç ailenin ve ya akrabaların bir araya gelerek oluşturdukları bir topluluk olduğu belirlenmiştir. Aşiret, toplum içinde çok önemli bir yere sahiptir. Biz duygunun hâkim olmasını sağlamaktadır. Aşiret toplumsal düzeni sağlamakta ve topluma yön vermektedir. Aşireti olan birey toplum içinde saygı görür

ve güçlü bir birey olur. Aşiretin toplum içindeki yerini hala koruduğu tespit edilmiştir. Gücü elinde bulunduranların devamını sağlamak istedikleri bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal çatışmacı kuramdaki ortak çıkarlar, güç ve değer bu üç temel kavram bizim aşiret yapısını daha iyi anlamamızı sağlamaktadır. Aşiret yapısındaki temel amaç toplum içinde bir var oluş, statü ve üstünlük kurmadır. Bu amaçla bir araya gelen aile ve kabileler gücü elinde bulundurabilmek için ortak değerler etrafında birleşir ve bu sayede aşiret yapısına bağlılığı arttırarak yapının devamını sağlamaktadır.

2.3.1.1.5. Töre ve Namus Ölümleri

Töre ve namus ölümlerine toplum içinde olumsuz bir bakış açısının hâkim olduğu tespit edilmiştir. Görüşmeciler erkek egemenliğinden kaynaklı kadının hal ve hareketlerinden ötürü öldürülmesinin doğru olmadığını boşanma ayrılma gibi farklı yollar izlenilebileceğinin dile getirmiş oldukları saptanmıştır. Toplumsal baskının olması nedeniyle kadının ölümü ile gerçekleştiğini dile getirdikleri belirlenmiştir. Araştırmada en çok dikkati çeken 32 yaşında ön lisans mezunu erkek görüşmecinin topluma uymadığı takdirde törenin uygulanmasının gerekli olduğunu söylemesi ve 53 yaşında okur-yazar olmayan bir kadın görüşmecinin namustan ötürü öldürülmesinin haklı olduğunu savunması ve gerekirse kanı bile içilir şeklindeki açıklamaları olmuştur. Töre ve namus ölümleri genel itibarıyla haksız görülürken bunun yanında haklılığın olduğunu savunan kişilerinde olduğu belirlenmiştir. Kafa yapısının tamamen değişmeden töre ve namus cinayetlerinin ortadan kalkmayacağını bir göstergesidir.

Töre ve namus cinayetlerinin Kürt ve Araplarda daha çok görüldüğü genel kanı olarak tespit edilmiştir. Kürt ve Araplarda aşiret yapısının etkisi, kapalı toplum yapısı töre kurallarına sıkı sıkıya bir bağlılık getirmektedir. Buda işlenen cinayetlerin desteklenmesini sağlamaktadır. Bunun yanında görüşmecilerden 32 yaşında lisans mezunu olan görüşmeci etnik kökenin etkili olmadığı sadece töre kurallarına bağlılığın etkili olduğunu dile getirmiştir. Sonuç olarak aşiret yapısının etkisi ile töre ve namus cinayetleri daha çok Kürtlerde ve Araplarda görüldüğü şeklindeki görüşün hâkim olduğu tespit edilmiştir. Töre ve namus cinayetlerini tetikleyen en önemli etkenin etnik köken değil aşiret yapısı olduğu tespit edilmiştir.

Toplum tarafından namus sadece kadına atfedilen bir değerdir ve bunun korunmaması durumunda kadının öldürülmesi gerektiği çünkü kadının namusunu koruyamadığı düşüncesi tespit edilmiştir. Genel kanıya göre kadına hiçbir söz hakkı tanınmaz, kadının yanında konuşulmaz sadece uygulamada yer alır. Görüşmelerde 32 yaşında ön lisans mezunu erkek görüşmecinin kadının töre ve namus cinayetini önleyebileceği şeklindeki görüşü farklılık arz etmektedir. Kadının cinayeti engelleyebilmesinin yolu kadının yaşlı ve itibar sahibi olması gerektiğidir. Eski Türk toplumundaki hakanların eşlerinin söz sahibi olması gibi. Töre ve namus cinayetlerinde kadının öldürülen taraf olması ve aynı zamanda destekleyen taraf olması dikkat çekici bir noktadır. Bazı durumlarda kadının erkeği cinayeti işlemesi için tetiklediği tespit edilmiştir. Buda kadının hem mağdur taraf olduğunu hem de aynı zamanda azmettirici taraf olduğunu göstermektedir.

Töre ve namus cinayetlerinde eğitimin rolü kısmında; görüşmecilerin çoğunluğunun eğitimle beraber bireylerin bilinçleneceği, yanlıştan döndürülebileceği ve bu sayede töre ve namus cinayetlerinin azalacağı görüşünde olduğu tespit edilmekle beraber eğitimin etkisinin olmadığı töreye bağlılık ve kafa yapısı ile bağlantılı olduğu görüşünün olduğu da tespit edilmiştir. Törenin ve toplumun bireye olan etkisi cinayeti işleme ihtimalini arttırmaktadır. Eğitilmiş olup cinayetleri haklı gören birçok kişi var şeklindeki görüşler belirlenmiştir. Eğitim seviyesinin artmasıyla beraber bilinçlenme artmakta buda kişinin hayata bakış açısını etkilemektedir. Eğitim seviyesinin yükselmeye başlaması bu bölgede yaşanan cinayetlerin azalmasına etki ettiği tespit edilmiştir. Eğitilmiş olup töre ve namus cinayetlerini haklı gören kişilerin kafa yapısındaki aşiret yapısına bağlılık halen gücünü korumakta olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak eğitim seviyesinin artışı bilinçlenmeyi getirmiş ve bilinçlenmede töre ve namus cinayetlerinde azalmalara neden olmuştur.

Töre ve namus cinayetlerinde karar mekanizmasında aşiret yapısının etkili olduğu belirlenmiştir. Suç işlendikten sonra öncelikle aşiret büyükleri toplanır suça bakılır ve suç sabitlendikten sonra karar verilir ve uygulamaya geçilir. Aile büyüklerinden meydana gelen kurulda kızın ailesinin de bulunduğu kararın ise aşiret reisleri tarafından verildiği belirlenmiştir. Toplantıda kadınlarında bazen yer aldığı belirtilmiş olup kadının hiçbir etkisinin olmadığı da saptanmıştır. Toplantıda

cezaevinde nasıl bakılacağı, kimin öldüreceğine kadar en ince ayrıntının bile hesaplandığı belirlenmiştir.

Töre ve namus cinayetlerinde aşiret yapısının etkisinin fazla olduğu görüşmeciler tarafından dile getirildiği saptanmıştır. Töre ve namus cinayetlerinin tetikleyicisi olduğu, aşiret tarafından belirlenen kurallara uyulmadığı takdirde aşiret dışına itilme gibi uygulamaların yapıldığı bu yüzdende töre ve namus cinayetleri de dâhil olmak üzere aşiretin bütün kurallarına uyulduğu saptanmıştır. Öte yandan aşiret yapısından ziyade insanın düşüncelerinden kaynaklı olduğunu söyleyen görüşmecilerin olduğu belirlenmiştir. Aşiret yapısını meydana getirenlerinde insanın düşünce yapısı olduğu bu yüzden öncelikle düşünce yapısının değişmesi gerektiği ve töre kurallarının ortadan kaldırılması gerektiğini vurguladıkları saptanmıştır. Aşiretin ortadan kalkması için öncelikle insanın düşünce yapısının değişmesi üzerinde durulduğu belirlenmiştir.

2.3.1.1.6. Kadın Olgusu

Kadın kavramında görüşmecilerin çoğunun aynı fikirde olduğu saptanmıştır. Kadını anne, eş, arkadaş, vefakâr, erkeğin tamamlayıcısı, aile ve toplumu ayakta tutan varlık şeklinde tanımlarda bulunulduğu gözlemlenmiş olup her şeyin temeline kadının oturtulduğu tespit edilmiştir. Görüşmecilerden 30 yaşında lisans mezunu olan görüşmecinin, kadının kavgayı yöneten kişi ve her başarısız erkeğin arkasında bir kadının olması şeklindeki tanımı farklılık arz etmiştir. Kadının görevleri konusunda eve bakmak, çocuklara bakmak, aileyi ayakta tutmak, aile şerefini korumak, erkeğine hizmet etmek, iffetini koruması şeklinde dile getirildiği belirlenmiştir. Görüşmecilerden 30 yaşında lisans mezunu görüşmecinin kadınında erkek gibi eline beline ve diline sahip olması görüşü namusu kavramını sadece kadının görevi olmadığının erkeğinde aynı şekilde olması gerektirdiğini belirtmiştir. 32 yaşında lisans mezunu görüşmecinin iffetini koruması şeklindeki açıklaması namus kavramının sadece kadına mal edildiğinin göstergesi olarak belirlenmiştir. 32 yaşındaki 3 üniversite mezunu başka bir görüşmecinin ise kadının tek görevinin erkek gibi hayatını devam ettirmesi olduğunu belirtmesi kadının görevlerinde farklı görüşlerin olduğunun göstergesi olmuştur. Farklı görüşlerin erkekler tarafından söylenmesi kadınların ise halen aileyi ayakta tutmak, ev işleri yapmak gibi düşüncelerinin olması, kadınların geleneksel motiflerden

kurtulamadıklarının göstergesi olmuş özellikle kadınlar arasında bu düşüncenin farklılık arz etmediği gözlemlenmiştir.

Kadın ve erkek arasındaki farklılıklar konusunda; erkek ve kadının eşit olduğu tek farkın bedensel olduğunu savunanların yanı sıra erkeğin daha üstün olduğunu, kadının erkeğin korunmasına muhtaç olduğunu ve daha narin olduğunu belirten kadın ve erkeklerinde bulunduğu tespit edilmiştir. Görüşülen birçok kadının da erkeklerin üstünlüğünü kabul ettiği gözlemlenmiştir. Kadının narin daha merhametli olduğu ortak görüşüne sahip olduğu belirlenmiştir. 61 yaşında kadın görüşmecinin ise; kadın daha üstündür kadının yaptığı işi erkek yapamaz şeklindeki görüşü kadını üstün tutan tek görüş olduğu saptanmıştır. Kadının narin duygusal olduğu görüşü toplum tarafından bireylere aktarılmış olduğu ve eğitim alınmış dahi olsa bu düşüncenin devam ettiği yapılan görüşmelerde belirlenmiştir. Kadınların çoğunun da bunu kabul ettiği ve benimsedikleri gözlemlenmiştir.

Kadının boşanma durumu konusunda görüşmecilerin çoğunluğunun boşanma hakkının var olduğunu dile getirdikleri belirlenmiştir. 61 yaşındaki görüşmeci kendi elleriyle damadının kızını aldatması üzerine boşanma sürecini başlattığını ve kızını boşattığını dile getirmiştir. Bunun yanı sıra 3 görüşmecinin ise kadınların boşanma hakkının olmadığını söylediği saptanmıştır. 29 yaşında kadın görüşmeci kadının boşanma hakkının olmamasının sebebini toplum tarafından ayıplanmak olarak ve erkeğe verilen bir hak olarak dile getirmiştir. 32 yaşında erkek görüşmeci, kadının duygusallığından ötürü boşanma hakkının olmadığını dile getirmiştir. 53 yaşında kadın görüşmeci ise öldürülmesine sebep olduğu için ve kadının hiçbir hükmü olmamasından ötürü boşanma hakkının olmadığını dile getirmiştir. Boşanmaların kent merkezinde olduğunu fakat kırsal bölgelerde halen kadının boşanma durumunun olmadığını bunun en büyük sebebinin ise toplumsal dışlanma ve ayıplanma olduğu tespit edilmiştir. Kırsal kesimlerde aşiret yapısı ve geleneksel toplumsal yapının devam etmesi kadının boşanma gibi durumlarının hoş karşılanmamasına neden olduğu gözlemlenmiştir.

Kadınların çoğunluğunun namus kadının ve kadının kendisi için koruduğunu dile getirdikleri belirlenmiştir. 53 yaşındaki kadın görüşmeci ise namusun babasına ait olduğunu kocanın boşayabildiğini bu yüzden babadan sorulduğunu dile getirmiştir. 54 ve 32 yaşındaki erkek görüşmeciler ise kocasına ait olduğunu, 32 yaşında başka bir erkek görüşmeci ise evlenmeden önce babaya ait olduğu evlendikten sonra kocaya ait

olduğu fakat babanın etkisinin tam kaybolmadığını belirtti. 30 yaşında erkek görüşmecinin namusun topluma ait olduğu görüşü farklılık arz etmektedir. Toplumdaki her bireyin vücudun bir organı gibi olduğunu ve hepsinin birbirini etkilemesi dolayısıyla birbirlerinden mesul olduklarını ifade ettiği belirlenmiştir. Namusun halen erkeğe ait olduğu görüş yaygın bir biçimde olduğu tespit edilmiştir. Genel itibariyle kadınlar arasında namusun kadına ait olduğu görüşü hâkim olduğu erkeklerde ise geleneksel erkeğe ait görüşünün devam ettiği gözlemlenmiştir. Eğitim seviyesinin yükselmesi bazı geleneksel düşünce yargılarını değiştirmedığının göstergesi olmuştur.

2.3.1.1.7. Erkeğe Uygulanan Ceza

Töre ve namus cinayetlerinde erkeğe verilen cezanın ne olduğu konusunda erkeklerin ceza almadığı tespit edilmiştir. Bunun nedeni ise, aşiret içinde aktif rol oynamaları ve “erkektir yapar” mantığının yattığı belirlenmiştir. Sadece kaçma olayında yakalanma söz konusu olursa kadınla beraber erkekte öldürülür onun dışında herhangi bir yaptırım erkek için söz konusu olmadığı belirlendi. Töre ve namus cinayetlerinde daha çok kadının öldürüldüğü uygulayıcının erkek olduğu gözlemlenmiştir.

2.3.1.1.8. Namusu Temizleme Görevi ve Yaş

Namusu temizleme görevi daha çok küçük yaştaki bireylere verildiği belirlenmiştir. Bunun sebebi ise; merhamet duygularının az olması, beyinlerinin daha çabuk yıkanması ama en önemlisi daha az ceza almaları olarak saptanmıştır. Küçük yaşta bir akrabanın olmaması durumunda işsiz olan bireylere verilir bu yöntem ile zararın en aza indirgenmek istendiği gözlemlenmiştir.

2.3.1.1.9. Verilen Cezaların Uygulanmayışı

Ölüm kararı alınan bireyi öldürmeyen aile toplum tarafından dışlanma, kınanma, ayıplanma, namustan yoksun gibi davranılma, göç ettirilme şeklinde yaptırımlara maruz kaldığı belirlenmiş olup aşiret üyelerinin verilen cezayı muhakkak uyguladıklarının dile

getirildiği tespit edilmiştir. Aşiret yapısına karşı gelen aile yasalara karşı gelmiş gibi görülmekte ve gerekli müeyyidelerin uygulandığı gözlemlenmiştir.

2.3.1.1.10. Töre ve Namus Cinayetlerinde Kullanılan Yöntemler

Töre ve namus cinayetlerinde en çok silah ile öldürmenin yaygın olduğu bunun yanında boğma, suya atma, zehirlenme, kuyuya atma, damdan atma, taşlanma ve intihar süsü verilerek öldürülmelerin gerçekleştirildiği tespit edildi. Silah ile öldürmenin en büyük sebebinin intihar süsünün verilmesinin en kolay araç olarak kabul edilmesi olarak gözlemlenmiştir. Töre ve namus cinayetlerinde genellikle intihar süsü verilerek üstü kapatılmaya çalışılmakta ve kayıtlara da intihar olarak geçtiği belirlenmiştir.

2.3.1.1.11. Kadının Katledilme Kararının Nedenleri

Kadının katledilme kararının alınmasının nedenleri;

- 1) Evlilik dışı cinsel birliktelik
- 2) Aşiretin adını kirletmesi
- 3) Sevdiği ile kaçma
- 4) Sevgilinin olması
- 5) Tecavüze uğraması
- 6) Ailenin istediği kişi ile evlenmek istememesi
- 7) Kocadan boşanmak istemesi
- 8) İş hayatına atılmak istemesi gibi nedenler belirlenmiştir.

Yukarıda verilen nedenlerden kadının öldürülmesinde en büyük neden namusunu koruyamaması olarak belirlenmiştir. Toplumda namusun temeline kadının oturtulduğu gözlemlenmiştir.

2.3.1.1.12. Töre ve Namus Cinayetleri ve Yasalar

Töre ve namus cinayetlerinin engellenmesi için hukuk kurallarının yetersiz olduğu belirlenmiştir. Görüşmeciler var olan hukuk kurallarının aşiret yapısı yüzünden etkisiz kaldığını, işlenen cinayetlerinde intihar süsü verilerek gizlendiği, aşiretin

koyduğu töre kurallarının toplum tarafından daha çok benimsendiğini, var olan hukuk kurallarının caydırıcılığının az olduğunu dile getirdikleri belirlenmiştir. Yasaların töre ve namus cinayetlerinde caydırıcılığının yetersiz kaldığı ve aşiret yapısının etkinin halen devam ettiği gözlemlenmiştir.

2.3.1.1.13. Töre ve Namus Cinayetlerinin Engellenmesi

Töre ve namus cinayetlerini engellemek için;

- 1) Eğitim Seviyesinin artırılması
- 2) Aşiret reislerinin ve aile büyüklerinin bilinçlendirilmesi
- 3) Düşünce yapısının değiştirilmesi
- 4) Örnek olması için birkaç kişinin asılması
- 5) Devletin kadınları yasalarla koruma altına alması
- 6) Silah kullanımının azaltılması
- 7) Yasaların arttırılması, caydırıcılığının arttırılması
- 8) Dini alanda eğitim verilmesi
- 9) İslami kurallara uygun aile hayatının yaşanması
- 10) Yazılı kuralların yazısız kurallardan üstün olduğunu göstermek.

Görüşmecilerin en çok eğitim seviyesi ve bilinçlendirme üzerinde durduğu saptanmış olup eğitim seviyesinin arttırılarak bilinç düzeyinin artması sağlanacak ve eğitim beraberinde zihniyetin değişmesini getirecektir bu sayede töre ve namus cinayetlerinde azalmanın meydana geleceği belirlenmiştir.

2.3.1.2. Görüşme Formları

Görüşme 1:

M.Ç. 32 yaşında bekâr 3 üniversite bitirmiş Urfa'nın ileri gelen aşiretlerinden birine mensup. Dokuz kardeşinin en küçüğü ve babası iki evlilik yapmıştır. M.Ç.'nin kitaplarda okuduğu töre kurallarının yazısız ahlak kuralları olduğunu ifade etti. Tamamen feodal yapının kendi ideolojisini ortaya koyduğu ve ataerkil yapısını korumaya yönelik çıkardığı geri kalmış kurallar bütünü olduğu şeklinde tanımladığı

görüldü. Töre kurallarına uymanın zorunlu olduğunu ve bunun sebebinin feodal yapının devamının sağlanması açısından önem arz ettiğini dile getirdi. Kadın cinayetleri, kan davaları, intihar süsü verilen cinayetler baz alınacak olursa yöremizde töre kurallarının daha etkin olduğu görülmektedir. İnanç ve töre arasındaki bağda; inancın vicdan ile alakalı olduğu törenin ise tamamen kişiyi temizlemek adına çıkarılmış kurallar olduğunu, inanç ve töre kurallarının birbirine ters düştüğünü ve töre kurallarında vicdanın olmadığını ifade ettiği saptanmıştır. M.Ç. ye göre namus kişinin kendi vicdanıdır. Başını yastığa koyduğunda “bugünü her anlamda temiz geçirdim mi?” sorusuna verilen yanıttır. Namusun sadece bayana özgü bir durum olmadığını namusun cinsiyetten öte ahlaka, vicdana, kişiliğe yaymak gerektiğini ifade etti ve namusun cinsiyeti olmaz diyerek düşüncesini belirtti. Kadının namus göstergesinin karşı cinse göstermiş olduğu tutumlar olduğunu belirtti. M.Ç. aşiret yapısını tanımlarken yörede olmazsa olmaz olan ve birden fazla ailenin bir araya gelerek oluşturduğu bir sistem olarak tanımlamıştır. Yörede fonksiyonunun çok fazla olduğunu hatta toplum içerisinde bireylerin isimlerinden önce aşiret isimlerinin konuşulduğunu ifade etti. Töre ve namus cinayetlerinin giderek azaldığının fakat günümüzde hala devam eden toplumun kanayan yaralarından biri olduğunu ifade eden M.Ç. bunun özellikle aşiret yapısından kaynaklı olduğunu dile getirdi. Etnik kökeninde töre ve namus cinayetlerinde etkisi olduğunu belirten M.Ç. daha çok Arap etnik kökeninde yaygın olduğunu bunun temel sebebinin ise aşiret kültürünün Araplarda çok daha fazla olması ile alakalı olduğunu dile getirdi. Töre ve namus cinayetlerinde kadının baş rol oynadığını fakat söz hakkı verilmediğinin sadece uygulamada baz alındıklarını belirten M.Ç. eğitim seviyesinin artması ile bu cinayetlerin azalacağını belirtti. Töre ve namus cinayetlerinde karar mekanizmasının; anne, baba ve ailenin ileri gelenlerinin bir araya toplanarak gerçekleştirildiği fakat toplananların genelde eğitim seviyesinin düşük olduğu ve annenin sadece onaylayıcı unsur olduğunu ifade etti. Toplum içerisinde aşiret yapısının etkili olması nedeniyle töre kurallarına uyulması zorunu hale gelmektedir. Çünkü bireyler aşiret içerisindeki yerini koruyabilme çabası içerisinde olduğunu belirtti. Kadını tanımlamada M.Ç. Allah’ın yarattığı 2 eş varlıktan biri, elmanın yarısı şeklinde yorumlamış olup kadının görevleri konusunda erkeklerde olduğu gibi görevi sadece hayatını idame ettirmek olduğunu belirtti. Kadın ve erkek arasında herhangi bir farklılığın olmadığı tek farkın cinsiyet farklılığı olduğunu ifade eden M.Ç. erkeğin yaptığı her işi kadınında

yapabileceğini vurguladı. Kadının boşanma konusunda erkek ile aynı haklara sahip olduğunu nasıl ki erkek boşanabiliyorsa aynı şekilde kadında boşanabileceğini vurguladı. Kadının namusunun kadına ait olduğunu başkalarına mal edilemez olduğunu ifade etti. Töre ve namus davalarında M.Ç. erkeğe hiçbir ceza verilmediğinin bunun altında yatan sebebin ise tamamen erkektir yapar düşüncesi olduğunu vurguladı. Töre ve namus cinayetlerinde uygulama işi daha çok 18 yaşından küçüklere verilir bunun sebebi ise cezadan kurtulmak olduğunu söyledi. Töre ve namus cinayetlerinde alınan kararların yerine gelmemesi durumunda uygulamaya almayan aile ve kişi toplum tarafından dışlanır, kınanır, namustan yoksun ve erkeklik duygusunun olmaması olarak damgalanır.

Töre ve namus cinayetlerinde M.Ç. daha çok silah ile öldürme, boğma, suya atma gibi yöntemlerin kullanıldığını ifade etti ve töre ve namus cinayetleri daha çok; Kadının söz hakkının olmasını istemesi, eğitim hakkının olmasını istemesi, iş hayatına girmek istemesi, kocadan boşanmak istemesi gibi sebeplerin olduğunu dile getirdi.

M.Ç. töre ve namus cinayetlerinin önlenmesinde hukuk kurallarının yetersiz kaldığını ve caydırıcı özelliklerinin az olduğunu dile getirdi. M.Ç. töre ve namus cinayetlerini engellemek için; Eğitim seviyesinin artırılması gerektiğini, kanunların caydırıcı olması gerektiği ve ağır cezaların verilmesi gerektiğini, yazılı kuralların yazısız kuralların üzerinde olduğu bilincinin aşılması gerektiğini belirtti.

Görüşme 2:

Ş.Y. 32 yaşında muhasebe ön lisans mezunu özel bir kurumda muhasebe müdürü evli 2 çocuk babası 8 kardeşin en büyüğü Urfa'nın ileri gelen aşiretlerinden birine mensup. Ş.Y. töre kavramını halkın kendi içerisindeki kuralları, örf-adetlerine göre uymak zorunda oldukları kurallar bütünü olarak tanımlamıştır. Toplum içerisindeki düzeni sağladığına olan inanç töre kurallarına uyumu zorunlu hale getirdiğini ama bununla beraber eski önemini kaybetmeye başladığını şuanda yasaların daha etkin olduğunu belirtti. Töre ve inanç konusunda bağın bazı durumlarda uyuşması olduğunu dile getirdi. Namus kavramı kişinin kendi iradesi, kişinin kendine olan saygısı ve düzeni olarak tanımlamış ve namusun sadece bayana özgü bir kavram olmadığını dile getirmiştir. Bununla beraber kadının namus göstergesi olarak da ahlakı, terbiyesi ve

edebi olarak ifade etti. Aşiret yapısı hakkında aşiretin bir babadan ya da bir fertten ve onun çevresine akraba, eş dost ve ailenin toplanarak gelenek göreneklere bağlı bir şekilde oluşturdukları bir yapı olduğunu ve kendi bölgesinde düzeni sağlama açısından son derece önemli bir yere sahip olduğunu belirtti. Ş.Y.'nin töre ve namus cinayetleri hakkındaki görüşü ise kişi kendi iradesiyle toplum içerisinde yanlış bir eylemde bulunuyorsa törede gerekli müeyyideleri uygulamalıdır şeklinde olmuştur. Töre ve namus cinayetlerinde etnik kökeninde etkili olduğunu belirten Ş.Y. Kürt etnik kökeninde daha çok görüldüğü bunun sebebi ise büyüğe olan saygının ön planda olduğunu belirtti. Töre ve namus cinayetlerinde kadının rolünün aslında büyük olduğunu ama arka planda olduğunu belirten Ş.Y. isterse kadının ölüm kararını bile engellediğini fakat bunun içinde kadının yaşlı ve saygın olması gerektiğini vurguladı. Töre ve namus cinayetlerinde eğitimin rolü hakkında Ş.Y. düşünce farkının olduğunu ve eğitimin artması ile insanların bilinç düzeyinin artacağını ve bununla beraber yapılan yanlış davranışlardan vazgeçileceğini ifade etti. Töre ve namus cinayetlerindeki karar mekanizması büyüklerin bir araya gelerek yapılan davranış hakkında değerlendirme yapıp toplumun tepkisini çekmeyecek bir şekilde karar alınması ile gerçekleşir. Son kararı aşiret reisinin verdiğini ifade eden Ş.Y. yapılan yanlışın aşirete mal olması sebebiyle alınan kararlarda aşiretin etkisinin büyük bir öneme sahip olduğunu vurguladı. Kadını tanımlarken Ş.Y. Kadının ana olduğu görevinin ise çocuklara bakması, yuvayı çekip çevirmesi ve aileyi meydana getirmesi olarak tanımlamış ve kadın ile erkek arasındaki farkın ise erkeğin maddi olarak kadının ise manevi olarak aileye destek çıktıkları şeklinde belirtmiştir. Ş.Y. boşanma hakkında kadınında erkek gibi boşanma hakkının olduğu şiddetli geçimsizlik, eşinin yanlış hareketleri gibi nedenlerle boşanmayı talep edebileceğini ifade etti. Namus konusunda Ş.Y. kadına ait olmadığını namusun sadece erkeğe ait olduğunu belirterek namus kocasının şeklinde ifade etmiştir. Töre ve namus cinayetlerinde de erkeğe ceza verilmediğinin bunun sebebinin ise erkeğin aşiret yapısı içerisinde daha etkin rol oynamasından kaynaklandığını ifade etti. Töre ve namus cinayetleri uygulamaya konulduğunda cezayı uygulayıcı daha çok yaşı küçük olan fertten seçildiğini belirten Ş.Y. bunun sebebinin ise yaşça büyük olan ferdin merhamet duygusunun daha fazla olmasından dolayı uygulamayı gerçekleştiremediğini ifade etti. Ceza uygulamaya konulmadığı takdirde toplum tarafından dışlanma gibi bir müeyyidenin olduğunu belirtti. Ş.Y. töre

ve namus cinayetlerinde silah ile öldürme, asma, zehirleme gibi yöntemlerin sıklıkla kullanıldığını ifade etti. Töre ve namus cinayetine maruz kalan kadının namusuna laf gelecek bir hata işlemesi, sebepsiz yere evladını öldürmesi gibi sebeplerden dolayı kararın alındığını ifade eden Ş.Y. hukuk kurallarının da bu konuda yetersiz olduğunu bunun sebebinin ise aşiret reislerinin buna izin vermemesi şeklinde belirtti. Töre ve namus cinayetlerini önleme konusunda Ş.Y. eğitim seviyesinin yükseltilmesi, aşiret reisi ve aile büyüklerinin bilinçlendirilmesi gibi çalışmaların önemli bir yer teşkil edebileceğini vurguladı.

Görüşme 3:

M.Y. 29 yaşında evli iki çocuk annesi, muhasebe ön lisans mezunu 7 çocuğu olan bir ailenin çocuğu. M.Y. törenin yazılı kuralların olmadığı dönemde toplum düzenini sağlayan fakat yazılı kuralların gelmesi ile beraber hala toplum içerisinde varlığını sürdüren bir düşünce yapısı olarak tanımlamıştır. Uyulması konusunda ise toplumdaki düzeni sağladığı düşüncesinden ötürü uyulması zorunlu olarak görülmektedir. Töre kuralları ve yasaların etkili olması açısından M.Y. eğitin faktörünü ileri sürmüştür, eğitilmiş olanlar arasında yasalar daha etkin iken eğitimsiz olanlar arasında ise töre kurallarının daha etkin olduğunu belirtti. M.Y. töre ve inanç arasındaki bağlantıyı açıklarken töre ve inanç arasında ters orantının olduğunu inancı yüksek olanların dini kurallara bağlılığının daha fazla inancı düşük olanların ise töre kurallarına bağlılıklarının daha fazla olduğunu belirtti. M.Y. namusu tanımlarken ahlak kavramına değinmiştir. Namus ahlak, edep, kişinin kendi benliğine sahip çıkması olarak açıklamıştır. Namusun sadece kadına ait olmadığını eğer sadece kadına ait olan bir kavram olmuş olsa idi Hz. Yusuf'un sakındığı şeyin ne olduğunu? Sorarak ifade etti. Kadının namusunun edebi ve terbiyesi olarak açıklayan M.Y. kadının usulüne göre hareket etmesi gerektiğini vurguladı. Aşiret ve toplum içerisindeki yeri konusunda M.Y. aşiretin bir babanın soyundan itibaren kendi aralarında oluşturdıkları kişiler topluluğu ve yaptırımı kuvvetli olan bir mekanizma olarak açıklamıştır. M.Y. töre ve namus cinayetlerinde ise ölümün hiçbir haklı tarafı olmadığını ifade etti. Bu cinayetlerin aha çok Kürtler arasında daha yaygın olduğu ve bunun sebebinin Kürtlerin değerlerine daha çok bağlı olmasından kaynaklandığını ifade etti. Kadının bu

cinayetlerdeki rolünün ise başrol olduğunu ve her zaman suçlu olan taraf olarak belirten M.Y. eğitilmiş olan bireyler arasında yaptırımın daha az olduğunu dile getirdi. M.Y. töre ve namus cinayetlerinde karar mekanizmasının aile büyüklerinin ve aşiret reislerinin rol aldığını ve aşiret yapısının ise yaptırımları daha güçlü kıldığını belirtti. M.Y. kadını ve kadının görevleri hakkında; kadın aileyi ve toplumu ayakta tutan birey olduğunu görevlerinin ise aileyi bir arada tutmak, ailenin saygınlığını şerefini üstlenmek olduğunu dile getirdikten sonra kadın ile erkek arasında tek farkın bedensel olduğunu ve bununla beraber erkeğin mantığı ile hareket ettiğini kadının ise duyguları ile ifade ettiğini vurguladı. M.Y. kadının da erkek gibi boşanma hakkının olduğunu eşinin namussuzluğu ve şiddetli geçimsizlik durumlarında kadınında erkek gibi boşanmayı isteyebilme gibi bir durumu olduğunu ifade etti. M.Y. kadının namusunun kadına ait olduğunu ifade ettikten sonra töre ve namus konusunda erkeğe hiçbir ceza verilmediğini bunun altında yatan sebebin ise erkektir yapar mantığının bulunmasından kaynaklandığını ifade etti. Töre ve namus cinayetlerinde suçu işleme görevi daha çok küçük yaşta olanlara verildiğini ifade eden M.Y. bunun sebebinin ise küçük yaşta ceza ehliyetine bağlı olarak ceza almaları veya hiç almamalarından kaynaklanmaktadır. M.Y. aşiretin karar verdiği karara uymayan aile ve bireyin toplum tarafından dışlandığını ve bununla beraber aşiretin diğer üyeleri tarafından cezanın uygulamaya konulduğunu ifade etti. M.Y. töre ve namus cinayetlerinde daha çok silahla öldürmenin yaygın olduğunu ve tecavüz, aşık olma, evlilik dışı beraberlik durumlarında işlendiğini ifade etti. M.Y. töre ve namus cinayetlerinde caydırma konusunda hukuk kurallarımızın yetersiz kaldığını özellikle uygulamada yeterince özen gösterilmediğini dile getirdi. Bunların önlenmesi için kafa yapısının değişmesi, eğitim seviyesinin yükselmesi ve aile büyüklerinin bilinçlendirilmesi gerektiğini vurguladı.

Görüşme 4:

M.M. 54 yaşında Siverekli 6 kardeşin en büyüğü. 8 çocuk annesi okuma yazma yok. M.M. töre kurallarının aşiretten kaynaklı olduğunu ve bununda ölüm olduğunu dile getirdi. Yani; töre=aşiret=ölümdür. M.Y. bireylerin aşiret içinde yaşamış olduklarından ötürü töre kurallarına uymak zorunda olduklarını uymadıkları takdirde toplum tarafından dışlandıklarını ifade etti. Aşiret yapısı aynı zamanda töre kurallarını

toplum içerisinde daha etkin hale getirmektedir. Töre kuralları ile inanç arasında bağlantı olduğunu dile getiren M.Y. töre kuralları inanca bağlı olarak ortaya atıldığını ifade etti. M.Y. insan namusu için yaşar ve namusta bireyin malı, eşi ve silahıdır. Eskiden kız verilmeden önce silah alınması gerekirdi. Silah olmadan kız verilmezdi. Silahta kızın dayısına alınırdı. M.Y. namusun sadece bayana özgü olmadığı ifade ettikten sonra kadının namusunun çok gezmek, gülmek, her ortama girmek ile bağlantılı olduğunu ifade etti. Aşiret yapısının bir aile ve akrabalarından meydana gelen bir topluluk olarak belirten M.Y. toplum içerisinde düzeni sağladığını ama insan bilinçli olursa aslında aşirete gerek kalmayacağını ile getirdi. M.Y. töre ve namus ölümlerini haklı bulduğunu namustan ötürü yapılan ölümlerin hiçbir şekilde hor görmediğini hatta gerekirse kanının bile içilebileceğini ifade etti. Bu cinayetlerin daha çok Kürt ve Arap ailelerinde görüldüğünü ve bu ölümlerde kadının hep arka planda olduğunu karara boyun eğmek zorunda olduğunu belirtti. Töre namus cinayetlerinin eğitimsizlikten kaynaklandığını eğitim arttıkça azalacağını ifade eden M.Y. bu cinayetlerde karar mekanizması erkeklerdir erkekler toplanır aşiret reisleri ile konuşulur ve karar verilir bu mekanizmada anne bazen yer alabiliyor ama tamamiyle etkisiz eleman olarak kaldığını belirtti. M.Y. töre ve namus cinayetlerinin kökeninde aşiret yapısının yattığını aşiret yapısının olmaması durumunda bu ölümlerin gerçekleşmeyeceğini belirtti. Kadın M.Y. için erkeğin eşidir, görevleri ise ev işleri, çocuklara bakmak, yuvayı kurmak olduğunu ifade etti. Bununla beraber kadın ile erkek arasında farklılıklarda erkeğin güçlü olduğunu kadının zavallı olduğunu güçsüz olduğunu dile getirdi. M.Y. toplum içerisinde kadının boşanma hakkının olmadığını boşanma gibi bir durumda öldürüldüğünü öldürülme bile perişan olduğunu hükmün sadece erkekte olduğunu belirtti. M.Y. kadının namusunun baba tarafında olduğunu kadın evlendikten sonra kocasının hakimiyeti altına geçer ama yine de babanın sorumluluğu bitmez şeklinde ifade etti. M.Y. töre ve namus cinayetlerinde erkeğe de ceza verilebileceğini ifade etti. Karar verilirken kadının suçsuz olması durumunda ölüm cezası erkeğe verilir şeklinde belirtti. Töre ve namus cinayetlerinde uygulamanın gerçekleşmesi daha çok küçük yaşta olanlara verildiğini ifade eden M.Y. bunun sebebinin çok fazla ceza almamasından kaynaklandığını şeklinde belirtti. M.Y. verilen kararın uygulamaya konulması gerektiğinin konulmadığı takdirde bütün ailenin bu cezaya maruz kaldığını bunun sebebinin ise töre karşı geldiklerinden ötürü olduğunu belirtti. Töre ve namus

cinayetlerinde en çok kullanılan yöntemin ise silah ile öldürme şeklinde olduğunu ifade etti. Bir kadının öldürülme kararının alınmasının en büyük sebebinin namus olduğunu belirten M.Y. bunu engellemek için hukuk kurallarının yetersiz olduğunu ölüm gerçekleşikten sonra önlem alınmaya çalışıldığını ifade etti. Töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi için eğitim seviyesinin yükseltilmesi gerektiğini belirten M.Y. eğitim seviyesinin yükseltilmeden bu ölümlerin önüne geçilmesinin imkansız olduğunu ifade etti.

Görüşme 5:

A.T. 54 yaşında ailenin tek çocuğu Urfalı 8 çocuk babası ilkokul mezunu komisyonculuk yapıyor. A.T. töre kavramının aşiret ile aynı olduğunu ifade etti ve aşiretin koyduğu kurallar olduğu içinde uyulmasının zorunlu olduğunu bu yapının ağır basması nedeniyle de yasalardan daha etkin olduğunu belirtti. A.T. töre kurallarının inançlardan bağımsız olmadığını hatta inanç ile uyumlu olduğunu ifade etti. A.T. namusu bireyin eşi ve malı olarak tanımlamış ve hem erkek hem de bayanda bulunan bir kavram olduğunu ifade etti. Kadının namusu şerefidir dedikten sonra kadın şerefli ise namusludur şeklinde ifade etti. A.T. aşiretin bir topluluk olduğunu ve akrabalarından meydana gelen bir sistem olduğunu ifade etti. Aşiret yapısının getirdiği töre ve namus cinayetlerinin zorluk içerisinde gerçekleştirildiği için haksızlık olarak gördüğünü ifade eden A.T. Kürtlerde ve Araplarda daha çok görüldüğünü bunun sebebinin ise aşiret yapısı olduğunu ifade etti. Bu ölümlerde kadının genelde mağdur durumda olduğunu ve her zaman öldürülen tarafta bulunduğunu ifade eden A.T. eğitim seviyesinin artması ile bu ölümlerin azalacağını belirtti. A.T. karar mekanizmasının yaşlı insanların bir araya gelerek suçu inceleyip daha sonra suçun kesinlik kazanmasından sonra karar verilir ve uygulamaya geçilir bunda en büyük etken ise aşiret yapısının etkisi olduğunu belirtti. A.T. kadın=kocasının eşi şeklinde ifade ettikten sonra görevlerinin evine bakmak olduğunu, yuvasına sahip çıkmak olduğunu belirtti. Kadın ve erkeğin eşit olduğunu belirten A.T. dinen eşit olmadığını ifade etti. Kadının özgürlük alanının kısıtlı olduğunu erkeğin özgürlüğün kısıt olmadığını aradaki fark olduğunu belirten A.T. kadının boşanma hakkının olduğunu ifade etti. Kadının namusunun kocasına ait olduğunu savunan A.T. töre ve namus cinayetlerinde erkeğe ceza verilmediğinin sadece bayana

ceza veriliğini ifade etti. Bu cinayetleri uygulanması daha çok yaşı büyük olana verildiğini zaten yaşayıp göreceğini görmüş mantığından hareket edildiğini ifade etti. Törenin verdiği karara uyulmaması durumunda barışmalarında olabileceğini belirten A.T. bu ölümlerin daha çok silah ile gerçekleştiğini ifade etti. A.T. kadının öldürülmesinin sebebi zina olduğunu ve zina yapmaz ise öldürülmeyeceğini ifade etti. A.T. töre ve namus cinayetlerini önlenmesinde yetersiz kaldığını hukuk kuralları yerine daha çok aşiret kurallarının geçerli olduğunu ifade etti. A.T. töre ve namus cinayetlerinin önlenemeyeceğini böyle gelmiş böyle gidecek şeklinde ifade etti.

Görüşme 6:

E.T. 30 yaşında Urfalı evli bir çocuk babası. 6 yıldır diş hekimliği yapmakta. 2 kardeşli bir ailenin en büyük çocuğu.

E.T. töre kavramını alışkanlık olarak belirttikten sonra padişahlık sistemi gibi kuşaktan kuşağa aktarılan ve toplumun cehaleti ile günümüze kadar varlığını sürdürmüş alışkanlıktan ibaret olduğunu ifade etti. E.T. kısacası, Töre=Alışkanlıklar şeklinde belirtmiştir. E.T. töre kurallarının ailenin kuşaktan kuşağa aktarması sonucu çocukluktan itibaren empoze edildiği için uyulması zorunlu hale gelmiştir şeklinde ifade etti. E.T. toplum içerisinde töre kurallarının daha çok etkin olduğunu bunun temelinde ise cehaletin yattığını eğitim seviyesinin yükselmiş olmasına karşın toplumun hala töre kurallarının etkisinden kurtulamadığı ifade etti. E.T. töre kuralları ve inanç arasında herhangi bir bağlantının olmadığını yapılanlar ile yaşananların örtüşmediğini dile getirdi. E.T. namus kavramının kişinin hayat görüşü, felsefesi olarak tanımlarken toplumumuzda namusun sadece cinsellik ile algılandığını ve namusun kadın ve erkekte olan bir olgu olduğunu birbirlerinden ayrı noktaları bulunduğunu kadınlarda daha çok cinsellik ile özdeşleştiğini ifade etti. E.T. kadının namusunun ne başörtüsü, ne mini eteği, nede pantolonudur karşı cinsle konuşma, adabı ile iletişimidir şeklinde ifade etti. E.T. aşiret sülale, akraba birliği, kendi kendilerine kurmuş oldukları bir cumhuriyet olduğunu ve toplumsal düzeni ve ilişkileri sağlayan ve yön veren bir yapısının olduğunu ifade etti. E.T. töre ve namus cinayetlerinin erkek egemen toplumun getirdiği bir uygulama olduğunu ve daha çok kadının hal ve hareketleri temel alınarak işlenen bir vahşet olduğunu ifade etti. Bu ölümlerin daha çok Kürt ve Araplarda görüldüğünü

ve bunun sebebinin aşiret yapısı olduğunu ifade eden E.T. kadının hiçbir etkisinin olmadığını, zayıf halka olduğunu ve her zaman kurban olan taraf olduğunu belirtti. E.T. töre ve namus cinayetlerinde eğitilmiş olmanın hiçbir etkisi olmadığını eğitilmiş olmasına rağmen töre illetinin kafasından atmayan bireylerin var olduğunu ifade etti. Töre ve namus cinayetlerinde aşiret yapısının etkisinin olduğunu ve karar mekanizmasının ise aşiret büyüklerini bir araya gelmesi ile işlediğini ifade etti. E.T. kadını tanımlarken kavgayı yöneten kişi olduğunu ifade ettikten sonra her başarılı erkeğin arkasında bir adın var mıdır bilemem ama her başarısız erkeğin arkasında kadın vardır şeklinde belirtti. Kadının görevlerinin erkeği toparlamak, aileyi ayakta tutmak olduğunu ifade etti. E.T. kadın ve erkeğin eşit olmadığını kadının erkeğe göre gereksiz ayrımcı olduğunu, fitrat olarakta ayrı olduklarını, erkek ilişkilerinin kadın ilişkilerinden daha iyi olduğunu ifade etti. E.T. kadının boşanma hakkının kırsal kesim ve şehir merkezlerinde farklılaştığını belirtti. Kırsal kesimlerde toplum baskısından ötürü hala olmadığını ama buna karşılık şehir merkezlerinde boşanma hakkının olduğunu bunun sebebinin ise şehirleşmenin etkisi olduğunu ifade etti. Kadının namusunun evlenmeden önce babasına ait olduğunu evlendikten sonra kocaya ait olduğunu ama babadan tamamiyle kopmadığını ifade eden E.T. töre ve namus cinayetlerinde erkeğe hiçbir cezanın verilmediğini ifade etti. Töre ve namus cinayetlerinde alınan kararın uygulamasında daha çok küçük yaşlardaki bireylere verildiğini belirten E.T. bunun sebebinin küçük yaşta yönlendirilmeye daha müsait olduklarının beyinlerinin yıkanmasının daha çabuk olduğunu ifade etti. E.T. alınan kararı uygulamayan birey veya ailenin aşirete karşı geldikleri için komple ortadan kaldırıldıklarını belirtti. Töre ve namus cinayetlerinde en çok uygulanan yöntemin silahla öldürme olduğunu belirten E.T. kararın alınmasının sebeplerinin ise namusunu koruyamadığının düşünülmesi, ailenin istediği kişi ile evlenmemesi olarak ifade etti. E.T. bu uygulamaları engellemek için hukuk kurallarında yeterli derecede kuralların olduğunu fakat uygulamada yetersiz kaldığını bunun sebebinin ise aşiret yapısının her tarafı sarmış olduğu şeklinde ifade etti. E.T. bu uygulamaların önüne geçilmesi için eğitimin tek başına yetersiz olduğunu eğitimin yanında İslamiyet'in hayata geçirilmesi ve kafa yapısının değiştirilmesi gerektiğini vurguladı.

Görüşme 7:

S.Ç. 32 yaşında Siverekli evli 2 çocuk babası. 3 yıl imamlık yapmış şuanda ilahiyat fakültesinde öğretim görevlisi.

S.Ç. töre kavramını toplumların bir araya gelerek kendi aralarında kurallattıkları sistem olarak ifade etti. Töre kurallarına uyulmasının zorunluluğu toplum tarafından dışlanma korkusu nedeniyle gerçekleştiğini ifade eden S.Ç. töre kurallarının kırsal kesimlerde daha çok etkin olduğunu şehir merkezinde yasaların daha etkin olduğunu belirtti. S.Ç. töre kuralları ile inanç arasında bağlantının olduğunu töre kurallarının zaman içinde inançsallaştırıldığını inancın töreyi etkilemesi gerektiği yerde törenin inancı etkilediğini ifade etti. S.Ç. namus kavramının insanın en değer verdiği şeyi koruma içgüdüğü şeklinde ifade etti. Namus kavramının hem erkekte hem kadında var olan bir değer olduğunu belirten S.Ç. toplum içerisinde daha çok kadına atfedildiğini belirtmiştir. S.Ç. namus göstergesi olarak evlilik dışı her türlü beraberlik, toplumun örfüne uygun olmayan her türlü davranış, kadının bekâreti, mahremiyetine uygun olmayan her türlü davranış olarak ifade etti. S.Ç. aşireti ailelerin bir araya gelerek oluşturdukları yapı olarak ifade etti. Kan bağı ile oluşur kan bağı duygusu ise milliyetçilik duygusunun oluşmasına sebep olmaktadır ve buda belli bir süreden sonra güç gösterine dönüşmektedir şeklinde belirtti. S.Ç. töre ve namus cinayetleri hakkında öncesinde bazı tedbirlerin alınması gerektiğini, haklılık payının olmadığını, yasalara uyulması durumunda bunların gerçekleşmeyeceğini ifade etti. S.Ç. etnik kökenin töre ve namus cinayetlerinde etkisinin olmadığını en büyük etinin töre kurallarına bağlılık olduğunu ifade etti. Töre ve namus ölümlerinde kadının her zaman mağdur taraf olduğunu bunun sebebinin ise namusun kadına atfedilmesi olduğunu belirtti. S.Ç. eğitilmiş olmanın töre ve namus cinayetlerinde pekte etkili olmadığını özellikle toplumun etkisinin fazla olduğunu belirtti. S.Ç. karar mekanizmasında aşiret büyüklerinin bir araya geldiğini ve suçu sabit görüldükten sonra ölüm kararının verilmesiyle gerçekleştiğini ve kızın ailesinin pekte önemli olmadığını önemli olan aşiret büyüklerinin kararının olduğunu ifade etti. S.Ç. aşiret yapısının töre ve namus cinayetlerinde pekte etkili olmadığını töre kurallarının daha etkili olduğunu aşiretin kalkması yerine töre kurallarının ortadan kalkması ile ancak töre ve namus cinayetlerin ortadan kalkabileceğini ifade etti. S.Ç. kadını Allah'ın yarattığı bir insandır şeklinde

tanımladıktan sonra kadın ve erkeği birbirine muhtaç olarak yaratmıştır şeklinde belirtti. Görevlerinin ise; ailesine sahip çıkması, kocasının istemediği şeyleri yapmaması, iffetini koruması şeklinde ifade etti. Kadın ve erkek arasındaki farklılıklarda; erkeğin daha güçlü olduğunu, kadının daha duygusal olduğunu, kadının daha merhametli olduğunu ve olaylara daha dar açıdan baktığını kandırılmaya müsait bir yapısının olduğunu belirten S.Ç. kadının boşanma hakkının olmadığını bunun sebebinin ise duygusallığının ve ani hareketlerinin olmasından kaynaklandığını belirtti. S.Ç. kadının namusunun önce babasına ait olduğunu evlendikten sonra kocasına ait olduğunu bunun sebebinin ise dışarıya karşı korunması gerektiğini ifade etti. S.Ç. töre ve namus cinayetlerinde erkeğe de ceza verildiğini fakat bunun çok nadir olduğunu ve verilen cezanın ölüm olduğunu ve bu cezanın daha çok beraber kaçanlar için verildiğini belirtti. S.Ç. töre ve namus cinayetlerinde uygulama görevi daha çok küçük yaşta olanlara verildiğini bunun sebebinin daha az ceza almaları olduğunu böyle bir durumun olmamasına karşın işsiz olana verildiğini ifade etti. Alınan kararın yerine getirilmemesi durumunda toplumsal baskı uygulanarak uygulama görevi başkasına verildiğini ifade eden S.Ç. uygulamanın daha çok silah ile gerçekleştirildiğini bunun sebebinin diğer uygulamaların namusu temizlemediğini ifade etti. Ölüm kararının alınmasının en büyük sebebi namusun kirlenmesi olarak belirten S.Ç. hukuk kurallarımızın bu konuda yetersiz olduğunu caydırıcı özelliklerinin az olduğu belirtti. Töre ve namus cinayetlerinin engellenmesi için ailenin bilinçlendirilmesi, evlilik yaşının büyütülmesi, ailenin manevi yapısının anlatılması, İslami kurallara uygun bir aile hayatının yaşanmasını sağlama şeklinde önlemler alınabileceğini ifade etti.

Görüşme 8:

H.T. 30 yaşında Sulu evli bir çocuk babası 6 kardeşin en küçüğü. Din kültürü öğretmeni. Orta çapta bir aşiretin üyesi. H.T. töre kurallarını güçlülerin kendi çıkarlarını korumak için uydurdukları kurallar bütünü olarak belirttikten sonra aşiretin ve aşiret gücünün devamlılığını sağlamak için uyulması gerektiğini ve töre kurallarının toplum içerisinde daha etkin olduğunu bunun sebebinin ise aşiret yapısı ve feodalitenin etkisi olduğunu ifade etti. H.T. töre kurallarının inanç kurallarının bozulmuş hali olduğunu ve aşiretin kendisine göre yorumladığı halidir şeklinde ifade etti. H.T.

namusun Allah'ın erkek ve kadına koymuş olduğu bir örtü olduğunu ve sadece bayana özgü olmadığını ifade etti. Kadının namus göstergesinin hayası, bekareti, konuşması, hal ve hareketleri olduğunu belirten H.T. aşiret ile ilgili güçlü olan insanların çıkarları uğruna bir araya gelmesi şeklinde ifade etti. Daha çok kırsal kesimlerde okuma yazmanın, dini inancın az olduğu yerlerde kanun koyucu ve hüküm koyan organ olduğunu belirten H.T. töre ve namus ölümlerinin sadece kadınlara uygulanan bir sistem olduğunu ve Kürtler de daha fazla görüldüğünü bunun sebebinin ise kapalı bir toplum yapısının olmasından kaynaklandığını ifade etti. Töre ve namus cinayetlerinde kadının daima suçlu olan taraf olduğunu belirten H.T. bu konuda eğitimin etkisinin olmadığını törenin her zaman üstün olduğunu ifade etti. H.T. karar mekanizmasında kadının daima suçlu olduğunu ve aşiret liderlerinin bir araya gelerek hüküm koyduğunu daha sonra bir fedai seçilerek verilen hükmün uygulamaya geçirildiğini ifade etti. Töre ve namus cinayetlerinde aşiret yapısının etkisini açıklayan H.T. aşiretin kendi değerlerinden asla vazgeçmediğinin koymuş olduğu normların asla değişmeyeceğinin göstergesi olduğunu ifade etti. Kadın; Hz. Peygamberden önce diri diri toprağa gömülen ancak onunla birlikte değeri yükseltip baş tacı edilen erkeğin eksik olan tarafını tamamlaması için yaratılan varlık olarak tanımlayan H.T. kadının görevinin erkekte olduğu gibi eline, beline ve diline sahip olması şeklinde ifade etti. Kadın ve erkek arasındaki farklılıklar ise; Allah'ın kadını narin bir varlık olarak yaratmış erkeği de onu koruyup kollayacak şekilde yaratmıştır. Kadın yapısı gereği korunmaya ihtiyaç duyar erkek ise korumaya ihtiyaç duyar şeklinde ifade etti. H.T. boşanma hakkının dinen kadında da var olduğunu dile getirdi. Namusun topluma ait olduğunu belirten H.T. toplumdaki her birey bir vücudun organı gibi birbirine bağlı olduğu için hepsi birbirinden mesuldür şeklinde ifade etti. Töre ve namus cinayetlerinde güçlü olan erkeğe ceza verilmeyeceğini belirten H.T. töre ve namus cinayetlerinde uygulamanın daha çok 18 yaş altı kişilere verildiğinin bunun sebebinin ise daha az ceza almaları olduğunu ifade etti. H.T. aşiretin aldığı kararı uygulamayan birey veya aile toplum tarafında dışlanmaya maruz kaldığını ve bunun sonucunda göç etmeye zorlandığını belirtti. Namusun temizlenmesinde daha çok silahın kullanıldığını belirten H.T. namus, evlilik dışı birliktelikler kadının katledilmesinde etkin rol oynadığını ifade etti. Hukuk kurallarımızda töre ve namus cinayetlerinin engellenmesi için yeterli yasaların

olmadığını belirten H.T. bu uygulamanın engellenmesi için dini eğitimin verilmesi gerektiğini ifade etti.

Görüşme 9:

N.Ş. 29 yaşında evli bir çocuk annesi Suruçlu 11 kardeş. İlahiyat öğrencisi. N.Ş. töre kurallarının yaşanılan toplumda erkekler tarafından konulan kurallar olduğunu ve uyulmasının zorunlu olduğunun uyulmadığı takdirde cezalandırmaların olduğu toplum tarafından dışlanıldığını ifade etti. Töre kurallarının toplum içerisinde daha etkin rol oynadığını belirten N.Ş. inançlarında töreye göre şekillendiğini ifade etti. N.Ş. namusu kadının ve erkeğin kendini bedensel olarak koruması şeklinde tanımlarken hem erkekte hem de kadında var olan bir olgu olduğunu fakat bunun yanında toplum içerisinde sadece bayana atfedildiğini ifade etti. Kadının namus göstergesinin giyim kuşamının ve karşı cinse olan hal ve hareketleri olduğunu belirtti. N.Ş. aşiretin ailelerin bir araya gelerek oluşturdukları topluluk olduğunu ve toplumsal düzeni sağladığını ifade etti. Töre ve namus cinayetlerini yanlış bulan N.Ş. kadının her zaman suçlu olduğunu belirtti ve Kürtlerde daha çok görüldüğünü bunun sebebinin ise aşiret yapısının daha fazla etkin olduğunu ifade etti. N.Ş: töre ve namus cinayetlerinde rolünün kurban olduğunu, eğitimin bunu değiştiremeyeceğini kafa yapısının değişmesi gerektiğini ifade etti. N.Ş. töre ve namus cinayetlerinde karar mekanizmasının aile büyükleri ve aşiretin önde gelenleri tarafından oluşturulduğunu bira araya gelerek suçu sabitleştirdikten sonra uygulamaya geçirildiğini belirtti. N.Ş. töre ve namus cinayetlerinde aşiret yapısının tamamiyle etkili olduğunu aşiretin olmaması durumunda bunun ortadan kalkacağını ifade etti. Kadın erkeğin tamamlayıcısı ve annedir şeklinde ifade eden N.Ş. görevlerinin çocuklara bakmak, evine bakmak, kocaya hizmet etmek olduğunu ifade etti. Erkek ile kadın arasında farklılıkların; erkeğin daha güçlü olduğu, kadının daha merhametli olduğu, kadının narin ve daha uysal olduğunu belirten N.Ş. kadının boşanma gibi bir hakkının olmadığı bu hakkın sadece erkeğe verildiğinin bunun yanında boşandıktan sonra kadının uğradığı toplumsal baskıdan ötürü kadının boşanmadığını ifade etti. N.Ş. namusun kadına ait olduğunu ama toplumun babaya ve evlendikten sonra kocaya ait olduğunu belirtti. Töre ve namus cinayetlerinde erkeğe çok nadir ceza verildiğini genelde kadına ceza verildiğini ifade eden N.Ş. verilen cezaların uygulanması içinde

daha çok 18 yaş altı bireylerin seçildiğinin bunun sebebinin ise merhametlerinin az olması, beyin yıkanmasının daha kolay olması şeklinde ifade etti. Aşiretin verdiği kararı uygulamayan birey ve aile toplum tarafından dışlanma ve mal varlığına el konulma şeklinde yaptırımlarla karşılaştığını ifade eden N.Ş. uygulamada boğdurma, kuyuya atma, taşlama gibi yöntemlerin kullanıldığını ifade etti. N.Ş. bir kadının ölüm kararının alınmasının en büyük sebebi namusunun kirlenmesi olarak belirttikten sonra hukuk kurallarında cinayetleri önlemek için yeterli kanunların bulunmadığını ifade etti. N.Ş. Töre ve namus cinayetlerini önlemek için dini anlamda eğitim, kafa yapısının değişmesi, eğitilmiş insanların artması gibi tedbirlerin alınması gerektiğini ifade etti.

Görüşme 10:

M.E. 28 yaşında Urfalı evli bir çocuk annesi 5 kardeşin en büyüğü lisans mezunu ev hanımı. M.E. töre kavramını cahillik, insanların kendi kafalarına göre uydurdukları kurallar bütünü olarak tanımlarken uyulmasının zorunlu olduğunu çünkü toplum tarafından baskıya maruz kaldığını ifade etti. Toplum içerisinde töre kuralları yasalardan daha etkindir çünkü ataerkil bir toplum yapısı ve biz bilincinin hakim olmasından kaynaklanmaktadır şeklinde ifade eden M.Y. toplumun töre kurallarını inanç kuralları gibi algıladıklarını ifade etti. M.Y. namus kavramının net bir tanımının ve ölçütünün olmadığını bununla beraber toplum içerisinde cinsellikle ilişkilendirildiğini ifade etti. Namusun sadece kadına ait olmadığını belirten M.Y. kadının namus göstergesinin dürüst olması, sadık olması, güven vermesi gibi birçok kavram ile ilişkilendirilebileceğini ifade etti. M.Y. aşiretin cahil insanların oluşturduğu en yaşlı olan kişinin yönettiği topluluk olarak ifade etti. Hepsinin kendine göre kurallarının var olduğunu ve toplum içerisinde eski önemini kaybettiğini belirten M.Y. töre ve namus cinayetlerinin de aşiret yapısı gibi cahillikten kaynaklandığını ve kadına uygulanan bir haksızlık olduğunu ifade etti. M.Y. töre ve namus cinayetlerinin daha çok kürtlerde görüldüğünü bunun sebebinin aşiret yapısı olduğunu belirtti. Kadının ise hep boyun eğen taraf ve mağdur olan kişi olduğunu ifade etti. M.Y. eğitilmiş olmanın töre ve namus cinayetlerinde etkili olduğunu eğitim ile bazı değişimlerin gerçekleştiğini ifade etti. Karar mekanizmasının aşiret büyüklerinin toplanıp karar alması ile işlediğini belirten M.Y. aşiret yapısının etkisinden ziyade insanların töre ve namus cinayetlerinde

etkili olduğunu çünkü aşireti meydana getirenlerin insanlar olduğunu dile getirdi. M.Y. Kadın, hem anne, hem eş, hem arkadaş, evini ve dünyayı yöneten varlıktır şeklinde tanımladıktan sonra görevlerinin bütün her şeyi yönetmek olduğunu, her şeyin merkezinde olmaları, her şeyi yönlendirmek olduğunu ifade etti. İnsanlığı yetiştiren kadındır diyen M.Y. eğer toplum bozursa bunun nedeni yine kadındır şeklinde ifade etti. M.Y. kadın ve erkek arasındaki farkları kadının daha duygusal olduğu, daha vefakâr, hem eşini hem çocuğunu hem aileyi idare eden yapısı olduğunu erkeğin mantıken düşünen, empatiden yoksun, vefası olmayan şeklinde ifade etti. Eskiden kadının boşanma hakkının olmadığı bunun sebebinin toplum içerisinde dul damgasını yemekten çekindikleri için olduğunu belirten M.Y. bunun artık kalktığının kadında boşanma hakkının olduğunu ifade etti. M.Y. namusun kadına ait olduğunu ve korumanında tamamiyle kadına ait olacağını ifade etti. Töre ve namus cinayetlerinde erkeklere herhangi bir ceza verilmediğini dile getiren M.Y. kadını öldürme görevinin 18 yaş altındaki bireylere verildiğini bunun sebebinin ise daha az ceza almalarından kaynaklandığını ifade etti. M.Y. töre ve namus cinayetlerinde en çok kullanılan yöntemin silah olduğunu belirtti. Kadının ölüm kararının alınmasında kaçma, sevgilisinin olması gibi etmenlerin rol oynadığını belirten M.Y. hukuk kurallarının bu konuda yetersiz kaldığını ifade etti. Töre ve namus cinayetlerinin engellenmesi için; silah kullanımının yasaklanması, yasaların arttırılması, zihniyetin değişmesi, eğitim seviyesinin yükseltilmesi gibi tedbirlerin alınması gerektiğini ifade eden M.Y. eğitimin tek başına yeterli olmayacağını belirtti.

Görüşme 11:

S.M. 61 yaşında 9 kardeşten ortancası Şanlıurfa'nın ileri gelen aşiretlerinden evli 4 çocuk annesi okur-yazar değil. S.M. töre kavramının toplum içinde var olan sert kurallar olarak tanımlamıştır. İnsanların kafa yapılarından ötürü töre kurallarına körü körüne bağlılık söz konusu olup aşiret yapısından ötürü töre kuralları yasalardan daha üstün konumda olduğunu belirtti. Töre ve inanç arasında bir bağlantı olmadığını söyleyen S.M. inanç ile bir bağlantı olması durumunda ölümlerin gerçekleşmeyeceğini belirtti. S.M. namus kavramının hırsızlık, sapıklık, sözünde durmamak, elin parasını yemek olarak tanımlamış olup namusun hem erkeğe hem kadına ait olduğunu

belirtmiştir. Bununla beraber kadının namus göstergesinin sakız çiğnemesi, sokakta gülmesi, giyimi, makyajı olarak ifade etti. Aşiret yapısı hakkında ailelerin bir araya gelmeleri ile oluşan topluluk olarak tanımlamış ve toplum içinde var olmanın yolu aşiretten geçtiğini dile getirmiştir. S.M.'nin töre ve namus ölümleri hakkındaki görüşü ise öldürmenin bir vahşet olduğu hiçbir haklılık payının olmadığıdır. Öldürme yerine boşanma gerçekleştirilebilir. Allah'ın verdiği canı ancak Allah alır düşüncesi ile ölümlerin haksızlığını belirtti. Töre ve namus cinayetlerinin daha çok Kürt ve Araplarda görüldüğünü ifade eden S.M. töre ve namus cinayetlerinde kadınların akli kısa olduğu düşüncesiyle sadece öldürülen taraf olduğunu dile getirdi. Eğitim artmasıyla töre ve namus cinayetlerinin azalabileceğini dile getiren S.M. karar mekanizmasının aşiret üyelerinden meydana geldiğini söyledi. Toplanan aşiret üyeleri her şeyi planlar gerekirse hâkime bile para verildiğini hapishanedeki koşulları bile belirlenip cinayetin işlendiğini belirtti. S.M. töre cinayetlerinde aşiret yapısından ziyade insanların düşünce yapısından kaynaklandığını ifade etti. Aşiret yapısının var olması bile tamamiyle insanların düşünce yapısı ile ilgili olduğunu ifade etti. Kadını tanımlarken S.M. kadının eş ve anne olduğunu ve yemeği pişirme, evine bakma, çocuğunu büyütme gibi görevlerinin olduğunu belirtti. Kadın ile erkek arasındaki fark konusunda ise kadının her şey olduğunu kadının olmaması durumunda erkeğin hiçbir şey ifade etmediğini, kadının yapabileceği işlerin erkeklerin yapamayacağını ama erkeğin yapacağı işlerin kadının yapabileceğini dile getiren S.M. kadının boşanma hakkının olduğunu ifade ettikten sonra kızının da boşandığını hatta kızını damadından boşayanın kendisi olduğunu bunun sebebinin ise damadının kızını aldatması olduğunu dile getirdi. S.M. namusun kadına ait olduğunu ve bunu korumanın yine kadına düştüğünü ifade etti. Kadının namusunu korumaması durumunda ne babasının ne de kocasının namusunu koruyabileceğini dile getirdi. Töre ve namus cinayetlerinde erkeklere hiçbir ceza verilmediğini ceza verilmiş olsa idi bunu yapamazlardı şeklinde ifade etti. Töre ve namus cinayetlerinde cinayeti işleme görevi daha çok küçük yaşlarda olanlara verildiğini bunun temel sebebinin ise cezayı az alması olarak belirtti. S.M. ölüm kararı verilen bir kadının mutlaka öldürülmesi gerektiğini belirtti. Aşiret yaşatmaz herkesten habersiz muhakkak ortadan kaldırır şeklinde ifade etti. Töre ve namus cinayetlerinde silahla öldürme, kuyuya atma bunun sebebi ise intihar süsü vermek, damdan atma gibi yöntemler kullanıldığını ifade eden S.M. kadının öldürülme sebebin namusu ve aşiretin

adını kirletmesi şeklinde ifade etti. S.M. töre ve namus cinayetlerinin engellenmesinde yasalarda yeterli ceza olmadığına verilen cezaların insanların hayatının çok ucuz olduğunu gösterdiğini ifade etti. Cinayetleri engelleyebilmek için birkaç kişinin toplumun gözü önünde asılması gerektiğini ifade etti.

Görüşme 12:

N.İ. 57 yaşında evli 3 çocuk annesi Şanlıurfalı lise mezunu 9 çocuklu bir ailenin üyesi. N.İ. töreyi gelenek ve adetlerin sürdürülmesi olarak tanımlamıştır. Uyulması konusunda zorlayıcı etkilerin olduğunu belirten N.İ. alışkanlık halini aldığını ve uyulmadığı takdirde toplum tarafından dışlanıldıklarının gençlerin ise uyması konusunda aile büyüklerinin zorladığını belirtti. Yasalar ve töre kuralları arasındaki etkinlik konusunda yasaların şehir merkezinde daha etkin olduğunu buna karşın ilçelerde ve köylerde daha çok töre kurallarının etkin olduğunu belirten N.İ. inanç ve töre kuralları arasında bir bağlantının olmadığını eskiden insanların töre kurallarına körü körüne bağlanması sonucunda bağlantı varmış gibi bir algı oluştuğunu ifade etti. N.İ. namus kavramını tanımlarken korunması gereken bir şey olarak ifade etmiş ve sadece kadına özgü olmadığını hem erkek hem kadına ait olduğunu belirtti. Kadının namus göstergesinin davranışları ile ilişkilendiren N.İ. iletişimi, rahat hareketleri, karşı cinse karşı takındığı davranışların tümü olarak ifade etti. Aşiret ve toplum içindeki yeri konusunda N.İ. kırsal kesimlerde ailelerin geleneklerini sürdürmek için bir araya gelerek oluşturdukları birlik olarak ifade etti. Yaşlıların kuralları koyduğu gençlerin ise uymak zorunda olduğu bir birlik. Toplumsal beraberliği ve düzeni sağlamaktadır. N.İ. töre ve namus cinayetlerini tasnif etmediğini her şeyin konuşularak halledilebileceğini ama aşiretin gençleri yanlış sürüklediğini ifade etti. Etnik köken olarak ise daha çok Kürtler de görüldüğünü ifade etti. Töre ve namus cinayetlerinde kadının hep mağdur taraf olduğunu ifade eden N.İ. sanki namussuzluğu sadece kadın işliyormuş gibi hep öldürülen kadın oluyor şeklinde ifade etti. Eğitimin artması ile birlikte töre ve namus cinayetlerinin azalacağını belirten N.İ. töre ve namus cinayetlerindeki mekanizmanın aşiret büyükleri ile döndüğünü büyüklerin toplanıp karar vermesi ile cinayetin gerçekleştiğini ve kadının hiç söz hakkının bulunmadığını dile getirdi. Töre ve namus cinayetlerinde aşiret yapısının etkisi olduğunu dile getiren N.İ. cinayetin işlenmemesi

aşiretin namusunun temizlenmediği anlamına geldiğini bu yüzden kadının muhakkak öldürülmesi gerektiğini ifade etti. N.İ. kadın ve kadının görevleri hakkında kadının anne olduğunu, vefakâr ve cefakâr olduğu görevlerinin ise çocuklarına bakmak, aileyi ayakta tutmak, güzel bir gelecek hazırlamak olduğunu ifade etti. Erkek ve kadın arasındaki farklılıkları ise erkeğin sözünün her daim geçtiğini, egemen gücün erkek olduğunu dile getirdi. Kadının boşanma gibi bir durumunun olduğunu ifade eden N.İ. kadının ekonomik özgürlüğünün bulunmaması durumunda kocasına katlanması gerektiğini ama ekonomik özgürlüğünün bulunması durumunda boşanabilir şeklinde dile getirdi. N.İ. namusun kadına ait olduğunu bekârken babası için korumadığını evlendikten sonrada kocası için korumadığını kendisi için koruduğunu ifade etti. Töre ve namus cinayetlerinde erkeğe hiçbir ceza verilmediğini erkektir yapar mantığının bulunduğunu dile getiren N.İ. cinayetlerin ise daha çok küçük yaşlarda olanlara işlettirildiğini bunun sebebinin ise daha az ceza almaları olduğunu bazen de kendilerinin işlediğini fakat yaşı küçük olan işlemiş gibi gösterebildiklerini dile getirdi. Ölüm kararı alınan kadının öldürülmesi gerektiği öldürülmediği takdirde toplum tarafından dışlandığı ailenin yaşadığı yeri terk ettiğini belirten N.İ. aşiretin bunu kabul etmediğini kadını bir şekilde bulup öldürttüğünü dile getirdi. Töre ve namus cinayetlerinde en çok kullanılan yöntemlerin silahla öldürme, boğma, nehre atma şeklinde olduğunu dile getiren N.İ. kadının öldürülme kararının nedeni ise namusunu koruyamaması ve aşiretin namusunu kirletmesi olarak belirtti. Töre ve namus cinayetlerinin engellenmesi için hukuk kurallarımızın yeterli olmadığı caydırıcı olmadığını belirten N.İ. bu cinayetlerin önlenmesi için eğitim seviyesinin artırılması, yaşlıların bilinçlendirilmesi ve büyüklerin kafa yapısının değiştirilmesi gerektiğini belirtti.

2.3.1.3.Yaşanılan Örnek Olaylar

Olay 1:

Olayı anlatan kişi olayı sahibi 61 yaşında. Olayın yaşandığı yer Şanlıurfa. 14 yaşında amcamın oğlu istedi beni babam da beni verdi. 14 yaşında gelin oldum ve kocam beni çok seviyordu. Kocamın mesleği kaçakçılık idi. Evliliğim güzel gidiyordu. 17 yaşında bir oğlum oldu ve anne olmuştum artık. Bir gün kara haberi aldım kocam

ölmüştü yaptığı işten ötürü daha 19 yaşında dul kaldım. Oğlumla beraber yaşamayı planlıyordum bir evim bir dükkânım vardı kocamdan kalma dükkânın kirası ile oğluma bakarım diye düşünüyordum ama babam böyle bir şeyin mümkün olmadığını genç yaşta dul kaldığımdan ötürü dedikoduların ardı arkası kesilmeyeceğini ve namusumuza laf geleceğini söyledi. O yüzden evlenmem gerektiğini çocuğu da kayın babamlara vermemi söyledi. Buna razı gelmedim ama haberim olmadan babam beni başkasına vermişti bile üstelik adamın ikinci karısı olarak yani kuma olarak. Evlendim babamın isteği üzerine çocuğumu da kayın babamlara bıraktım. İkinci kocamdan 9 çocuğum oldu diğer oğlum ise şuan evli arada görüşüyoruz.

Olay 2:

Olayı anlatan kişi komşuları 57 yaşında. Olayın yaşandığı yer Şanlıurfa'nın bir köyü. Cinayeti gerçekleştiren kişi PTT'de çalışan bir memur. Eşi Urfalı olmayan koca eşi ile evlendikten sonra ailesi ile yaşıyordu. Belli bir süre geçtikten sonra gelinin davranışlarından şüphelenen kaynana oğlunu uyardı ve daha sonra aşiret toplandı ve karar alındı eşini öldürmesi gerekiyordu. Bu cinayeti gerçekleştirmek için annesi ve eşini alıp köye gitti. Durumdan haberi olmayan kadına hamur yoğurmasını ekmek yapılacağını söyledi. Bunun üzerine kadın hamuru yoğurmaya başlayınca koyun postunu kırmak için kullanılan makas ile eşini 8 yerinden bıçaklayarak öldürdü. Kayın valide oğlunun uzaklaşması üzerine feryat figan bağırmış oğlunun cinnet geçirdiğini söyledi. Jandarma tarafından yakalan fail suçunu itiraf etti ve 13 yıl hapse mahkûm edildi. Ölen karısı ise hamile çıktı.

Olay 3:

Olayı anlatan kişi komşu 31 yaşında. Olayın yaşandığı yer Şanlıurfa. 16 yaşında büyük bir aşirete mensup olan genç kızın hamile çıkması ile olaylar başlamıştır. Annesine hastayım deyip hastaneye giden genç kızın hamile olduğunu öğrenmesi sonucu annesi ile eve gelir. Bunun üzerine annesi hemen ailenin erkeklerine haber gönderir olay ayyuka çıkmadan kızın öldürülmesi gerekir. Bunu fark eden genç kız polisi arar eve baskın yapan polis genç kızı alır ve yurda yerleştirir. Bunun üzerine

ailenin erkekleri yurda gider fakat kızı orda bulamazlar. Bunun üzerine kızın izini sürmeye devam eden ailenin erkek üyeleri hiçbir iz bulamaz ve böylece olayı kapatmaya karar verirler. Kız devletin sığınması altında.

Olay 4:

Olayı anlatan kuzen 33 yaşında. Olayın yaşandığı yer Şanlıurfa. 25 yaşında olan S.B. bir çocuk annesi ve aile zoru ile evlendirilmiştir. S.B.'nin eşi çok dindar ve eşini seven biriydi ama S.B. eşini sevmemekte sevgilisi ile evlenmek istiyordu. Evlendikten sonrada sevgilisinden ayrılmayan S.B. ilişkisini devam ettirmiştir. Belli bir süreden sonra kocasına karşı suçluluk hissi duyan S.B. sevgilisine ayrılmak istediğini söyledi. Bunun üzerine sevgilisi son bir defa birlikte olma şartıyla kabul etti. S.B. son defa sevgilisiyle buluşmaya gitti ve beraber oldu. Bu beraberliği kayıt altına alan S.B.'nin sevgilisi bir kopyasını S.B.'nin kocasına bir kopyasını da S.B.'nin babasına gönderdi ve "S.B.'nin kocası benim bekârken de ilişkimiz vardı boşansın onu ben alacam" dedi. S.B.'nin kocası dindar olduğu için eşinin tövbe edip Şanlıurfa'dan ayrılmayı kabul etmesi durumunda eşini kabul ettiğini dile getirdi. S.B.'nin babası bunu kabul etmedi. Damadına kızını boşaması gerektiğini namuslarını temizlemelerinin şart olduğunu belirtti. Bunun üzerine kocası S.B.'yi boşadı. Aile meclisi S.B. için toplandı ve ölüm kararı verildi. S.B.'nin öldürölme görevi 20 yaşında askerde olan kardeşine verilmişti. Anne kızını korumaya çalıştı fakat başarılı olamadı. Öncelikle intihar süsü verilmek istendi. İlaç içirilip mektup yazdırıldı fakat başarılı olunamadı. Daha sonra askerdeki kardeşini bir bahane ile izin aldırıp eve getirdiler o gece herkesin evden gitmesi istendi. Herkes evden ayrıldı fakat anne kızını kurtarabilirim diye gitmedi ama kızının ölümüne engel olamadı. 20 yaşındaki kardeşi önce intihar süsü vermek için S.B.'yi avizeye halat bağlayıp asmak istedi fakat halat kopunca S.B.'nin başındaki yazmayı alıp S.B.'yi boğarak öldürdü. O sırada anne oğluna saldırdı ama kızını kurtaramadı polis arandı olaya intihar süsü verildi ve kayıtlara intihar diye geçildi.

Olay 5:

Olayı anlatan kurbanın arkadaşı 30 yaşında. Olayın yaşandığı yer Şanlıurfa'nın bir köyü. 20 yaşında olan F.Ç. babası tarafından amcasının oğlu ile evlendirilmek istenir ama F.Ç. evlenmek istemez çünkü F.Ç.'nin sevdiği vardı. F.Ç. sevdiği adam ile evlenmek istiyordu fakat babasına ve töre kurallarına karşı gelemezdi. Töre kurallarına göre kızın babası ne derse o olur kıza söz düşmez, babası onun için kimi münasip görmüşse onunla evlenir. Bu duruma daha fazla dayanamayan F.Ç. durumu annesine anlatır annesi F.Ç.'ye böyle bir şeyin mümkün olmayacağını ağızdan çıkan sözde geri dönüşün cezası büyük olacağını söyledi. Ya evlenmesi gerektiği ya da intihar etmesi gerektiğini söyledi çünkü sözün bozulması kan davasına sebep olacaktır. Bu konuşmanın ardından birkaç gün sonra F.Ç. ağıra girdi. Uzun süre ağırdan çıkmayan F.Ç.'yi merak edip ağıra giren abisi M.Ç. ağıra girer ve F.Ç.'yi tavana asılı bir halde bulur. Taziye kuruldu anne psikolojik tedavi görmeye başladı. F.Ç.'nin intihar sebebi sonradan anlaşıldı ama sevgilisi bilinmediği için herhangi bir şey yapılamadı olay kapatıldı.

Olay 6:

Olayı anlatan komşu 42 yaşında. Olayın yaşandığı yer Şanlıurfa. 18 yaşında ölüm kararı verilen A.D. 18 yaşında bir eşcinseldir. Şanlıurfa'nın en büyük aşiretlerinden birine mensup olan A.D. aşiret reisinin en büyük oğludur. A.D. her zaman kendisini bir kadın olarak hissetmekte ve kadın gibi hareket eden ve ailesine laf getiren bir bireydi. Eşcinsel ilişki yaşadığını öğrenen baba aşiret büyüklerini toplayıp A.D.'nin ölüm kararı alınır. Kardeşlerinin küçük olması nedeniyle uygulama görevi önce amcasının oğluna kabul etmeyince sırasıyla halasının oğluna, dayısının oğluna en son teyzesinin oğluna verildi. Hiçbiri kabul etmedi görevi çünkü böyle iğrenç bir olay için ellerini kana bulamaya değmeyeceğini dile getirdi. Bunun üzerine aşiret büyükleri yeni bir karar almak için toplandı. A.D.'nin evlendirilmesi uygun görüldü. Evlenince düzeleceğine inanıldı. Suriye'nin en büyük aşiretlerinden güzel bir kız istendi, yüklü bir başlık parası verildi ve A.D. evlendirildi. A.D. kendisini kadın gibi hissettiğinden ötürü gerdek gecesi eşine dokunamadı. A.D.'nin babası gerdek gecesi kapı deliğinden oğlunu

izledi. A.D. eşine üstündeki geceliği çıkarıp kendisine vermesini istedi ve kendisinin giyeceğini ifade etti. Eşi bu durum karşısında şoka girdi ve A.D.'in erkek olmadığını anladı. Bunun üzerine baba A.D.'yi Şanlıurfa'dan sürgün etti. A.D.'nin eşini baba evine gönderdi. A.D. şuan İzmir'de ve travesti olarak hayatını devam ettirmekte.

2.3. 2. Tespit ve Öneriler

Töre ve namus cinayetleri geçmişten günümüze kadar geçerliliğini sürdüren toplumsa bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Töre ve namus cinayetleri hakkında yapılan araştırma ve görüşmeler sonucunda töre ve namus cinayetlerinin temelinde yatan sebepler; düşük eğitim seviyesi, sosyo-ekonomik düzeyin düşüklüğü, aşiret yapısı şeklinde özetlenebilir. Töre ve namus cinayetlerini kökten ortadan kaldırmak bugün için pek mümkün olmayabilir ama önlenmesi için bazı tedbirler alınabilir. Bu tedbirler şu şekilde sıralanabilir:

- Eğitim seviyesinin yükseltilmesi özellikle kız çocuklarında eğitim seviyesinin yükseltilmesi. Çünkü yeni nesli yetiştirecek olan kadınlardır. Kadının eğitilmiş olması çocukların bilinçli olmasını sağlayacak yanlışların karşısında kararlılıkla ve cesaretle durmasına sebep olacaktır.
- Gerekli yasal düzenlemelerin yapılması ve yasaların uygulamaya konulması için gerekli çalışmaların yapılması.
- Töre ve namus cinayetlerinde caydırıcı cezalar verilmeli ve toplumun vicdanını rahatlatmalıdır.
- Töre cinayetlerinin sık yaşandığı yerler kırsal kesimler olup bunlarda ekonomik sıkıntılarında etkisi bulunmaktadır. Bu sebeple toplum içe dönük bir yapıya sahip olup aşiret yapısının kendi sistemini devam ettirmesi daha kolay olacaktır. Gerekli yatırımlar yapıp var olan geleneksel yapının bozulması.
- Töre ve namus cinayetlerinde aşiret yapısı ortadan kaldırılarak engellenmeye çalışılması insanların tepkisine neden olabilir. Bu yüzden bunun yerine aşiret yapısını işin içine katarak çözüm yollarının değiştirilmesi ve töre kurallarının olumlu yönlerini ortaya koyarak çözüm yoluna gidilmesi.
- Töre, namus, kadın, cinsellik gibi kavramlar toplum tarafından doğru bir şekilde tanımlanamamaktadır. Bu kavramların doğru bir şekilde tanımlama ve toplumu bu yönde bilinçlendirme.
- Töre ve namus cinayetlerinde etnik rol oynayan düşünce yapısının gerek medya, gerekse ders kitaplarında, gerekse vaaz ve hutbelerde değiştirilmeye çalışılması.
- Töre ve namus cinayetlerinin sıklıkla yaşandığı bölgelerde dine olan bağlılık daha fazla olması nedeniyle Diyanet İşleri Başkanlığı İslamiyet'i doğru bir şekilde gerek yazılı

gerek sözlü gerekse de yayınlama biçiminde toplumda var olan hurafelerden arındırmak.

- Medyanın töre ve namus cinayetlerini yayınlamada daha dikkatli olması.
- Töre ve namus cinayetleri konusunda çalışmalar yapan STK'lar desteklenmeli.
- Cinsiyet eşitliği eğitimleri verilmeli bireyler bu konuda bilinçlendirilmeli.
- Töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi için spot filmler oluşturulmalı ve medyada sık sık gösterilmeli.
- Kadına yönelik şiddet konusunda devlet gerekli bilgilendirme çalışmaları yapması ve bu çalışmalara erkeklerinde dâhil edilmesi.

Töre ve namus cinayetlerini, Türkiye'nin sadece bir bölgesine veya etnik kökene bağlayarak çözüme kavuşturulması pek de mümkün değildir. Çünkü yaşanan göçlerle Türkiye'nin her yerinde yaşanabilmekte hatta bazı batı illerinde daha çok yaşandığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak Töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi için çözümün toplum içinde aranmalı. Üretilen çözüm yollarının toplumun yapısına ne kadar uygun olduğu, toplum değerlerini ne ölçüde etkilediği ve toplumdaki bireylerin hassasiyetleri üzerinde ne ölçüde etki yapabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bunlar göz önüne alınmadan ortaya atılan çözüm yolları ile töre ve namus cinayetlerini önlemek pek de mümkün olmayabilir.

SONUÇ

Yapılan araştırmalar ve görüşmelere göre Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Şanlıurfa şehrinde yaşanan namus ve töre cinayetlerinin şehir merkezinde pek karşılanmadığı ama ilçelerde hem aşiret yapısının hem töre ve namus cinayetlerinin geçerliliğini koruduğu tespit edilmiştir. Özellikle ilçelerde aşiret yapısının etkisi devam etmekte olup toplum yapısının homojen yapıya sahip olması nedeniyle töre kuralları halen geçerliliğini korumakta ve cinayetler halen işlenmektedir. İşlenen cinayetler ört bas edilip daha çok kaza ve ya intihar süsü verilmekte ve toplum tarafından kesinlikle söz edilmemektedir. Kayıtlara ise bu ölümler töre ve namus cinayeti olarak geçmemektedir.

Görüşmelerde töre kavramının bireylerin düşünce yapısında net bir kavram olmadığı belirlenmiş olup nesilden nesile aktarıldığı ve toplumsal yapının etkisiyle bireylerin sorgulamadan kabul ettiği kurallar olarak belirlenmiştir. Toplum içinde yasalardan daha etkili bir duruma gelen bu kuralların bu kadar topluma nüfuz etmesinin en büyük nedeni bölgede var olan aşiret yapısı ve aşiret sisteminin toplum içindeki bireyler tarafından içselleştirilmiş olduğu saptanmıştır. Töre ve namus cinayetlerinin temel sebebinin insanların düşünce yapılarının olduğu ve bu yapının değişmesinin çok zor olduğu nesilden nesile aktararak devam ettiği belirlenmiştir. Var olan aşiret yapısı ve insanların töre kurallarına bağlılıkları toplumun değişmesine engel teşkil etmektedir. Ataerkil yapının göz önünde olması ama bununla beraber gizli bir anaerkilliğin bulunduğu tespit edilmiştir. Kadının namus yüzünden katledilme kararının hemcinsi tarafından uygulanmaya zorlanması ve kararda etkili olma gizli ana erkilliğin güçlü olduğu kanısını ortaya koymaktadır. Toplumda var olan ataerkil yapının bu cinayetleri işleyenlerinde erkek olması nedeniyle bu kanunların devam ettiricileri olarak erkekler görünmektedir. Eğitimin töre ve namus cinayetlerindeki etkisinin olumlu yönde olduğu tespit edilmiştir. Okuyan kesimin töre ve namus cinayetlerine karşı olumsuz bakış açıları olduğu belirlenmiştir. Yaş grubu olarak yaşlı olan kesimin ve büyük aşirete mensup olanların töre ve namus cinayetlerini desteklediği görülmüştür.

Toplumun şehirleşmeye ayak uydurmaya başlamasıyla beraber töre kurallarının etkisini yavaş yavaş yitirdiği tespit edilmiştir. Bunun sebebi ise; şehirleşme ile beraber toplumun heterojen bir yapıya dönüşmesi ve eğitim seviyesinin artmasıdır. Özellikle

şehirleşmenin etkisi ile heterojen hale gelen toplum bunun beraberinde kız çocuklarında eğitim seviyesini yükseltmiş ve kadının toplum içindeki konumunu değiştirmiştir. Birçok alanda değişme olmasına karşın namus konusundaki düşüncelerde pek değişikliğin olmadığı gözlemlenmiştir. Namus=Kadın formülü halen geçerliliğini korumaktadır.

Yapılan araştırmada çarpıcı olan bir noktada namus kavramının hala kadına atfedildiği ve bu kavramı koruyacak kişinin erkek olduğu düşüncesinin devam ettiğidir. Bu düşüncenin okuyan kesim arasında da devam ettiği saptanmış olup kültürün nesilden nesile aktarıldığı görüşünü destekler nitelikte olduğu belirlenmiştir.

Töre ve namus cinayetlerinin işlenme nedeni kadının namusunu koruyamaması olarak belirlenmiş olup kadın namusuna sahip çıkacak çıkmadığı durumda bunu ancak kanı ile temizleyeceği fikri ön plandadır. Kadının namusunun kirlenmesi sonucunda aşiretin karar mekanizmasının toplandığı ve ortak bir karar alındığı tespit edilmiştir. Alınan karar genelde kadının katledilme kararıdır. Katledilme kararı alındıktan sonra uygulamaya geçilir. Uygulayıcı genelde yaşı küçük olana verilir bunun nedeni ise daha az ceza alması ve ergenliğin verdiği kanın deli akması olduğu saptanmıştır. Aşiret yapısında verilen kararı uygulamayan aile ve birey toplum tarafından dışlanmaya mahkûm edilir. Aile yaşadığı şehri terk etmek zorunda bile kalabilir. Cezayı uygulama görevi ise aşiret içindeki başka bir erkek üyeye verilir. Bunun temel sebebinin namusun aşiretin namusu olduğu ve aşiretin namusunun temizlenmesi düşüncesinin ağır bastığı belirlenmiştir. Kadın namusunu kendi için değil toplum için yaşamaktadır. Toplumun istediği şekilde yaşamak zorunda ve ona göre hareket etmek zorunda. Toplumun belirlediği sınırlar dışına çıkan kadın cezalandırılmaya mahkûmdur sonucuna varılmıştır.

Töre kuralları ve din kuralları arasında bir bağlantının olmadığı fakat bireylerin bu kurallara körü körüne bağlılığı onu din kuralları haline dönüştürdüğü tespit edilmiştir. Töre kuralları din kurallarıymış gibi algılanmakta olup uyulması zorunluluk atfetmektedir.

Toplum içinde kadının tanımının her zaman dişiliği üzerinden yapıldığı tespit edilmiş olup kadının her zaman erkeğin egemenliği altında olan bir varlık olarak tanımlandığı tespit edilmiştir. Kadın her zaman narin ve evin temel yapısını oluşturur, görevi çocuklarına bakmak, ailesini bir arada tutmak ve erkeğine hizmet etmek olarak

belirlenmiştir. Kadın bütün yükü taşıyan kişidir. Kadın ve erkek arasındaki farklılıkların daha çok cinsiyet rollerinden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Kadın narin erkek güçlü, kadın duygusal erkek mantıksal, kadın içerde erkek dışardadır. Kadının toplum içerisinde boşanma gibi bir durumun olduğu eskiden “gelinlikle çıkılan yere kefen ile girilir düşüncesi” hâkim olduğundan boşanma durumu söz konusu olmadığı tespit edilmiştir.

Töre ve namus cinayetlerinde erkeğe hiçbir ceza verilmediği mağdur olan tarafın her zaman kadın olduğu erkeğin ise her zaman uygulayıcı ve törenin savunucusu olan taraf olduğu belirlenmiştir.

Kadının katledilme kararı alındıktan sonra uygulamada ilk sırada silah ile öldürme olduğu belirlenmiştir. Asma ise ikinci sırayı takip etmektedir. Bunun temel sebebi ise intihar ya da kaza süsünün daha kolay bir şekilde verilmesi olarak tespit edilmiştir.

Sosyolojik kuramlarda töre ve namus cinayetlerinin nedenlerini de görmek mümkündür. Yapısal fonksiyonel yaklaşımda; toplumun parçalarındaki değişim birbirini etkilemekte ve bir bütün olarak değişimi sağlamaktadır. Toplumun alt sistemlerinden olan aile sistemi de zaman içinde değişime uğramıştır. Başlangıçta geniş aile yapısı mevcut iken zaman içinde sanayileşme ve kentleşme ile beraber çekirdek aile yapı hâkim olmuştur. Aile de meydana gelen bu değişim bir takım problemleri beraberinde getirmiştir. Özellikle kırdan kente göç eden ailelerin kent hayatındaki bakış açısına ayak uyduramaması ve kadının statüsünde ki değişime ayak uyduramamaları sonucu töre ve namus cinayetlerinin işlenmesine neden olmaktadır. Bununla beraber sembolik etkileşim kuramındaki bireyin davranışı değerlendirmede toplumun etkisinin olduğu görüşü, bireylerin aşiret yapısı içindeki kadının davranışlarını aşiret yapısının öngördüğü şekilde yorumlaması ve bununda beraberinde namus ve töre cinayetlerinin meydana gelmesini destekler niteliktedir. Çatışmacı kuramdaki eşitsizlik görüşü, aile içinde de eşitsizliğin varlığından söz etmektedir. Kadının erkeğin hâkimiyeti altında olması, erkeğin malı olarak görülmesi eşitsizliğin devam ettiğinin kanıtıdır. Bununla beraber kadının töre ve namus cinayetlerinde öldürülme kararının erkek tarafından verilmesi gücün erkeğin elinde bulunduğunun kanıtıdır. Töre ve namus cinayetleri erkeğin gücün koruyabilmek için şiddete başvurduğunun göstergesidir.

Töre ve namus cinayetleri tek yönlü bir olay değildir. Töre ve namus cinayetlerinin anlaşılabilmesi için olayların birden fazla nedenine bakmak gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Altındal, Aytunç, Türkiye’de Kadın, 8.Basım, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004.

Bağlı Mazhar ve Özensel, Ertan, Türkiye’de Töre ve Namus Cinayetleri, Destek Yayınları, İstanbul, 2011.

Bahar, Halil İbrahim, Sosyoloji, 3.Baskı, Uşak Yayınları, Ankara, 2009.

Canatan, Kadir ve Yıldırım, Ergun, Aile Sosyolojisi, 7. Baskı, Açılım Kitap, İstanbul, 2018.

Çetintaş, Ahmet, “ Sosyal Değişme Sürecinde Aşiret Sosyal Yapıları”, Toplumsal Yapı, (Edt. Yaşar Kaya) s.263-285,Turan Yayıncılık, İstanbul, 2003.

Çimen, Latife Kabaklı, Türk Töresinde Kadın ve Aile, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008.

Doğan, İsmail, Sosyolojik Kavramlar ve Sorunlar, Geliştirilmiş 8.Baskı, Pegem Akademi, İstanbul, 2008.

Doğan, Recep, Namus, Töre ve Eril Şiddet, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2016.

Dönmezer, İbrahim, Ailede İletişim ve Etkileşim, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 2003.

Ecevitoglu, Pınar: Namus Töre ve İktidar, Dipnot Yayınları, Ankara, 2012.

Ergil, Doğu, Türkiye’de Terör ve Şiddet, Turhan Kitabevi, Ankara, 1980.

Erkal, Mustafa, Sosyoloji, 7. Basım, Der Yayınları, İstanbul, 1996.

Ekinci, Abdullah ve Paydaş, Kazım, “Tarihte Urfa” *Geçmişten Günümüze Şanlıurfa’da Dinî Hayat*, (Edt.Yusuf Ziya Keskin), Türkiye Diyanet Vakfı, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2011.

Enver, Özkalp, “Aile Kurumu”, Davranış Bilimlerine Giriş, 3. Baskı, (Edt. Enver Özkalp), Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 2004.

Fındıkçı, Aydın, Töre Cinayetleri, İmaj Yayınevi, Ankara, 2010.

Faraç, Mehmet, Töre Kıskaçında Kadın, 3. Basım, Günizi Yayıncılık, İstanbul, 2004.

Fichter, Joseph, Sosyoloji Nedir, (Çev.: Nilgün Çelebi), Anı Yayıncılık, 9. Baskı, Ankara, 2009.

Giddens, Antony, Sosyoloji, (Çev.: Ülgen Yıldız Battal), 3.Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2010.

Gündoğan, Kadir, Akli Olmayanın Akli Töre, Sözkese Matbaacılık, Ankara, 2013.

Gökalp, Ziya: Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler, 2.Basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2009.

Hassan, Ümit: Eski Türk Toplumu Üzerine İncelemeler, 3.Baskı, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2009.

İnceoğlu, Yasemin ve Kar, Altan, Dişilik, Güzellik ve Şiddet Sarmalında Kadın ve Bedeni, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2010.

İslamoğlu, Ahmet Hamdi, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, 2.Baskı, İstanbul, 2011.

İzol, Hamit, Aşiret ve Öteki Yüzü, 2.Baskı, Destek Yayınevi, İstanbul, 2010.

Kamer Kadın Merkezi: İstersek Biter, Kamer Vakfı, Diyarbakır, 2011.

Kocadaş, Bekir, Toplum Toplumsal Yapı ve Kurumlar, Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2010.

Kırkpınar, Leyla, Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Kadın, T.C Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri, Ankara, 2001.

Kivisto, Peter, Sosyolojinin Temel Kavramları, (Çev.: İhsan Çapcıoğlu ve Sefer Yavuz), Birleşik Yayınevi, Ankara, 2008.

- Kösemihal, Nurettin Şazi, Sosyoloji Tarihi, 10. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2010.
- Kurnaz, Şefika: Yenileşme Sürecinse Türk Kadını 1839-1923, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 2011.
- Marshall, Gordon, Sosyoloji Sözlüğü; (Çev.: Osman Akınhay ve Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2009.
- Mendras, Henri, Sosyolojinin İlkeleri, (Çev.: Buket Yılmaz), İletişim Yayınları, İstanbul, 2008.
- Waters, Malcolm, Modern Sosyoloji Kuramları, (Çev.: Zafer Cırhinlioğlu ve Diğerleri), Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2008.
- Nazlı, Serap: Aile Danışmanlığı, 8. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara, 2012.
- Orçan, Mustafa: Kır ve Kent Hayatında Kadın Profili, Harf Eğitim Yayıncılığı, Ankara, 2008.
- Nokta Dergisi, 38, 1985.
- Tezcan, Mahmut: Türk Ailesi Antropolojisi, İmge Kitabevi, İstanbul, 2000.
- Tezcan, Mahmut: Türkiye’de Töre (Namus) Cinayetleri, Naturel Yayınları, Ankara, 2003.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Töre Cinayetleri Paneli, Beyda Basımevi Ofset ve Tipo Tesisleri, Ankara, 1999.
- Turner, Jonathan H. ve Diğerleri, Sosyolojik Teorinin Oluşumu, (Çev.: Ümit Tatlıcan), Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- Tolan, Barlas Sosyoloji, Gazi Kitabevi, Ankara, 2005.

Topses, Gürsen ve Topses, Mehmet Devrim: Toplum Bilime Giriş, Anı Yayıncılık, Ankara, 2010.

Polama, Margaret M. Çağdaş Sosyoloji Kuramları, (Çev.: Hayriye Erbaş), Gündoğan Yayınları, Ankara 1993.

Sayın, Önal, Aile Sosyolojisi, Doğubatı Yayıncılık, Ankara, 2000.

Sencer, Muzaffer, Toplum Bilimlerinde Yöntem, 3.Baskı, İstanbul, 1989.

ShahrzadMojab-NahlaAbdo; (Çev.: Güneş Kömürcüler), Namus Adına Şiddet, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.

Ünlüce, Ayşe: “ Cinsel Suçları Aydınlatmada Adli-Tıbbi Delillerin önemi”, Şiddet Çıkmazında Kadın, (Edt.: Nedime Köşgeroğlu), Anfora Yayıncılık, İstanbul, 2008.

Ünsal, Artun: Anadolu’da Kan Davası (Çev.: Niyazi Öktem ve Emre Öktem), Yapı Kredi Yayınları, 2.baskı İstanbul, 2003.

Özen, Sevinç, “Aile Kurumuna Bazı Sosyolojik Yaklaşımlar”, Aile Yazıları 1: Temel Kavramlar, Yapı ve Tarihi Süreç, (Edt. Beylü Dikeçligil ve Ahmet Çiğdem), T.C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Yayınları, Cilt 1, Ankara, 1990.

Yasa, İbrahim, “Taygeldi Ailesi (Ayrı Cinsten Çocuklu Dulların Evlenmesi)”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, No: 2, 1963.

Yener, Serdar, “Sosyolojik Kuramlar Çerçevesinde Aile ve Girişimcilik İlişkisi”, Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20018.

Yeniçeri, Özcan: İtirazlar, Bilge Oğuz Yayınları, İstanbul, 2006.

Yıldız, Selami, “Kültür Ve İnançlar Diyarı Şanlıurfa” *Şanlıurfa Kültür ve Turizm Rehberi*, (Edt. M. Sait Rızvanoğlu ve Davut Cenak), Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Altan Özyurt Matbaacılık, 2017.

Yirmibeşoğlu, Vildan: Toprağa Düşen Sevdalar, Hürriyet Gazetesi, İstanbul.

Yücel, Müslüm: Berdel, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2006.

Akbaba, Zeynep Burcu “ Töre, Namus ve Töre Saikiyle Kasten Öldürme”, TBB, 75, 2008, <https://dergipark.org.tr> (03.07.2020).

Akyol, Taha: Töre Cinayetleri ve Kürtler; <http://www.turkcebilgi.com/kose-yazisi/100143/tore-cinayetleri-kurtler>, (18.02.2013).

Güvenç, Bozkurt: “Geleneklerden Kalıntılar: Başlık, Berdel, Kız-Kaçırma, Kuma ve Amca-Kızı Evliliği”, <https://dergipark.org.tr> (03.07.2020).

Karataş, Aslıhan Altay: “Töre Kadını Traktörle Eziyor”, <http://yenisafak.com.tr/arsiv/2005/ekim/21/g08.html>, (03.07.2020).

Koğacıoğlu, Dicle: “Gelenek Söylemleri ve İktidarın Doğallaşması, Namus Cinayetleri Örneği Feminist Yaklaşımlar”, panel.stgm.org.tr/.../e/gelenek-soylemleri-ve-iktidarindogallasmasi.pdf, (03.07.2020)

Pamir, Aybars: “Orta-Asya Türk Hukukunda Töre Kavramı”, <https://dergipark.org.tr> (03.07.2020).

Sönmez M. Emin ve Akgül Veysel, Şanlıurfa Şehrini Alansal Gelişiminin Tarihi Yapıların Konumları ve Uydu Görüntüleri ile Belirlenmesi, <http://static.dergipark.org.tr> (15.03.2020).

Şeker, Mustafa: “Töre Cinayetlerinin Türk Medyasında Sunumu: Mardin Katliamı”, globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/...6.../pdf/Seker_Toruk_Sine.pdf, (11.05.2020).

Topses, Mehmet Devrim: “Türkiye’de Kan Davası Geleneğinin Sosyolojik Çözümlemesi”, <https://dergipark.org.tr> (03.07.2020).

Umuç Canay: Töre Cinayetlerinin Basına Yansımaları: Hürriyet,Radikal, Zaman Gazeteleri 2000-2006, <https://www.ulusaltezmerkezi.net/tore-cinayetlerinin-basina-yansimalari-hurriyet-radikal-zaman-gazeteleri-2000-2006-yillari-arasi/17/> (29.10.2019).

Yıldız, M.Cengiz “Türkiye’de Töre Baskısına Bağlı İntiharlar ve Töre Cinayetleri”, <https://dergipark.org.tr> (03.07.2020).

https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/52076848/Sosyoloji_Notlari_Dergisi_3.pdf?
(06.03.2020).

<https://www.academia.edu>.(05.04.2020).

<https://www.wikizeroo.org/> (18.02.2019).

<http://web.harran.edu.tr/tarih/tr/makaleler/sanliurfa-tarihi/> (06.05.2020).

birkadinfenomeni.com/bekâret-nedir.html, (05.06.2020).

www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2008-4/3.pdf, (03.07.2020).

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı	Mehmet TAHİROĞLU	
Uyruğu	T.C.	
Doğum Tarihi ve Yeri	01.08.1992- Silvan	
E-Posta	mehmettahirsos@gmail.com	
Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Lise	Reyhanlı lisesi	2010
Üniversite	Adıyaman Üniversitesi/ Sosyoloji	2014
İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
Öğretmenlik, 2014-2015	Milli Eğitim Bakanlığı	Ücretli Öğretmen
Öğretmenlik, 2015-2017	Gaziantep Şahinbey Belediyesi Selçuklu Gençlik Merkezi	Rehber Öğretmen
Öğretmenlik, 2017- Halen Çalışıyor	Özel Şanlıurfa Birey Ortaokulu	Rehber Öğretmen

GÖRÜŞME SORULARI

- 1) Kendinizden biraz söz eder misiniz?
- 2) Sizce töre nedir?
- 3) Töre kurallarına uyulması neden zorunludur?
- 4) Töre kurallarımı yasalar mı daha etkin sizce?
- 5) İnanç ve töre kuralları arasında nasıl bir bağlantı vardır?
- 6) Sizce namus nedir?
- 7) Namus sadece bayanlara özgü bir durum mudur?
- 8) Kadının namus göstergesi nedir?
- 9) Aşiret nedir? Aşiretin toplum içerisindeki yeri nedir?
- 10) Töre ve namus ölümleri hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 11) Töre ve namus cinayetlerinde etnik köken etkili midir?
- 12) Töre ve namus cinayetlerinde kadının rolü nedir?
- 13) Töre ve namus cinayetlerinde eğitilmiş olmanın rolü nedir?
- 14) Töre ve namus cinayetlerinde karar mekanizması nasıldır?
- 15) Töre ve namus cinayetlerinde aşiret yapısının etkisi nedir?
- 16) Kadın nedir? Kadının görevleri nelerdir?
- 17) Kadın ve erkek arasındaki farklılıklar nelerdir?
- 18) Kadının boşanma gibi bir durumu var mıdır? Yoksa neden?
- 19) Namus kadının mı, babasının mı, evlendikten sonra kocasının mıdır?
- 20) Erkeğe verilen ceza nedir?
- 21) Namusu temizleme görevi daha çok kaç yaşında olanlara verilir?
- 22) Ölüm kararı alınan bireyi öldürmeyen şahıs ve aile töreye uymadıkları için ne tür cezalara çarptırılır?
- 23) Töre ve namus cinayetlerinde en çok hangi yöntemler kullanılır?
- 24) Bir kadının katledilme kararının alınmasının nedenleri nelerdir?
- 25) Töre ve namus cinayetlerinin engellenmesi için hukuk kurallarımızda yeterli yasalar var mıdır?
- 26) Töre ve namus cinayetlerini engellemek için neler yapılabilir?